

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZÁLLAS:

b.-farkas utca 16 szám, hová a lap szellemi s anyagi ügyeit
illető minden küldemények czimzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDETÉSI DIJAK

kétszer hasábozott garmond sor vagy annak tere 5 kr. Bélyegdíj minden beigtatás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvezményt nyujt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Egy test, egy lélek vagytok. Gal. IV. 4.

Tartalom: Özvegy-árvai gyámintézeteink. Dombi Lajos.— Vidéki élet: A kézdi egyházmegyéből. Egy jelen volt. — A marosi egyházmegyéből. (m-i.) — Tanodai értesítők. — Irodalom. — A világ folyása. — Tárca: Miként fokozhatunk a vallástanítás nevelő hatását? (Vége.) — Különlék. — Szerkesztő postája. — Hirdetés.

ÖZVEGY-ÁRVAI GYÁMINTÉZETEINK.

Kémer, 1882. aug. 2.

A „Debreczeni Protestans Lap“ egyik közelebbi számában a következő sorok olvashatók:

„Bizottság jelenti, hogy 9 papi özvegynek és árváinak jövő évre a gyámintézet 1750 frt. segélyt ad ki, a régi szerint 80, az új átalakítás óta pedig 300 frt. évi segély nyujtatván egy egy családnak.“ E sorok, mig egyrészt felemelő öröm érzetét kelték fel szivemben, látván, hogy létezik ref. egyházmegye, mely nemcsak erkölcsileg, hanem anyagilag is képes segíyezni a ref. papok özvegyeit és árváit, mint a debreczeni ref. egyházmegye fentebbi példája bizonyítja; másrészt végig tekintve az erdélyi ref. egyházkerület minden egyházmegyéje özvegy-árvai pénztárainak állapotán, mély fájdalommal sohajték fel magamban: vajjon mikor jutnak azon helyzetbe erdélyi ref. egyházmegyéink özvegy-árvai gyámintézetei, hogy azokból egy-egy segíyezendő papi család évenként 300 frtot nyerhessen?!

E lelkemben fölmerült kérdésre a közel jövőben megnyugtató feleletet találni, fájdalom! képes nem vagyok.

Miként állunk jelenleg?

Szedetnek az időközi jövedelmek; bevételnek az első szolgálati évről a fél vagy 1/2-od fizetési illetékek a papoktól; fizetjük a tagsági részvénydíjakat (önként vagy végrehajtás útján) évenként; a teher meg van vállainkon, melynek súlyát évenként át nyomasztólag érezzük, ámde a cél nemcsak elérve nincs, sőt, úgy szólván, meg sem közelítve általunk, mert minden sublimior mathesis nélkül könnyen bebizonyítható, hogy midőn a különböző czimeken az özvegy-árvai pénztárba 500 — 600 o. é. forintot befizetett erdélyi ref. pap halála után hátrahagyott családja 10 — 20 frtot kap évenként, ezen csekély összeg a nyomor tengerébe vetett pár csepp csupán, de itt valódi felsegélytetésről szólni nem lehet, sőt még a befektetett tőkének sem kielégítő kamatja a nyert segély.

Tudom és fájdalommal tapasztaltam én azt, hogy nehéz időket élünk s bajosan tudunk fizetni, de épen ebből kifolyólag nem lehetvén kilátás, hogy midőn szellemi kincsek gyűjtése, lelkipásztori teendőink lelkiismeretes teljesítésének küzdelmei közepette elhullunk az élet harcmezéjén, hogy számot adjunk Istenünknek a mi sáfarkodásunkról: azon megnyugtató gondolattal vehesünk búcsut családuktól, hogy nemcsak az élő és munkás hit mennyei táplálékát hagyjuk számukra örökségül, hanem egyszersmind mindennapi megélhetésök biztosítva leend halálunk után, — nem lehetvén, mondom, erre kilátásunk — önmagunk s családuknak iránti elengedhetlen köteles-

ségünk hozza magával, hogy kövessük példaadását azon lelkészársainknak, kik maguk megerősítésével bár, de azon állapotra juttatták egyházmegyei özvegy-árvai gyámintézeteiket, hogy azokból a papi özvegyek és árvák 300—400 frt. évi segélyt nyerhessenek a családfő elhalálása esetében.

„Segíts magadon s Isten is megsegít!“ Ezt tartja a magyar közmondás. Magunk gondoskodjunk családunk jövőjéről s ne várjuk, hogy az égből hulljon alá a manna mieinknek táplálására, midőn a kenyérkereső családfők siri álmukat aluszsák.

Ugyanazért kívánatosnak látnám egyetemes gyámintézeti szabályul állapíttatni meg, hogy minden 1-ső osztályú egyház papja évenként 40-; 2-od osztályú 20- és 4-ed osztályú egyház papja 10 frtot o. é. legyen köteles illető egyházmegyéjének özvegy-árvai gyámintézeti pénztárába befizetni. (Felhagyatván a jog bármely osztályú egyház papjának a 40 frtos részvény fizetésre.)

Ily módon például a szilágy-szolnoki ref. egyházmegye gyámpénztárába évenként befolyna 1300 frt részvénydíj, mely összeg tiz évig folytonosan tőkésítettvén kamatoztatván, tiz év elteltével gyámintézeti pénztárunk mostani tőkéjéhez s addigi szaporulatához csatoltatván, hogy kerék összeben használják állana a szilágy-szolnoki ref. egyházmegye özvegy-árvai pénztára 30,000 o. é. forint tőkéből, melyek kamatja tisztességesen fedezhetné már akkor is később még inkább — a családfő nélkül maradó papi családok segélyezésére évenként fordítandó összeget.

E tárgy, szerintem, annyira fontos, hogy bizonyára méltó felette elmélnedünk s oda működni, hogy a szót minél előbb tett kövesse, mert a késedelem veszélylyel jár s minden perc drága, midőn arról van szó, hogy mieink jövőjéről gondoskodjunk, mert „ha valaki az övéiről és főképen az ő háznépéről gondot nem visel, az a hitet megtagadta és a hitelennél alább való.“

Ébredjünk, emeljük fel fejünket a közöny párnájáról s munkálkodjunk, mig nappal vagyon!!

Dombi Lajos,
ref. pap.

VIDÉKI ÉLET.

A kézdi egyházmegyéből.

Válasz a „nyilatkozat“-ra.)*

A kézdi egyházmegyei triumviratus megszólalt a becses lapok 20-ik számában megjelent tárgyilagos tudósításomra egy és fél hónap mulva,

*Tárgyalmaz miatt késett.

Szerk.

Ha L. M. főgondnok úr nem volt előre informálva a famosus B. S. ügyről, legalább is különösnek tünik fel, hogy csak ezen ügy tárgyalására érkezett meg, s mihelyt ez oly bölcsen letárgyaltatott, legottan elment. Ezt pedig, azt hiszem, a triumviratus sem tagadhatja. Hogy érdeklik az egyház és iskolák ügye iránt, ki tagadná, de ezuttal, úgy látszik, hogy csak épen ezen tárgy iránt érdeklődött oly nagyon, mint a hogy a triumviratus rajzolja.

Hogy B. S. kivel közölte kérélmét, én erről semmit sem tudok, én csak a gyűlés színén hallottam s azokról irtam, mik ott történtek.

Minden tiltakozás daczára, tény az, hogy a márkosfalvi egyház esketési anyakönyvében mutatott ki a triumviratus olyan dolgot, mi nem tartozik az anyakönyvbe. Ez a másfél hónapon át kiizadott „nyilatkozat“-a daczára is áll, ez ellen hasztalan való a tiltakozás, mert ilyenekkel nem lehet az anyakönyvből kitörölni.

Ha azt a kérdés alatti megyebíró dolgát oly szép színben tudta előadni a triumviratus, vajjon hogyan van, hogy a kérdés alatti megyebíró most nem megyebíró? Fejtse meg ezt is. Hogy kellett olyan dolognak történni, mi ellenkezik az „ékes szép renddel“, azt hiszem, ez a tény is igazolja, s még sokkal inkább a pénztármaradék utólagos kényszer útján való befizettetése, a mit, azt hiszem, nem fog tagadni a mindeneket szépen elsimitó triumviratus.

Az iskolaügy. melvről hallottam ma, épen azon stadiumban van, a mint irtam, ez tehát nem lett megczafolva, annál kevésbbé orvosolva, hogy ez nem rendes állapot, azt hiszem, mindenki átlátja, a kézdi egyházmegyei triumviratuson kívül.

Hogy az esperesi jelentés idejében ama bizonyos egyházmegyei képviselő csalásért el volt ítélve tudta az egész világ, lapokban is közölve volt, s a ki szokta olvasni a lapokat avagy csak azokból is megtudhatta volna, kellett volna annyira érdeklődni az ügy iránt, hogy értesülést vegyen az ügy miben létéről. Így hát az illető helyen vagy nem szoktak olvasni, vagy nem akarták az ügyet észrevenni, hogy adandó alkalommal az illetőt kortesnek felhasználhassák, mint már többször megtörtént. Talán ama híres egyházban, melyről a nyilvánosság előtt czáfolatlan jelent meg egy cikk, hogy „benne nincs személy és vagyon batorsága“, azért hagyatott az illető helye üresen, hogy rehabilitálván magát a büntetés kiállása által, újból beválasztassék e diszes helyre.

Én az egyházmegyei képviselői állást oly diszes és tiszteletreméltó állásnak tartom, hogy ily emberek kebelében helyet nem foglalhatnak, a nélkül, hogy az egész testületet bene szennyezzék. Ezért tartottam volna szükségesnek, hogy az ügy felvélessék a jelentésben, s ha nem lett felvéve vagy pajkoskodásból, vagy baráti melegérzelemből maradt ki. Én az esperest úgy képzelem, hogy tudnia kell mindent, mi egyházmegyéjében történik, s kívált ami a jellem, tisztaság, igazság és az egyházmegye becsületét illeti, nagyon érző-

kenynek kell lennie. Ha Albisban, Dálnokban és Maksán nem így gondolkoznak, azt nagyon sajnálom, de én meg nem változtathatom.

Végül annyit jegyzel meg, hogy a hol tényeket kell czáfolni, ezeket azon állítás által, hogy fordítások, rágalmak nem lehet czáfolni, annál kevésbbé fogja a tényeket megczáfolni a stentori hangon tartott tiltakozás.

Egy jelenvolt.

A marosi egyházmegyéből.

Nt. Vályi Pál urnak.

Feleletül a „Helyreigazítás“-ra.

Egyházmegyénk tavaszi közgyűléséről szóló igénytelen tudósításomra, melyben jelezve volt, hogy a debreczeni zsinat vivmányainak kellő méltatása hiányzott az elnöki megnyitóból, a t. esperes úr jónak látta kifejezést adni haragjának a miatt, hogy én miként merészeltem megnyitóját meg nem dicsérni. Pedig korántsem egyéni izlésnek, hanem egészen jogos kívánalomnak adtam kifejezést akkor, midőn a zsinat kellő méltatásának mellőzését hiánynak tüntettem fel.*) Hiszen ha törvényileg nem is volna előírva, hogy az elnöki megnyitó ki kell hogy terjeszkedjék az egyházmegye kül- és beléletét érintő minden mozzanatra, még akkor is hiánynak tűnnek föl egy oly esemény kihagyása, mint a zsinat. Hogy a szóban forgó megnyitót a gyűlés jegyzőkönyvre vette, ez legkevésbbé sem bizonyítja azt, hogy a jelzett hiány ne lett volna meg benne; különben is nálunk a megnyitóbeszédnek jegyzőkönyvre bevételére hagyományos szokás, hogy ezt a beszéd milyensége feletti ítéletnek tekinteni teljességgel nem lehet.

A t. esperes úr „Helyreigazítás“-ában azt is mondja, hogy a tanárok kizárására vonatkozó indítványt nem az esperes, hanem a ny.-szt.-ben edeki pap tette. Tudomásul veszem. De bátor vagyok kérdezni, hogy akkor az elnöki széken mit keresett a ny.-szt.-ben edeki pap? Mert ott nem beszélhet más, csak az esperes, már pedig tény, hogy az indítvány az elnöki székben volt előterjesztve.

Nem tudom, hogyan olvashatott ki a t. esperes úr tudósításomból olyasmit, mintha én a gyűlést kigúnyolni akartam volna, mert a „hadüzenet“ szó nem a gyűlésre, hanem az indítványra vonatkozott. Csakugyan az indítvány abban az alakban, a mint előterjesztve volt, nem tűnik fel egyébként egy kis ellenszenvnél, a miatt, hogy a tanárok is tagjai az egyházkerületi közgyűlésnek. Egészen más színben tűnt volna föl az indítvány, ha nem fordúl vala a tanárok ellen s egyenesen azt kezd hangsúlyozni, hogy az alkotmányosság elve megkívánja, miszerint az egyházkerületi közgyűlés egészen képviselői alapra állíttassék. Ily szempontból vetve föl az indítványt, az egy oly elvi kérdéssé válik, mely nem személyek, de az egyházalkotmány alapja körül forog. Azonban, a mint látszik, már eddig is bizonyos finomításon ment keresztül az indítvány.

*) Az esperes úr nem vett részt a zsinati tanácskozásokban s méltán föltehető, hogy a zsinat az illetékes helyen, a kerületi közgyűlésen, kellőleg méltatva lesz.

Szerk.

Mint száraz tény jeleztem volt tudósításomban, hogy a szóban forgó indítvány előterjesztésekor mintegy 10—15 tag volt jelen gyűlésünkön. Ez is csak úgy mellékesen volt mondva. No már ebből hogyan lehet azt magyarázni ki, hogy ezen kevesek ne lehettek volna mind kitűnő, jeles egyéniségek? Igen is, esperes úr, ez a kicsiny szám tiszteletre méltó, tekintélyes tagokból telt ki, a kik mind társadalmi állásuknál, mind értelmi képzettségükkel, tractusunknak dízét képezik. A mint esperes úr is megnevezte, ott volt a kitűnők között br. Kemény Domokos úr is, ki elismerésre méltó érdeklődéssel vett részt a tanácskozásokban, hozzászólt a t. esperes úr indítványához is, és pedig ellene nyilatkozva!

Feleletemet, melylyel az igazság érdekében a t. közönségnek és a t. esperes urnak tartoztam, ime, ezekben voltam bátor megadni.

(m—i.)

TANODAI ÉRTESEITŐK.

— Negyedik közlemény. —

„Jelentés a sárospataki ref. főiskola (akadémia és gymnasium) állapotáról az 188^{1/2} iskolai évben. Összeállították Bokor József akadémiai-, Maklári P. Miklós gymnasiumi igazgatók.“ Az értesítő két részből áll, melyek közül az első az akadémia, a második a gymn. évi életét írja le. A „hivatalos értesítés“ szerint az akadémiára 49 új tag igttatott be. Ezek közül 36 hittan-, 13 joghallgató. A megelőző évi beiráshoz képest az újonnan jött tagok száma csökkent és pedig a hittani szakban 4,- a jogi szakban 7-el. Az összes akadémiai hallgatók száma első félévben a hittani szakban 111, a jogi szakban 42; a második félévben a hitt. sz. 112, a jogi szakban 41. Az akadémiai tanári kar a következő tagokból állott: a) a „vallás- és egyháztudományi szakban“ Mitrovics Gyula, Varga Lajos, Nagy Gusztáv, Radácsi György b) a „bölcseleti szakban: Orbán József, Szinyoi Gerzson, Bokor József, Kun Pál, Buza János; c) a „jog- és államtudományi szakban“: Emödi Dániel, Nemes Ferencz, Szánthó Gyula, Ballagi Géza, Kürzselyi Bálint, Bacsoni Lajos, Kun Zoltán. A tanév történetének keretébe tartozó események között első helyen a főiskolai énekhar száz éves- és az ifjúsági önképzőkör ötven éves fennállásának megünnepelese magaslik ki, mely alkalomból is br. Vav Miklós általán elismert protestáns áldozatkészségének az ünnepély fénye emelésére tett 200 frt. ajándékával újabb bizonyítékát adá. Kogyelettel vannak a bagyományozók sorában felemlítve néhai Molnár István, tanár, ki 20,000- és Bodnár Gábor lelkész, ki 420 frtot hagyományozott. Az egészségi állapot nem volt a legkedvezőbb, mert úgy az előljárók, valamint a tanulók sorából a halál többeket szólított el az örök nyugalomra. A „főiskolai könyvtár“ bevásárlások és ajándékozások útján szép gyarapodást mutat, valamint a „szépészeti és műregészeti muzeum“ is. „A természetrajzi gyűjtemény“, „iskolai növénykert“ és „természettani szertár“ haladása csekélyebb.

„A főiskola könyvnyomdájában“ megjelent 13 könyv, összesen 49,450 példányban. „A főiskolai tápintézetnek“ első félévben: 267, a másodikban: 247 tagja volt. A főiskola ifjúságnak következő egyletei voltak: a) „A magyar irodalmi önképző-társulat“; mely 44 zárt ülést és Szemere emlékezetére 1 ünnepet tartott, volt 52 tagja. b) Az „Erdélyi önképzőkör“ tagjainak száma év elején 87, év végén 95; ülések száma 31. c) „A főiskolai akad. ifjúsági könyvtár“. Össz. könyvállománya: 3462 kötet. Volt 137 tagja. d) Az „ifjúsági olvasó egyesület.“ e) „A főiskolai énekkar“, mely 64 taggal alakult meg, mely szám év végére 59-re apadott. Összesen működött 18 alkalommal. f) „A főiskolai jogászegylet“ tagja minden jogász. g) „A gyorsíró kör.“ Volt 12 tagja és 34 drb. stenogramm jegyekkel kiállított könyvből álló könyvtára. h) „Az ifjúsági zeneegylet“ megalakult 10 működő taggal; a betanult nagyobb darabok száma 16. i) „A főiskolai tüztöltő egyesület“ 62 taggal alakult meg, tartott 35 rendes, 5 rendkívüli- és a testvér-polgáregylettel együttesen 3 közös gyakorlatot; közreműködött 10 tüzesetnél. k) „A főiskolai betegsegélyező-egylet és korbáz“ évi bevétele volt: 2728 frt. 76 kr., kiadása: 2426 frt. 72 kr. A gymnasiumi tanári személyzet állott: 14 tanár, 1 s. tanár — a r. kath. és gör. kath. tanulók felekezeti hitoktatójából. A gymn. tanulók össz. létszáma év elején: 540 volt. Ezek közül vallásukra nézve: helv. hitv.: 487; ág. hitv. 9; r. kath.: 43; gör. kel. 5; Mózes vallású: 30. Nemzetiségükre nézve mind magyarok. Érettségi vizsgára jelentkezett: 47, írásbeli vizsgálatot tett: 47, szóbelit: 46 érettnak nyilváníttatott kitüntetéssel: 6, egyszerűen: 34; két óra visszavettett: 6. A főiskolai jelentést a Molnár István, Finkey Pál és Finkey József tanárok sírköveinek megkoszorúzási ünnepélyén Maklári Pap Miklós gym. tanár által elmondott alkalmi beszéd rekeszti be.

„A szilágy-somlyói államilag segélyezett községi elemi népiszkola értesítője az 1881—82-dik tanévről. Összeállította: Bogdán István igazgató-tanító.“ Az iskola a múlt évben 2352 frt. 82 kr. államsegélyben részesült, évi szükségletének fedezésére. A tanító testület állott: 2 r. tanítónő és 4 tanítóból; ezeken kívül vallást tanítottak: az ev. ref. vallásúaknak a segédlelkész, s illető felekezetükhöz tartozóknak a r. kath. kántor és gör. kath. tanító. A rendes tanulók össz. létszáma év elején volt: 150 fiú, 143 leány; év végén: 139 fiú 118 leány. Vallásra nézve: ev. ref.: 56 fiú, 46 leány; r. kath.: 40 fiú, 30 leány; m. z. vall. 52 fiú, 50 leány; gör. kath.: 2 fiú, 6 leány. A tanulók összes létszáma, ide értve az ismétlő iskola 28 fiú és 14 leány növendékét is, év elején volt: 335; év végén: 229. A jövő tanévszept. 4-én veszi kezdetét.

IRODALOM.

Könyvismertetés.

Vasárnapi, ünnepi s alkalmi imák szószéki használatra. Készítette Lukács Ödön, nyiregyházi ref. lelkész, f.-szabolcsi esperes.

„Uram! taníts minket imádkozni!“ Luk. XI. 1.

Könnyebb tisztelet egyházi beszédet írni, mint egy jó imádságot. Ezt a megjegyzést már nem egy paptól hallottam s a tapasztalat ez állítás igazsága mellett tanuskodik

is, mert míg egyházi beszédek halomra nőnek, imakönyvek csak nagy ritkán jelennek meg a könyvpiacra. Szikszayt s Révész még eddig egyik sem szárnyalta túl. Révész imái pedig oly ismertek már, hogy sok gyülekezetben a rendes templomlátogatók csaknem könyv nélkül tudják. Csak üdvözölhetjük hát Lukács Ödönt, midőn e töretlen s nagyon nehéz úton ő is igyekszik segíteni lelkésztársain.

Az egyéniség leginkább az imákban domborodik ki. Egyházi beszédeink is magukon viselik az egyéniség jellegét, de ez inkább elmosódik itt, mint az imáknál, hol minden vonás erősen praegnans. Az egyéniség levetkezése itt csaknem a lehetetlenséggel határos. És ez uinc az imádság hátrányára, ha ugyan az illető egyéniséget élő hit magasztos lángja hevíti. Egyénisége átolvad az imádságot utánmondó hívők lelkébe, átmelegíti a kedélyt s alkalmassá teszi a szívet az egyházi beszédben elhintett magvak fogékonyabb befogadására. Az imádság az istenitiszteletnek s az egyházi szóoklattannak egyik kiegészítő része, s megvallo, előttem nagyon feltűnt az, hogy Mitrovics Gyula az ő nagy buvárlattal s szakismerettel szerkesztett egyházi szóoklattanában beéri azzal, hogy csakis az egyházi beszédre fordít minden gondot s az imádságról, imádkozásról meg sem emlékszik. Kitünő műve így lett volna egész, ekképen némileg lézagos, bármint indokolná is, hogy az imádság készítése nem tartozik az egyházi szóoklattan körébe. Az egyházi beszédben a lelkész gyülekezetéhez szól; az imádságában gyülekezetével Istenéhez emelkedik. Ez fejt meg az imádság írásának nehézségét. Más irány, más érzelmek, inepélyesebb ihletettség nélkülözhetlen kellékei. Az Istenhez vágyó lélek mintegy kiemelkedik pár pillanatra a földi lét légköréből s bár nem titkolhatja el gyarlóságát, magasztosan érzi fensőbb hivatását. S ez az érzelem foglalja el egész lényét. Olyan gyöngye, olyan semmi s mégis oly erős és minden, ha szólhat azzal, ki e világok fölött uralkodik, kiben élünk, vagyunk és mozgunk mindnyájan. Az imádság egyfelől nagyon könnyű. A szívből felszálló tiszta sohaj buzgó imádság lehet. Az imádság másfelől nehéz művészet, melyet nem annyira tanulni, mint inkább érezni kell, annak pedig, ki az imádsággal egész gyülekezetet akar építeni, Isten fiaivá nevelni: tanulni s érezni kell az imádkozás nehéz művészetét. Imádság nélkül az egyházi beszéd terméketlen volna, az imádság az azt tápláló mennyei harmat. Mennyire szükséges tehát, hogy az oly tiszta legyen, mint a karmat. Én külföldön nevezetes egyházi szóokokat hallgattam, s megvallo, nagyon kevésre akadtam, ki az imádságot könyvből olvasta volna, sőt mikor egy pár előtt említém, hogy nálunk az imádságot könyvből s az egyházi beszédet könyv nélkül mondják el: nem győztek eléggé csodálkozni. Ott az egyházi beszédet olvassák, de az imát többnyire könyv nélkül mondják. És alapjában tekintve a dolgot, igazok is van. Imádkozás alkalmával, mielőtt a könyv leköti a föld porához s gépiesen mondjuk el az előírt imát, a buzgóság nem lehet oly keletes, nem lehet oly tiszta, mintha az egyenesen a szívből árad az ajkakon s onnan ömlik át a szívekbe. Értzi ezt ön-

kényteleuül maga a szónok is s ihlett perczekben jobban esik, ha minden korlátoktól menten imádkozik Istenéhez. De ehez is lelki előkészület, fogékonyág kívánatik.

Áttérve immár Lukács Ödön imáira, minden kételkedés nélkül kimondhatjuk, hogy hálás szolgálatot tett lelkitársainak, s műve hézagot pótol ima-irodalmunkban. Ő nemcsak tanulta, de érezte is az imádság-készítés nehéz művészetét, minden sorából a buzgóság, igazi kenetteljesség s benső hit árad ki, s a technikai szabályokat soha sem téveszti el szem elől, s a mi főddolog, — leszámítva a hasonlatoknak nagyon is egyhangú alkalmazását, a mennyiben a sugárt, fényt bő mértékben szereti idézgetni, imáin változatosság észlelhető. A bibliai idézetek nem kerestettek s mesterkéltten illesztvék be, de mintegy oda nőni látszanak. Zengzetesség, lágyság főjellegei. Óhajtanók, ha mondatai néhol rövidebbek volnának. Az imádságban nézetünk szerint a hosszas mondatok nemcsak fárasztók, de nehéz is azokat az egyszerű népnek utánmondani. Hogy példával bizonyítsuk, itt van egy tétel: „Közöld mindnyájunkkal a szent lélek jóra vezelő erejét, hogy a szent ügyért lelkesülve, másokat is tudjunk lelkesíteni s a hitelenség és közöny fagyát felolvasztva, még azokat is a te dicsőségednek szolgálatában állithassuk, kik eddig a világ oltára körül áldoztak, feledve téged, hogy így a föld összeolvadó fobása csak a te nagyságodat és dicsőségedet zengedezze.“ Maga szerző is érezte, hogy e mondat hosszadalmas, mert megszakítja az utolsó „hogy“-nál, holott kevés módosítással e hosszú mondatból hármat is alakíthat vala. (282 l.) Mennyivel buzgóbban lehet előadni ott, hol az ima benső hangja jobban el van találva: p. o. „Téged keres föl lelkünk hő fobása nagy Istenünk, ez új nap reggelén! De hol keressünk? hol találhatunk föl? A csillagok honában? Az égi testek milliárdi lözt? A nagy világnak végtelenjein! Oh, jó atyánk, te nagy és felséges! Lelked betölti a nagy végtelennek megmérhetlen távolságait! Erőd kihat az égi nagy világok forgásaira. Tekintetedtől menten összehullnak a roppant csillagok s lételt újaknak ad egy lehelled.“ S így megy, az egész ima. Lelkesült hang, jambus zengzet, kerülve minden dagályt A 47-ik lapon gyönyörű hasonlatban rajzolja a vasárnap boldogságát. Nem állhatom meg, hogy ezt mutatványúl ne idézzem: „Úgy tetszett előttünk a munkásság hetének napjaiban, mintha távol jártunk volna tetőled, mintha megfeledezve terőled, idegen bálványképek előtt borultunk volna a föld porába s a testi életünkről való gondoskodás között egészen megfeledeztünk volna törvényeidről. Most, kegyelmes atyánk, úgy érezzük magunkat, mint a gyermek, ki hosszas távollét után visszatért az apai házába; érezzük, édesen érezzük itt az apai ház minden boldogságát. Szereteted karjaira hajtjuk le elfáradt fejünket.“ Az ilyen imádság aztán hat, vigasztal s boldogít. S örömmel mondhatom, hogy Lukács Ödön imái nagy részben ezen a hangon tartvák. Emelkedett irány, de mindamellett egyszerű, in quo et Elephas natat et agnus ambulat. Azonban nem szabad eltitkolnom azt sem, hogy különösen néhány vasárnap reggeli imában a költő néha-néha legyőzi

a hit fölcent bajnokát s egy pár csillogó kifejezést becsemzés oda, de csakis egy párt, a mi nem lapsus calami vagy lingua, de lapsus imaginationis s a költőnek megbocsátható, így p. o. a 32-ik lapon: „ne enged hogy a reménység amaz elérhetetlen ábrándvilág felé csalja lelkünket, mely megrontja az életet s molynek káprázatos sugarai alatt a csalódás és kétségbeesés örvényei nyílnak.“ Az ilyen költői kifejezést is kerüendőnek tartanám a néppel együtt mondandó imában: „a mi szívünknek mélyéről a te fénysugaradnak: a szeretetnek visszfénye kél s áradoz trónod zsamolyához.“ Sajátságos, hogy buzdulabb hangulatot igénylő innepi imáiban ily erőszakolt, költői virágok nem találhatók. Azok oly egyszerűek, szépek, hogy minden változtatás nélkül hatással adhatók elő. Ezeket is azért említem föl, nehogy az látszassék, hogy mindenre szemet hunyunk. Lukács Ödön imái bátran kiállják a versenyt elődeiével s biztos kelendősegre számíthatnak, mihelyt a nagy közönség megösméri. Nekem legalább lelki gyönyört szerzett ez imák átolvasása. Még csak egyet. Ha, mint megérdemli: imái másolik kiadást érnek, az alkalmi imák közé illesztzen még tisztviselők, presbyterek választásakor mondandó imákat is. Ezekre is nagy szükségünk van, miután most három s hat évenként ejtetnek meg a választások. Farsangi imát, talán Révész követve, szintén egyet csatol, holott ezt is jó lett volna többet készíteni, mert hiszen a farsang több vasárnapon át tart. Egészben véve tehát nem ajánlhatunk mást lelkészársainknak, mint azt, hogy az imákat szerezzék meg s építsék általok Isten anyaszentegyházát.

Könyves Tóth Kálmán.

A VILÁG FOLYÁSA.

— Heti szemle. —

A trónörökös-pár Erdélyben. A trónörökös és neje Erdély regényos berczei közt, Hátszeg vidékén időzik. Julius 30-án érkeztek oda. Óralya-Boldogfalván van lakásuk, a Kendeffy-féle kastélyban. A trónörökös zergékre és sasokra vadász s a vadászatot nyolcz napra tervezik. Kisérletében vannak: Wilczek, Bombelles, Hoyos és Mitrovsky grófok; a főhercegnő kíséretében pedig Noszticz, Riemer és Pálffy grófnők. A fejedelmi látogatókat mindenütt a legszivesebb fogadtatás várta, a legzajosabb Hátszeg Váraljánál, hol a vasutról leszálltak. A trónörökös-pár érkezését némelyek román tüntetésekre akarták fölhasználni. Az alispánnak erélyesen kellett intézkedni, hogy ezt megakadályozzák. Hátszegen, sőt Boldogfalván is román zászlókat tűztek ki, de azokat idején leszedték. Hátszegen egy Muntyán nevű oláh irnok nagy orditozás közben leszakított egy magyar zászlót s annak helyére oláh zászlót akart tűzni a Mihályi püspök tiszteletére emelt diszkapunál; de megakadályozták. Muntyán elmenekült ugyan, de elfogatását elrendelték. — A tiszta-eszlári rejtélyes és izgalmas bűnügyben az előleges vizsgálat be van fejezve és a nyiregyházi törvényszék jul. 30-án kimondta a bűnper megindítását. A vád most már formulázva van és a legsúlyosabb büntettről, gyilkosságról és abban való részességről szól. Hárman vádoltnak a gyilkosság tényleges végrehajtásával: Schwarz

Salamon, Braun és Buxbaum; heten a gyilkosságban való közreműködéssel, segédkezéssel és a gyilkoságnál történt örködéssel: Scharf József és neje, Junger Adolf, Braun, Lustig, Weinstein és Taub; hatan vádoltatnak hullarablással, hulla-csempészettel s a bűntény elvetemedett szándékos palástolásával; ezek: Rosenberg, Klein Ignác és Kleinné, Grosz Márton, Vogel és Szmilovicz. A tények tehát össze vannak gyűltve annyira, hogy újabb bizonyítványok nélkül is meg kell indítani a bűnpört. Vajjon a további eljárás megerősíti-e az eddigiekből kivonható következtetést — ez nagy kérdés. Maga a vád az, hoay megölték egy fiatal lányt, kinek holttestét nem lehet megtalálni; aztán egy lopott holttesttel akarták a bíróságot tévútra vezetni, az eltűnt leány ruhája volt. — A lembergi felségárulási perben július 29-én, több mint 30 napi tárgyalás után, mondták ki az esküdtek ítéletüket a tizenegy vádlott fölött, kik felségárulással, izgatással, rendzavarással voltak vádolva a lembergi esküdtszék előtt. A felségárulás vádja alól az összes vádlottakat felmentették. Csak Naumovicz, Ploszczeanski, Spundár és Saluszky marasztaltatott el a nyilvános rendzavarás, illetve a kormányforma és hatóság el-

leni izgatásban. Ezzel egyszersmind kimondták a lembergi esküdtek, hogy az a vád, melyet az osztrák kormány Dobrzanskyék ellen emeltetett, nem állhatott meg még a benső meggyőződés ítélőszéke előtt is, mint ezt bizonyosan előre tudni lehetett. A négy elitét a lengyelek elleni izgatásban, az orosz egyházba való térítésben vitt nagy szerepet. — A francia miniszterium bukása. A francia képviselőház nem szavazta meg az egyptomi hadi készüldésekre újabban kért tizedfél milliónyi franknyi hitelt. Nem fogadta el 450 szavazattal 75 ellenében; oly rendkívüli többséggel tehát, mely ritkítja párját a parlamentek történetében. Freycinet miniszterelnök azonnal beadta Grévy elnöknek a kormány lemondását, a ki arra kérte, hogy az új kormány kinevezéséig vezessék még az ügyeket. A kormány jelenlegi tagjai közül a legkiválóbbakat, Say pénzügyminisztert és Ferry közoktatásügyi minisztert aligha megbizhatják új kormány alakításával, mert a leszavazott ügynek legbuzgóbb hívei voltak. A gambettista hírlapok azt tanácsolják a köztársaság elnökének, hogy Brisson, a kamara elnökét, bizza meg a kabinetalakítással; azonban kétségesnek tartják, hogy Brisson el fogja-e fogadni a megbizást.

A „PROTESTÁNS KÖZLÖNY” TÁRCZÁJA.

Miként fokozhatjuk a vallástanítás nevelő hatását?

(Vége.)

Épen azért a nyelvek és irodalmak tanára, kit lehetően osztálytanárrá tennék, a vallást is tanítaná. E javaslatomra nagy súlyt helyezek. Hivatkozhatnám kiváló tekintélyekre, a többek közt Imre Sándorra, ki szintén ezt kívánja*), hivatkozhatnám arra, hogy Németországban a vallásos szellem ébresztése általános óhaj, hogy Angliában a vallástanítást és vallásos szoktatást igen komolyan veszik, de a vallástanítás fent rajzolt módja ezt elengedhetetlenül követeli. Az egyház férfia kiteszi magát a veszélynek, hogy tanítása szakszerűvé válik, pedig e sorok írója a vallásos hangulat mélyebb felköltésének az oktatás folyamában akarva, nem akarva, elvonttá vált módszer által való kockáztatását kikerülhetetlennek tartja. A nyelvtanításnál előforduló feladatok kidolgoztatása alkalmával, a magántanítók bevonásával az egyéni érzelésvilágban előforduló megmagatartott hangulatot a vallásos érzés ébresztésére kiválóképpen felhasználhatja a tapintatos osztálytanár. Ha, kivált kisebb helyen lévő gymnasiumban a pap egyszersmind történelem és nyelv tanítására képesítést szerezne: ez szintén ugyanez eredményt idézné elő. Különbösen is az alsóbb négy osztályban a tanítási célt magok az ó- és újszövetségi történetek, a bibliai elbeszéléseket átlegő vallásos világnézet ismertetése, a Krisztus eljövételének befogadására az egyéni hangulat elkészítése, a vallásos intézmények megértéséhez vezető egyházas érzék fejlesztése, a reflexio lépcsőjéig elvezetés; az eszményvilágnak, mely ép e korban tárul föl a heves képzelem előtt, mint ígéret földének megmutatása; erre célzó vonatkozások bevétele a lelkekben; az evangyélium megragadó egyszerűséggel kifejezett örök igaz elveinek, kivált Jézusnak, Máthé és Márknál előadott megrázó története háttérével kidomborított szemléltető megértetése, az Isten jelenlététől áthatott légkör elővarázsolása, az egyéb tárgyak által felköltött érdeklődésnek; mint ilyennek az ember esz-

ményi célokra irányított rendeltetésének átérzése céljából felhasználása képezik. Beszéltem szakértő lelkészekkel, kik azt vallják, hogy a fölkerdezés, a gyermek tökélytelen előadási nyelvén ismételtetése a legfenségebb eseményeknek, kivetkőzteti a vallástanítást azon mystikus jelentőségből, mely tőle elválna. Ha egyéb tantárgyak feldolgozása közben is megérintett érzelmi mozzanatoknak mintegy főérzelemben való egyesülésében és így összpontosított hatályában helyezi a vallástanító a vallástanítás legbiztosabban betölthető feladatát: akkor nem fogja önmaga sem kényszeríteni önmagát sem arra, hogy elvont tételeket kísértessen meg, a nélkül, hogy meggyökereztetésükben bizalmat táplálna — a gyermek emlékébe verni, sem arra, hogy érzélgő előadásával a komoly értelemben egyszerre szóljon. Mert az érzélgős vallásosság soha sem bír arra erővel, hogy az akarat irányzására befogják; hogy az élet harcaiban rendíthetetlen hitezővel ruhazza föl a lelket. A protestáns vallásosságtól a vallás tanítás e módja teljesen ellentétes álláspontra vezet. Az öntudatos szabadság által felelőssé tett akaratnak a kegyelem Istene által a hit bensősége alapján remélt megszerzése: a protestáns vallás erkölcsi oldala. Az öntudat ébresztése a természet és emberi szellem ismerete alapján történhetik. Tehát ne szakítsuk el a vallástanítót az intézet belső szervezetében szükségképpen őt és bizony kiválónan őt megillető hatáskörtől. Az egyháznak, mint intézménynek, nemcsak megértése, de a közösségben egészen cselekvő irányt magára öltő vallásosság öntudatos kifejtése: a felső négy osztály vallástanításának célja. A konfirmáció képezi a fordulópontot, melyre az egyháznak kell előkészítenie. Ha a káté e fokon — a negyedik osztályú növendéknél, de csak a templomi oktatásnál elő is fordul: mélyebb jelentőséget nyernék a rövidbe foglalt kérdések és feleletek alakjába öltöztetett tételek. A konfirmáció megmagatartott ünnepélye alkalmával az egyház intézményének érzéki, szemléleti alakban megjelenő fogalma épen a legjobban megfelel a lelki fejlődés e fokának. Mint a Purgatoriumban a vezeklő lélek jövődől állapotának képét mindig előre lerajzolódón maga előtt látja: így kell az érzelésvilágnak a képzelem által alkotott képekből meríteni a sejtelmeket, melyek a megszerzendő fogalmak előképei. Er-

*) Protestáns főiskolánk és a tanszabadság cz. mű 76 l.

kölcsi elbeszélések — de nem vizenyösek — hangulatteljes költemények megható hangon olvastatása, sőt emléztetése is rönkivül táplálják a vallásos érzelmet. Az egyház intézményének a társas vallásosság ortése csökkent napjainkban. Az élet elveszté vallásos jellegét. Nemcsak a politika programjában fordul elő a világiasítás, de az érzelmeiben is megtörtént a szakadás. Ennek elsimitása az úr betöltése, a buzgó, áldozatkész keresztyén indulat felköltése a legszebb cél, melyen egy protestáns intézet kitűnhet. Az egyházas érzület fejlesztésére leghatékonyabb eszköz az iskolában berendezett templomozásnak a tanuló fejlettségi fokához mért szellemben leendő berendezése. Az énekek, az imának, a beszédnek a tanuló élményeire, érzelmkörére kell vonatkozással bírnia. A konfirmáció után a templombajlás, az ünnepek illő megülése is jelentékenyen befoly az egyházas érzület lendítésére. De a legfőbb szükség a vallástánítási tananyag olyan földolgozása, mely az egyházat valóban olyanul tünteti föl, mely az elhagyatva erőtlenné váló vallásos érzelmet a rokonszeny érzésével köti egybe, ez által az emberbaráti szeretettel szövének össze: az ember erkölcsi hivatása betölthetőségének legszebb, legvalószínűbb alakjaként vési be a növendék szívébe. Az egyház megértésének előkészítő folyamata a vallások összehasonlító története, protestáns egyházunk története, mely három évi időt igényelne. A keresztyén vallás egyéni alakját a jellemfejlődés alsóbb fokán az érzelm világába olvasztanám, annak collectív alakját az öntudatossá fejlődés szellemében örökíteném meg. Luther jól mondá, hogy olyan vallásosság, mely az egyházat nélkülözni bírja, olyan, mint a barátság olyanok közt, kik soha sem találkoznak, ködszerű és halvány. Korunknak e rationalis istenhivése ellen dolgozni, a keresztyén jellem nevelése követeli. Mert hitem szerint még a keresztyén vértanú máglya lángját is az együttérzés édes fuvalma enyhíté. A lelkek egységének e túlvilági szellemét az értelem semmi okoskodása nem pótolja, a stoikus jellem rideg dacza épen nem. Azon sajnós hiányt, melyet az egyházi énekek elhanyagolása okoz, hogy nem bír a növendék a kultusban szívvél, lélekkel, de szájjal is részt venni: annyiszor hangoztatták, hogy pótlását nem is tartom szükségesnek fejtegetni. Én csak vallásos éneket, elbeszélést tanítanék; a hegyi beszéd és az evangelistákról előforduló örök szép ígéseket alkalomszerűen — ünnepekhez kötve vagy az iskola életében előforduló meghatóbb közéleti mozzanatokhoz — szintén könyv nélkül kívánván megtanultatni. E tekintetben hivatkozom Jean Paul azon tanácsára, mely szerint az erkölcsi levertség ellen legbiztosabb óvszer, talizmán az élet legfényesebb pillanataira, a morális hősök szent mondásaira, a morális kijelentés ígéire megemlékezni. Lássuk el ilyenekkel az ifjakat. Az antik világ kimeríthetetlen gazdag hagyományát örököltük. Pythagoras, Plato, Szokrates, Epiktetos mondásait, melyeket a nyelv tanítás alatt gazdag választékban vészhetjük be az ifjak lelkébe, a vallástánítás alkalmával, mint a keresztyén kijelentés által szentesítést nyert erkölcsi törvények codexét felhasználhatjuk. De mindenekelőtt a szent könyvet kell lehető alaposan megismertetni. Hadd hangozzanak az ajkain is az ígék, nemcsak a szívből. Blackie, edinburghi egyetemi tanár az „önnevelés“-ről emelkedett szellemben írott művében*) ajánlja e célra a hegyi beszédet, Pál korinthusbeliekhez írott első levelének 13 fejezetét, János evangéliumát, Jakab levelét, Pál Rom. 8; ugyanannak Ef. 6 és Gal. 6 fejezetét; bölcs Salamon mondásait. Hivatkozik Lee-re, ki azt állítá, hogy a skót komoly erköl-

*) Self education J. Stuart Blackie, 1879. Kirchner német fordításában olvastam.

csiséget, de életbölcsejét is Salamon könyvei szorgalmas olvasásának köszönheti. De kivált a zoltárokat ajánlja. Kiemeli az 1, 8, 19, 24, 32, 37, 39, 51, 53, 73, 90, 103, 104, 107, 131, 133 zoltárokat. Megragadó igazsággal írja: „És e zoltárokat nemcsak gyakorta kellene olvasni, míg a lelket természetes és felekölt kegyességgel töltik el, hanem a megfelelő zene kísérete mellett énekelni, míg köröttünk a tiszta és emelkedett vallásos érzelm légkörét teremtik meg, melyet mint magasb életünk levegőjét szívjuk be.“ De fődolog az életrajzok keretében, melyekről a történelem tanításánál fogok még szólni, a szent történeteket kitérőlheteretlen vonásokkal vézni a növendék lelkébe, mert a legszebb mondatok nem hagyják fullánkjukat a szívből, csak a tettek, azonban a hagyomány alapján a hiedelmi alappal bírók. E tekintetben a katolikus egyház a szentek életében gazdag anyaggal rendelkezik; ám a mi egyházunk történetében — valódi történeti plasticitással kidomborodó hősök fordulnak elő. Csak Bod Péter „kősziklán épült ház“-ára hivatkozom. Egyházunk a zordon fenségű multban épen úgy mutathat föl vértanukat, mint az ó-keresztyén egyház, melynek történetét ugyancsak nem zsákmányoljuk ki kellően. A keresztyén költészet keletkezését az irodalom oktatás szempontja mellett az ó-keresztyénség világot áteremtő szellemének megértése szempontjából is kellene ismertetnünk az V. vagy VI. osztályos ifjak előtt. És mindenekelőtt az összes vallástánítás minden mozzanatát vonatkoztatni kell Krisztusra. E fényes alakot, a mint a svéd költő Tegvér Ezsaiás: Urvacsorai növendékek cz. nagyszabású idyllje tünteti föl, mint az éggel kibékülés: a bocsánat fejedelmét: a lélekben leszállítja az öröklét egy darabjára. Egy ily költemény megértetése többet tesz egy óra alatt, mint egy egész évi vallás-oktatásnak értelmi megkülönböztetésekben bővölködő menete. Ha képes összes gymnasiális vallás-oktatásunk megértetni a növendékekkel e szavakat:

„Mily szép az öröklét

Nyelvből legalább egy szót el tudni rebegni,

És a mennyei szót a föld így mondja: bocsánat.“

Vagy Krisztus jelentőségét e szavakkal bevésni a tanuló lelkébe:

„Kijövének a sirból

A holtak s halkan susogák halvány ajakokkal

Azt az elébb csak sejtett szót, mely a teremtés

Nagy rejtélye: kibékülés. Oh mély ez, a milyen

A szeretet s a kibékülés maga is szeretetet mér.“

(Győry Vilmos ford.)

akkor bizonyára épen úgy a kitűzött nap előtt kell az urvacsorát adni az iblettől áthatott növendéknek, mint ez idyllben megragadó hűséggel elbeszélve van. Mert a szeretet, bocsánat és kibékülés fölmagasztosult érzelme istenhez vezette el. Beteljesül az ily vallás-oktatás után Schiller szép gondolata:

„Fogadd szivedbe be az Istent,

S trónját elhagyva, hozzád száll le ő.“

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, aug. 5 dikén.

Kitüntetés, Ő felsége Bocsor István pápai reformatus jogtanárnak, a tanári pályán töltött félszázados működése közben tett sikeres és hasznos szolgálatai elismerésül, a kir. tanácsosi czimet adományozta.

— Feles számú hátralékosaink közül többeknek még márczius 20 dikán s május 9-dikén nyugtákat küldettünk szét. Kérjük az illetőket a nyugtákon jelzett hátralék összegek haladéktalan

törlesztésére, valamint a többi hátrálékosokat is régóta esedékesé vált tartozásaik kiegyenlítésére; különben lapunk fentartása lehetetlenné lesz.

A kiadó hivatal.

— Helyreigazítás. A „Protestáns Közöny“ utóbbi két számában két tévedést véltem föltalálni, melyre N. t. urnak, mint szerkesztőnek, figyelmét felhívni bátor vagyok. Először is az utolsó (30-ik) számban, a napilapok nyomán, szerkesztő úr is közli azon hirt (Külföld rovatóban), hogy az alexandriai csöcselék azon zsinagógát rabolta ki Alexandriában, melyet az egyiptomi hagyomány szerint maga Illés próféta alapított s ő is lett volna első előimádkozója. De hozzá lehetett volna tenni, hogy ez nem egyéb pusztán mesénél, mert az Ahab király alatt, körülbelül 900 évvel Kr. előtt élt Illés próféta hogy alapíthatott zsinagógát a 322-ik évben Kr. e. alapított Alexandriában, különösen, miután zsinagóga tudvalevőleg egyáltalában csak a babyloni fogság után keletkezett? Az sem lehet, a mi azután következik, hogy t. i. Egyiptomban Plató bölcsész éltintkezett volna Jeremiás prófétával; mert hiszen Jeremiás, midőn Jeruzsalemnek a babyloniak által Kr. e. 586-ban történt elpusztítását siratta, már agg volt, Plató pedig 429-ben Kr. e. született. Az ezt megelőző számban továbbá Renan, Marc Auréle című könyvének ismertetése alkalmával ezen szerző úgy lett bemutatva, mint a protestáns tudomány egyik lumenje. Ámde Renan, ha csak legújabb időkben nem tért ki protestánsnak, a mit alig hiszek, bár a katolikus papságot elhagyta, még mai nap is római katolikus. Sőt, ha tényleg nem volna is az, egész gondolkozásmódja annyira ós katolikus, sőt protestáns ellenes, hogy őt jó protestánsnak még csak képzelnem is alig lehet. Jurány Gusz-

*) E helyreigazítás első felének szívesen adunk tért, mert részünkről se tartjuk a kérdéses közleményt mendemondánál egyébként s csak mint curiosumot közöltük. A mi Renan illeti, kétségbevonhatlan, hogy ő mint a tudományos szabad kutatás kiváló bajnok, nagyobb szolgálatakat tett a protestantizmus, mint a katolicizmus ügyének s épen ezért sorozta műveit a római curia a tiltott és kiátkozott könyvek sorába. Szerk.

táv, a temesvári egyes. evang. egyháznál református segédlelkész.

— Apa és fiu. Szeberényi Gusztáv superintendens ritka papszentelést végzett múlt vasárnap a csabai ev. nagytemplomban. Ez alkalommal a városi és egyházi előjáróság s népes gyülekezet jelenletében saját fiát, Lajost avatta oldala mellé segéd lelkésszé. A cselekmény így kétszeresen megható volt a jeles avató atyára, a felavatott fiura és népes gyülekezetre, melyben nem egynek szemében csillogtak a megindulás könnyei.

— Nyilvános köszönet. Kedves kötelességemnek tartom a nyilvánosság terén fölemlíteni, hogy magyar-régei lakos, holt-marosi földbirtokos, t. Eltető Albert úr, július 29-én confirmáltatta a holt-marosi szép új templomban József és Gizella nevű kedves gyermekeit. Ezen szép és lélekemelő családi ünnepély alkalmával özv. t. Eltető Józsefné, mint nagynya és t. Eltető Albert úr, mint édes apa, az unokák és gyermekek confirmálási ünnepélyök emlékére, a holt-marosi ev. ref. egyháznak 50 frtot ajándékoztak, azon kikötés mellett, hogy az 50 frt. takaréktárilag kezeltesék mindaddig, míg egy oly összeggé növekedik, hogy a tőkének kamatja évenként az urasztali kenyeret és bort fedezze, hogy így az egyháznak az urasztalára szükséges kenyér és borra semmi költsége ne legyen. Fogadják a nemesszívű adakozók, kik már eddig is igen nagy és becses ajándékokkal gazdagították kised egyházamat, forró köszönetemet és örök hálámat. Bóka György, ev. ref. pap.

A SZERKESZTŐ POSTÁJA.

K. Tóth Kálmánnak, Laczháza, Már sajtó alá volt adva Lukács Ö. szép imáiról az én ismertetésem is. A tiednek adom az elsőséget.

Főt. Pap Gábor superintendensnek, Révkomárom. A küldött névtáért fogadd szíves köszönetemet.

Révai Pálnak. E számra későn érkezett tudósításod a Kriza-ünnepélyről. Adom a jövőben.

H I R D E T É S.

3—3

P Á L Y Á Z A T TANÁRI ÁLLOMÁSOKRA.

A csurgói ev. ref. VI. osztályú gymnasiumnak VIII. osztályúvá kiegészítése elhatározatván s a jövő 1882—83-ik tanévben a 7-ik osztály megnyitandó lévén: egy rendes és egy segédtanári állásra pályázat hirdettetik:

1. A rendes tanár, a gymnasiumnak 1883—84 isk. évre nyolcz osztályúvá kiegészítése után tanítani fogja mint főtantárgyat, a természettant, továbbá tanítani fog még mennyiségtant s egyik osztályban magyar nyelvet; azonban a jövő, még átmeneti évben, a nevezett tantárgyakon kívül tanítja a IV., V., VI. és VII. osztályban a történelmet.

A rendes tanár fizetése évi 600 frt. és 200 frt. laktér, vagy a helyett szabad lakás, mely fizetés 5—5 évenként 50 frttal 800 frtig emeltetik.

2. A segédtanár, mint főtantárgyat, tanítani fogja a négy alsó osztályban a szabadkézi és mértani rajzot, ezenkívül tanítani fog az I és II. s a III. és IV. osztályban szépirást, s a gymnasium mindenik osztályában éneket és testgyakorlatot, kezeli a tápintézetet és felügyel a bentlakókra. A segédtanár fizetése évi 400 frt. és az intézet épületében egy szobából álló lakás, fűtés, világítás, tisztogatással együtt; a tápintézet vezetéséért pedig tápintézeti élelmezés Zenei ismeret, a zenei oktatást igénylők tanítása szempontjából, előnynek vétetik.

A pályázók tartoznak előéletük ismertetését, keresztelési, iskolai s netaláni szolgálati bizonyítványaikat közzéadni s felszerelt pályázati folyamodványukat alólírotthoz aug. 15-ig beküldeni.

A megválasztott tanár a tanári nyugdíjintézetnek kötelezett tagja; állomását szept. 1-én foglalja el, s a két első év próbaév, 3 év alatt pedig szaktárgyából tanári oklevelet tartozik szerezni.

Kelt Hedrahelyt, 1882 július 4.

KÖRMENDY SÁNDOR,
esperes.

Hiszéletek az új-énekes könyv számára.

Bűnbánóénekek.

Szomoruan.

Dalmona: Deák Gerától. Szövege Szász Bélától.

Im nagy Is - ten! e - töt - ted ki - tá - rorv Mély bá - rósít -
Me - na - dék nincs e - föl - di ha - tá - ror, Nyug - tot - tel -

ba ma - rútt sí - ve - met. Te ha nem jössz vi - gasz - ta - tó,
nem se - hőt nem le - het.

só - vát I - ta - lam köny, a ke - nyg - rem ső haj!

Vasárnap reggeli ének.

Lassan.

Dalmona Kálmán Jankástól. Szövege Svánka Sámuelától.

In - té - seá - re fi - gyel - me - rünk A - tyám B - se - de - rünk hogy az has - sorv

re - ánk B - lo' hit - tel, sí - e - tünk le hoz - záá Mert tot - dog av

Ki ke - re - sí or - czád!

Szövegét lásd Prot. Közlöny 1882 2. sz.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZÁLLÁS:

b.-farkas utca 16 szám, hová a lap szellemi s anyagi ügyeit illető minden küldemények czimzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDETÉSI DIJAK

kétszer hasábozott garmond sor vagy annak tere 5 kr. Bélyegdíj minden beigtatás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvezményt nyújt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: ~~Szász~~ Domokos.

Egy test, egy lélek vagytok. Gal. IV. 4.

Tartalom: A papi özvegyek és árvák jövője. Szász Béla. — A Kriza-ünnepély. Révay Pál. — Tanodai értesítők. — A világ folyása. — Tárca: A 185-ik (Erdélyben 55) dicséret. Kálmán Farkas. — Különfélék. — Körözvények.

A PAPI ÖZVEGYEK ÉS ÁRVÁK JÖVŐJE.

Kolozsvár, 1882. aug. 11.

Dombi Lajos úr e lap egyik közelebbi számában közzétett ily tárgyú czikke megérdemli nemcsak a legnagyobb figyelmet, hanem azt is, hogy ismét és ismét visszatérjünk rája, annyival is inkább, mivel az a kiáltó különbség ténye, a melyre ő saját egyházmegyéink és a királyhágóntúliak özvegy-árvái gyámintézetei között rámutat, ha nem is épen szégyenletes, de mindenesetre fölöttébb elszomorító. S kivált azok részéről kell a hozzászólásnak megtörténnie, a kik az orvoslásra nézve netalán más véleményben vannak, mint az érdeemes czikkező. Én ezek közé tartozom s miután egyházmegyéink intéző személyei előtt immár nincs mit centralisatori rossz híremneven rontanom: egész őszintén elő is adom ide vonatkozó nézetemet, még csak azt sem kérve ki magamnak, hogy ne tekintessék fölszóalásom önzésnek — mert úgy is tudom, hiában teném. Hanem azért az igazság igazság marad, akármilyen hírét keltik is a szókimondó embernek.

Dombi Lajos úr orvoslási terve oda megy ki, hogy az egyházmegyei gyámintézeti járulékok emeltessenek föl s ez által legyen a tőkék szaporodása előidéző, úgy hogy — a mint ő számítja — tíz év alatt olyan kamat fölött rendelkezék minden egyházmegye, hogy a koporsó párnájára készülő pap nyugodtan hajthassa le fejét, nem félve, hogy özvegyének s árváinak csakis a koldusbotot hagyja örökségül.

Bátor vagyok kétségbe vonni, hogy a javaslat a mi körülményeink között sikerre vezethetne. Először is nem gondolom, hogy papjaink mostani fizetési viszonyaink között nagyobb évjárulékok beszolgáltatására kötelezhetőek volnának. Adig, a míg nincs módunkban papi fizetéseink minimumát a jelenlegi, nevetség csekély mértékről magasabbra emelni, nézetem szerint nem is rakhatunk józanon a mostaniaknál nagyobb terhet papjaink roskadozó vállaira. Egyházkerületünk 552 papi fizetésének egész összege tesz 298,936 frtot, esik tehát egy állomásra átlag véve 541 frt.; ebből nem igen lehet családot tartani s még nagyobb gyámintézeti járulékot is fizetni.

De őszintén szólva, akár haragusznak megérette, akár nem, mégis kimondom, hogy még ha tudnák is papjaink a magasabb járulékot hordozni, ettől nem várhatnók gyámoltjaink jobb sorsba jutását, — és pedig nem azért, mert ki merem mondani, hogy a mostani rendszer mellett csak félbe-szerbe foly be az, a minek befolynia kelle-

ne; csak hatod-heted kamat-gyarapodás jegyezhető fel a tőkék után s a künlevő tőkeelhelyezések több veszélylyel, mint haszonnal járnak a gyámintézeti alapokra nézve.

Építem ezeket az állításaimat azokra a köztudomású tényekre, a melyek szomorú világitást vetnek a mi egyházközségi vagyonkezelésünkre. Évek óta erőlködik visitatio és igazgató tanács, s azért mégis fogadást ajánlok, hogy egyházi vagyonainkból évenként legalább egy százalék veszendőbe megy a rossz kezelés, biztosítatlan elhelyezés, késedelmes behajtás miatt. Hát még a gyámintézeti vagyonból, a mely nincs oly szigorú ellenőrzés alatt! Építem arra az egy-két hírlapi polemiára, a mely az utóbbi években épen a gyámintézeti vagyonok kezelése fölött lapjainkban folyt. Ezeket az eseteket köztudomásra hozták, — de hát a melyik nem került a nyilvánosság elé...? Építem arra a tényre, hogy tizenkét egyházmegyei gyámintézeteink tényleges vagyona az 1880 év végén a hivatalos kimutatás szerint (l. 1881 évi egyhker. közgy. jegyzőkönyv 9 mellékletét) tett 86,966 frt. 76 krt, a hátrálék pedig 12,244 frt. 5 krt, azaz több mint egy heted részét az egész vagyonnak s pedig — ezer bocsánat — még annak a hitemnek is kifejezést merek adni, hogy a hátrálék még ennél a heted részénél is nagyobb s a „tényleges állás“ itt kimutatott összegéi paratis numeratis alig volnának egy szigorú vizsgáló bizottságnak mind bemutathatók... Épen azért — ismét ezer bocsánat — nem bírok teljes hitelt adni ugyanezen kimutatás ama rovatában foglalt tételeknek, a melynek czime a „tőkésítés.“ E rovat azt állítja, hogy a tizenkét gyámintézet tőkésítése 1880-ban 11,859 frt. 98 kr. volt. Bátor volnék kérdést intézni a gyámintézeti m. t. pénztárnok urakhoz, ha nem foglalhatnak-e ez u. n. tőkésítések közt amolyan, egyházi vagyonkezelésünk rendén jól ismert, hátrálék-tőkésítések is? — a melyek évről-évre igen szépen szaporodnak a — papíron, de a melyeket soha sem fog készpénzben látni senki — hanemha a tartozó halálával lefoglaltatik a gyámolra szorultak utolsó butor-darabkája is. És vajjon egy részt nem épen ennek a körülménynek tulajdonítható-e, hogy a 86,966 frt. tényleges állás mellett is összesen csak 3631 frt osztatott ki amaz évben a 12 gyámintézet által?

Mi haszna fokoznók tehát a gyámintézeti járadékokat — a melyeket amugy sem bírnánk behajtani — ha a (papíron) meglevő tényleges állás mértékéig sem bírjuk a segélyezést emelni?

Mig ellenben, ime a központi kezelés alatt álló özvegy-árvai alap, a generalis cassa belefoglalásával, 1880 év végén tett (az 1879 évi 26

ezer 907 frt. 62 krral szemben) 29,059 frt. 90 krt s ebből már ugyanazon évben ki lehetett osztani 1814 frt. 42 krt (a garasos tár kamataival és a kórod-szentmártoni haszonbérrel együtt 2348 frt. 53 krt), azaz, mig az egyházmegyei gyám-alapok csakis 4,1 % -ot birtak gyámoltjaiknak juttatni, addig az egyházkerületi özvegy-árvai alap 6,2% -ot osztott ki — pedig a tőkék központi kezelés alá vonása ellen mindig az a legfőbb argumentum, hogy a központ csak 5. a vidék pedig 8 — 10 % -kal tudja tőkéit kamatoztatni. Az imént idézett kétségbevonhatatlan számadatok azt tanúsítják, hogy a központi 5% teljes 33% -kal több a vidéki 8 — 10 % -nál. S még az az ellenvetés sem álhat meg, hogy a vidéki kezelés sokkal olcsóbb, mert ime a nyolczvanhat-ezernyi tőkét tevő tizenkét gyám-alap kezelési illetéke, ugyanazon hivatalos kimutatás szerint, felülmulja az évi 800 frtot, mig a másfél millió frtra rugó központi pénztár kezelőjének egész évi fizetése is csak 800 frt.

Mi tehát itt a természetes logikai és financialis consequentia? Felelet: az egyházmegyei, sok helyt ellenőrzés nélküli, laza, káros kezelés helyett a központit kell behozni, a hol nem kell félni, majd behajtják a hátrálékokat s majd érvényt tudnak szerezni, minden pajtáskodás és sógorkodás mellőzésével, a szabályzatnak. Itt, akárki meggyőződhetik, készpénzben megvan a kimutatott összeg; ott, a tényleges eredmény bizonyítja, nincs meg. Ilyen kezelés mellett hiában emelnők, Dombi jóhiszemű, de kevésbé gyakorlati terve szerint az évi járulékokat, mert legfőlebb a restantiákat, de nem az osztalékokat növelnők. Ellenben a központi kezelés, a kezelő félannyi javadalmazásával, oly szigort fejtene ki, hogy a mostani járulékok mértéke, mint láttuk, másfélannyi gyámolitást tenne lehetővé.

S ha még további argumentatio is kell, ime az országos közalap zsinatilag megállapított szabályzatának 2. §. e. pontja kimondta, hogy a közalaphól adandó állandó segély által előmozdítandó — „a lelkészek özvegyeinek s árváinak számára egy nyugdíj-intézet alkotása“ —; ez állandó segély tehát az egyházkerületek s nem az egyházmegyék gyámintézeteinek javára állapított meg.

Az egyetemes, az egyházkerületi és az egyházmegyei hármassal forrásból mily gyorsan és mily áldásosan lehetne tehát egy erős, minden méltányos várakozásnak megfelelő alapot teremteni — mig így szétforgácsolt erővel, az indolentia, hanyagság és kedvezés lidércnyomása alatt, pirulva nézhetjük papi özvegyeink és árváink siralmas sorsát*)

*) Lásd Szabó Pál esperes barátunk tudósítását böösházi paptársunk temetéséről a gyász hírek közt. Szerk.

Elvárjuk a kezelők és érdekeltek részéről a támadásokat, hanem azért mi továbbra is vitatjuk a tételt:

egyesítsük egyházmegyei gyámintézeti pénztárainkat az egyházkerületi papi özvggy-árvai gyámintézet pénzalapjával!

Szász Béla.

A KRIZA-ÜNNEPÉLYRŐL.*)

Nagy-Bacson, 1882. aug.

A n. t. szerkesztő úr engedelmével, már csak azon szívélyes, békés viszonynál fogva is, melylyel az unit. testvérelekezet iránt viseltetünk, annál inkább a Kriza János szelleme iránti kegyeletből, legalább főbb vonásaiban bemutatjuk a Péterffy Domokos által tartott beszéd lényegét e becses lap olvasó közönsége előtt.

A bevezetésben, folyton a tárgy mellett maradva, hangsúlyozta az apostoli intelemnek ma is jogosült és szükséges voltát, mert a mindennapi élet példákval szolgál; az evangyélium tudománya iránt „sem hideg, sem meleg“ közönyös lelkek egész táborával találkozunk, kik csak névleg, de lélekben nem keresztyének; fölhangzik a panasz úton útfélen és az Isten házában egyaránt. A bevezetés végén elvonja a főtételt, a vallás-erkölcsi élet hanyatlásának meggátolása és a krisztusi szellemnek győzelemre viteléért: „tartsátok meg az unitárius ker. egyház tudományát.“

Nézetünk szerint a főtételnek ilyen alapra helyezkedése a protestantismus kezdetének évfordulati napja vagy zsinat alkalmával, igen is helyén lett volna, de ez alkalommal az ünnepély tárgyhöz viszonyítva, kissé igen is felekezeti színezetet adott a beszédnek, s azt az áldáson és nemcsak mint püspök, egyháza kebelében, de mint költő és író nemzeti életünkben működött nagy szellemet, csak mint a felekezet geniusának szolgálatában állott személyesítőjét és nem a nemzetét, nem a székelységét adta vissza benne, holott a miénk is volt, a halhatatlan!

„Tartsátok meg az unitárius ker. egyház tudományát, mert annak 1) multja, 2) jelene és 3) jövője van.“

Ez igen helyes dispositio alapján az első részben végig tekint az unitárius egyház küzdelmes életén, melyben az egy örök élő igaz Isten hitének, mint rendíthetetlen harczosa és az evangyéliumnak hamisítatlan alakban és tudománnyal hirdetője: máglyára hurczoltatott Servétben és börtönbe vettetett Dávid Ferenczben, kik számtalan és névtelen hős társaikkal nekünk unitáriusoknak — egyházakat és templomokat hagytak örökségül. De nemcsak háromszázados a mi unitárius keresztyén egyházunk — mondja lelkesedve a szónok — tekintsétek végig a legjelesebb

*) E tudósításnak, mely mult heti lapunk bezárta után érkezett, tér szíke okán csak azon részét közölhetjük, mely Péterffy Domokos paptársunk beszédét ismerteti. Szerk.

egyházi atyák iratainak lényegén, az apostolok iratain, maga Jézus, a legtökéletesebb ember tanításán, az evangyéliumon s mindenütt meg fogjátok találni hitelveink sarkalatos pontjait, tudományunk törhetetlen igazságát, melyekre támaszkodva, jó lélekkel mondhatjuk: hogy az unitárius keresztyénség egykorú maga Jézus keresztyénségével. (?)

De a mi hitfelekezetünknek nemcsak multja, van jelene is. Ha csak a mult emléke volna szenvedései és dicsőségével — mond a szónok — nem intenék az apostol szavaival: „tartsátok meg a néktek adatott tudományt.“ Lám a római kath. keresztyén felekezet, mely a középkorban uralta a világot, a hol csak lábát megvetette, ma egy befolyását veszített és száműzött fejedelemséggé törpült a mult dicsőségeihez való csökönyös ragaszkodása miatt; a mai kor szellemében van, mely mint áradat rohan s többé nem az égből alászállított Isten, hanem a földről égbe emelkedett és istenült emberi szellem előtt borul le; az egy örökké élő Istennek szelleme, Jézus a földi lények e legtökéletesebbje lelkében öltött alakot s ezt az emberi szellemet, mely Jézus személyében a földről az égre emelte az embert, azaz a végnélküli tökéletesedés útját tárja fel s adja mint tudományt az embereknek: azt hirdetem én nektek.

És végül a mult és jelenre tekintve, meríthetünk-e buzditást, hitet, reménységet unitarius ker. egyházunk jövőjére? Jézus a legtökéletesebb ember és az ő tanítványai: hittek és reménykedtek s profetáltak, az egy élő örök igaz Istenbe vetett erős hit és reménységgel, hogy a krisztusi tan, az evangyélium tudománya, melyről mondá Jézus: „én nem magamtól szólok“; melyről mondák a tanítványok: „prédikáljuk a Krisztust, a kit ti megfeszítettetek a ki tegnap és ma ugyanaz volt és mindörökké ugyanaz léssen.“ Én is hiszek és reménylek; hiszem, hogy mint hajdan a krisztusi tan a régi görög és római Isteneket, úgy a krisztusi hamisítatlan evangyélium tiszta szellemének ereje, a mai kor Mária és mindenféle szentjeit a tiszta keresztyénség templomából száműzi és detronisálja az isten egység végtelen szellembirodalmában. E hit és reménységgel nézek a jövőbe, unitárius ker. egyházunk jövőjébe. stb.

Íme, a beszéd főbb vonásai lényegében; még eddig az ünnepély feledhetetlen tárgya nincs érintve, most jön az a conclusio. „Tartsátok meg a tudományt, mely néktek adatott“ multja emlékei és dicsőségéért; ne csüggedjetek még ma is küzdelmes jelenében; merítsetek a mult szenvedései, dicsőségei és a jelen kivivott győzelmeiből hitet és reménységet a jövő iránt, hogy tudományunk igazsága teljes győzelemre jut, mert az igazságnak győzni kell. A lelkesítő példa feledhetetlen püspökünk, ki dicső elődeihez méltó buzgóság és törhetetlen erővel hirdette a Krisztus, e legtökéletesebb ember tudományát, az evangyéliumot s ebben az egy, élő, örök, igaz Isten hitét. „Tartsátok meg a tudományt“ stb.

A beszéd után fölhangzott ismét az ifjúság kardala,

majd az orgona szelid hangja mellett befejezte az isteni-tiszteletet egy vallásos ének.

„Áldott az igazak emlékezete!“ Legyen áldott Kriza Jánosnak is: a testvér protestáns felekezet feledhetetlen püspöke, a székelv lérczek vadrózsái között született költője a nemzetnek, hivatott munkása az irodalomnak, példányszerű családfő és embernek emlékezete legyen áldott közöttünk!

Révay Pál,
ref. pap.

TANODAI ÉRTESEITŐK.

— Ötödik közlemény. —

A nagyenyedi ev. ref. Bethlen-főtanoda 1881—82 tanévi értesítője. Kiadta az igazgatóság. Az értesítés elején az Elekes Károly rector-professor által elmondott „Tanévi zárjelentés“ foglal helyet, mely a főtanoda évi életét anyagi, mint szellemi oldaláról kellő világitásba helyezi, s ez által a főtanoda jelen helyzetének s közel multjának hű képét állítja elő. A zárjelentés az említésre méltó eseményeket a következő három szempont szerint tárgyalja: a) mit veszített és mit nyert a főtanoda a legutóbbi zárünnepély óta, b) mely események hagytak a főtanodának egy évi élete után maradandó nyomokat hátra, c) miféle intézkedések azok, a melyek a tanintézet haladásának előmozdítására a jövőbe kihatólag hozattak? A veszteségek sorában első helyen néhai br. Kemény István „volt főgondnokról emlékszik meg, terjedelmesen rajzolva életét, méltányolva érdemeit; azután Décei Károly theol. professort említi föl, ki állomásáról való lemondása folytán vált meg a főtanodától, s ki a főtanoda iránti részvétét és önzetlenségét az őt megillető nyugdíjról a főtanoda javára történt lemondásával ez alkalommal is bebizonyítja. A főtanodát illető fontos események voltak: az okt. 31—nov. 4-ig tartott debreczdi zs. a köznevelés és közoktatás szervezése által; az egyhk. közgyűlés azon végzése, mely által a főtanoda 1596 frt évi cam. beneficium illetményben részesül; az egyhk. közgyűlés által egy algondnoki állomásnak tek. Csató János és két tanári széknék Szilágyi Gyula és Váró Ferencz urak személyében történt betöltése; és azon határozat, illetőleg intézkedés, mely a főtanodai nagy épület keleti szárnyának fölépítését célozza. A főtanodai kegyalapítványok száma ez évben is egygyel szaporodott, a „gróf Gyulai-Kun-kegyelet“-tel (644 frt.) A tanulók egészségi állapota a járvány miatt nem volt kedvező, sőt e miatt a tanítás huzamos ideig szünetelt. Az erkölcsi magaviselet megnyugtató. Ez okon öszszesen 3 törvényszéki ülés tartatott s itt is 2 esetben kisebb kihágás miatt, s csak egy eset volt, melyben — lopás bünéért — kénytelen volt a tanári kar 1 tanulóat a tanodából kizárni. A szorgalmi magaviselet általán kielégítő, második félévben dicséretes. A tanuló ifjúság nemcsak a kiszabott követelményeknek felelt meg annyira, hogy ez okon panasz gyűlésileg senki ellen nem merült fel, hanem az

önképzés terén is a szorgalommal párosult komoly irányú munkásság által tanujelét adta annak, hogy ugy a kor szellemét, mint saját feladatát helyesen fogta fel. A tanító testület állott: 10 rendes- és 3 segédtanárból; 5 szaktanítóból; 8 osztály- és 7 segéd (írás-, rajz-, ének) tanítóból. A tanulók összes létszáma év elején volt: 752, év végén: 681. Ezek közül a theol. tanfolyamon: 70; a tanítóképzésben: 44; a bölcselmi tanfolyamban (VII—VIII. gymn. oszt.) 50; a középtanodában (I—VI. gymn.) 315; az elemi tanodában: 211. Vallásukra nézve: ref.: 563; luth.: 18; unit.: 3; r. kath.: 50; g. kath.: 18; gör. kel.: 18; izraelita: 19. Nemzetiségre nézve: magyar: 626; német: 6; román: 28; tót: 1; lengyel: 1; zsidó: 19. Bizonyítványuk osztályzata szerint: kitűnő: 136; jeles: 106; első rendű: 287; másodrendű: 137; oszt. nem nyert: 15. Ismételte az osztályt: 39; jött fel a megelőző osztályból: 498; jött új: 215. Időközben kilépett 66; meghalt 5. Létszám év végén: 681; a megelőző év végén volt: 652. Rendes papi szigorlat tartatott 1881. szept. 6, 5, 7-én. Szigorlatra állott: 17. A papi hivatalra képesítettnek tallátott: 9; még pedig; kitűnően: 7, jelesen: 4, egyszerűen: 5; két tantárgyból egy évi újra készülésre utasított: 1. Osztálytanítói szigorlat tartatott 1882. máj. 23-án. Szigorlatra állott: 9. Osztálytanítóságra képesítettnek tallátott: 9; még pedig a középtanodai 4 alsó osztályra: 6; az elemi tanodai 4 osztályra: 3. Elemi tanítói képesítési szigorlat tartatott 1881. szept. 15, 16, 17, 18 napjain. Szigorlatra állott: 24. Képesítettnek nyilvánított: jeles osztyállyal 1; első rendű oszt. 11; visszavettett: 2; pótvizsgára utasított: 10. Márcz. 28-án pótvizsgát tett 1881-ről: 9; 1880-ról 2 mind képesítetttek. Deáki szigorlatra (sub scriptionis rigorosum) állott: 33; a szigorlatot sikerrel letette 25; javító vizsgára utasított 6, ismélésre: 2. Érettségi szigorlatra állott: 23; érettnék nyilvánított mind a 23; még pedig kitüntetéssel: 8; egyszerűen: 15. Ezek közül egyházi pályára kíván lépni 5; jogira: 5, orvosira: 2, tanárirra 3, erdőszetire 2; vasuti hivatalnokira: 3, gazdaságira 1, bizonytalan: 2. A felsőbb tanfolyamon levő tanuló ifjúságnak következő egyletei voltak: a) „Olvasó egylet“ első félévben volt 124, másodikban: 108 tagja; b) „Az általános tudományos és szépirodalmi önképzőkör“ tartott 19 gyűlést; c) „Theologiai önképzőkör“ tartott 19 rendes és egy vita gyűlést. Mindhárom egyletnek a tanári kar részéről a felügyelője volt dr. Kovács Ödön. d) „Theologiai dalkör“ megalakult 16 működő taggal; a csak pár év óta fennálló dalegylet vagyona: 251 frt. 36 kr. e) „Theol. önségélyző egylet“ pénztár állása: 825 frt. 75 kr. A tanszerek — kivéve a természettani szertárt — részint bevásárlás, részint ajándékozás által tetemes gyarapodást nyertek a lefolyt évben is. A tanuló ifjúság anyagi segélyezése: pénz, cipő, koszt, tüzifa, szállás, kórházi ápoltság, jutalom-, pályá-, csetön-dijak, a főtanodának tett kisebb hivatalos szolgálatokért járó javadalmazás, ünnepi követek (legatusok) jutalmazása (legatum) stb. által történik; mely segélyezés a főtanoda részint közvetve, ré-

szint közvetlen 22751 frt. 34 kr. és 6 drb cs. kir. aranyat szolgáltatott. Míg a tanulóktól különböző czimek alatt összesen 2732 frt. 74 krt. vett be. A múlt évi pénztári felesleg 5000 forintnyi volt. A jövő 1882—83-diki tanév szept. 4-dikén d. e. fél 10 órtkor nyitattik meg. A beiratások: augusztus 30-dikától szept. 3-dikáig; a pótló és javító vizsgák: szept. 1—3-ig; az elemi tanító képesítő szigorlat: szept. 14 és következő napjain; a papi szigorlat: szept. 5 és a következő napjain fognak megtartatni.

A VILÁG FOLYÁSA.

— Heti szemle. —

A francia új miniszterium egy heti vajadás után végre megalakult. A francziák már gunynevet is adtak neki s a „fürdői saison ministeriumá“-nak nevezték el, a mivel azt akarják jelezni, hogy nem éli túl az őszet. Tagjai a mérsékeltbb köztársasági pártárnyalatokból vannak összeválogatva. Az új kabinet elnöke, a ki egyszersmind külügyminiszter is, Duclere hetven éves ember. Szegény szülők gyermeke és saját erejéből emelkedett. Tanulmányait Párisban végezte s azután egyéb kereset hiányában mint korrektor működött egy lapnál. Később a „National“ munkatársa lett, melybe pénzügyi és közgazdasági kérdésekről írt. 1848-ban Páris alpolgármestere lett Garnier Pagés mellett; utóbb mint pénzügyminiszter lépett Garnier Pagés nyomába. A porosz-francia háboru után a köztársasági balpártba lépett s 1875. óta örökös szenátor. Failliéres belügyminiszter 40 éves. Jogot tanult és Nerac városa polgármestere volt 1873-ig. Ő is a republikánus balpárthoz tartozott. Legrand kereskedelmi miniszter 48 éves. Kezdetben Lilleben ügyvédkedett. 1870-ben élénk részt vett az északi hadsereg szervezésében. Egyike volt ama 363 képviselőknak, kik a Broglie ministeriumot megbuktatták. Devis közmunkaügyi miniszter 47 éves. Jogot tanult és azután Bóziéresbe ügyvédkedett. A politikai pályán 1876-ban tünt fel először. A következő évben Las Case püspök ellenében megválasztották képviselővé. — Az egyiptomi bonyodalma k. Anglia erélyesen kezd hozzá látni az egyiptomi kérdés rendezéséhez. A török megszálló csapatok küldése semmit sem lobasztott hadikészülődéséin. A porta egy nyilatkozatban válaszolt az angol követelésekre s abban megígéri, hogy Arabi pasát lázadónak nyilvánítja, ha a csapatai Egyiptomban lesznek, de előbb nem teheti. Anglia azonban azt is követeli, hogy a török csapatok angol fővezérség alá helyeztessenek, különben Seymour admirál ágyút fordít ellenök. Arra a pusztá hirre, hogy Derwisz pasát fogják a török expedicionális sereg főparancsnokává kinevevni, Dufferin nagy követ tiltakozott a portánál. Szaid pasa külügyminiszter azt válaszolta, hogy ez a hadügyminiszter és a haditanács dolga, s hogy határozottan kell tiltakoznia egy idegen hatalomnak ilyenmü beavatkozása ellen Törökország belügyeibe. Még azonban a diplomácia nem adott fel minden reményt, hogy az Anglia és

Törökország közti surlódást kiegyenlítheti, s a török megszálló csapatok kérdését rendbe hozza. A diplomácia nagyon el van kedvetlenedve, mióta a konstantinápolyi konferenciát Anglia semmibe sem veszi. Anglia saját belátása szerint cslekszik. Ha még a megszállás kérdését sem tudják rendbehozni, akkor okvetlenül felosztatják [a konferenciát s ez által az angolok akcióját önkényesnek, s a szárazföldi hatalmak intenczióival ellenkezőnek bélyegeznék, ami az angoloknak nem sok fejfájást fog okozni. Ehó 8-ról jelentik Alexandriából: Arabi pasa csapatai Mukir, Ramleh és a csatorna nyugati partja közt elsáncolják magukat. Augusztus 7-én egy vasutvonat Arabi katonáival és fellahkkal a mihallai állomáshoz közeledett, nyilván azon szándékkal, hogy a vasutat szétrombolja; az angol ágyuk azonban e szándék végrehajtását megakadályozták és az egyptomiakat visszavonulásra kényszerítették. A khedive felszólította a miniszteriumot, nyilatkozzék, kész-e a tömeges gyilkolás és Alexandria hamuvá égetése által megkárosultakat igazságosan és az ország segélyforrásaihoz mérten kárpótolni? Raghib pasa egyttal utasított, hogy az ezen ügyre vonatkozó intézkedéseket a khedive elé terjeszse. A konferencia aug. 7-iki ülésén Szaid pasa azt jelentette, hogy az Arabi pasát lázadónak nyilvánító proklamáció már kész s azt lefordítva e hó 10-iki ülésben terjeszti elő. — Az okkupált tartományokból. Kállay közös pénzügyminiszter e hó első napján este érkezett Szerajevóba. Utközben mindenütt ünneppályesen fogadták. Banderiumok is kísérték, diadaliveket is állítottak. Metropoliták, katolikus kanonokok, pópák üdvözölték. Nem hiányoztak a török bégek sem. Szerajevóban Dahlen táborszernagy a hatóság élén várta. Mustafa Beg Fazil polgármester mondott beszédet és azon reménynek adott kifejezést, hogy a tett intézkedések az ország jólétét hathatosán fogják előmozdítani. Kállay miniszter köszönetet mondott a fogadtatásért és kijelentette, hogy az ország érdekében jött Boszniába. — A tiszta-eszlári büntett. A nyiregyházi bíróságot még mindig igénybe veszi a tiszta-eszlári nagy bűnhalmaz egyes szálainak kutatása. Megszaporodott teendőik szükségessé tették, hogy Soos Kálmán miskolci alügyész a nyiregyházi kiralyi ügyészséghez osztrák be kisegítőül. Soos már megérkezett. Megmegújul a kutatás Solymosi Eszter holtteste után, de eredménytelenül. A bűnpörhöz pedig, a gyilkossági tény megállapítására, szükséges a holttest, mikor a vádlottak mindent tagadnak; vagy szükségesek oly bizonyítékok, melyek a gyilkosságot kétségen kívülé teszik. A vádlottak védői nagy súlyt fektetnek a Dadánál kifogott hullára, a hulla megsemlélésekor tett nyilatkozatokra, av orvosi véleményre, hogy mennyire van bebizonyítva, miszerint e holttest csakugyan nem a Solymosi Eszteré volt. Ennek a holttestnek hamis volta azonban kétségtelen. — A triestti merénylet. Triesztben augusztus első napján nagy kiállítás nyílt meg. Trieszt Ausztriának nagy kikötő városa, Ausztria tömérdéket költ rá, még többet költött (Magyarország vagyonából is) a régibb években. Semmi áldozatot sem vont meg tőle, hogy első rendű kikö-

tővé emelje, hogy magához édesgesse. A mostani kiállítás is arra való, hogy az olasz irridenta-párt ezen egyik czéltábláját vértérze, a Bécshez való ragaszkodásnak csináljon propagandát, de egyszersmind az irridenta-pártnak mutassa, hogy Trieszt osztrák város, osztrák ipar és keresés van ott, s osztrák ünnepélyeket tartanak. A kiállítás megnyitására Károly Lajos főherczeg utazott le, s ő nyitotta meg a kiállítást, a triesztiek szembetűnő közönye mellett. A kiállítás nagy kiterjedésű, igen sikerült. Az osztrák kormány a

magyar kormánynál megtett miudent, hogy magyar kiállítók is jelentkezzenek. Jelentkeztek is számosan a magyar termelés és ipar jelentékeny helyet foglal el a kiállításon. Augusztus 3-dikán este az ünnepélyeket bombamerénylet zavarta meg, mely egy embert megölt és számosakat megsebesített. Még mindig folynak a tüntetések, melyhez a tömeget a csöcselék szolgálatja, kik még a zsidókat is bántalmazták. Már aggodalom nyilvánult affelől, hogy ebből még zsidó bántalmazás lehet.

A „PROTESTANS KÖZLÖNY” TÁRCZÁJA.

A 153 (erdélyiben 55) dicséret.

(Régi dallamára visszahelyezve és átdolgozva.)

1. Krisztus, ki vagy nap és világ!
Minket setétségben ne hagyj;
Igaz világosság te vagy,
Reménységünk te benned nagy —
Kárhozatra mennünk ne hagyj.
2. Téged kérünk szent úr Isten!
Oltalmaz minket ez éjjen,
Nyugodalmunk benned légyen,
Bűn rajtunk erőt ne végyen,
A mi lelkünk el ne vesszen.
3. Nehéz álom el ne nyomjon,
Az ellenség meg ne csaljon,
Testünk hozzá ne hajoljon,
Uram! csak nálad maradjon
És haragodba ne hozzon.
4. Mi szemeink ha alusznak:
Sziveink rád vigyázzanak,
Te hatalmadnak ereje,
Szent angyalidnak serege
Legyen lelkünk őrizője.
5. Úr Isten hozzád kiáltunk,
S téged kérünk ó Megváltónk!
Őrizz meg ellenséginktől,
Vészlarmától, tüztől-viztől,
Lelki-testi inségektől.
6. Parancsoljad angyalidnak:
Körültünk tábort járjanak,
A mi gonosz ellenségünk,
Ki kárt, romlást óhajt nekünk,
Távol maradjon mi tőlünk.

7. Emlékezzél meg mi rólunk,
Jól tudod, mi gyarlók vagyunk,
Krisztus! ki menyből leszálltál,
Ki szent véreddel megváltál:
Mig mi nyugszunk, Te viraszszál!

Ez éneket utasításom szerint átírta Nagy Ignác, kölkedi ref. lelkész. Egy ezen ének azon régi keresztyén (latin) hymnusok közül, miket a reformáció kezdetén Székely István magyarra fordított, s Krakkóban 1538-ban kinyomatott. E könyvnek ma egyetlen példánya sem ismeretes, az utolsó a nagy emlékü gróf Bethlen Kata könyvei között, az 1849-iki n.-enyedi vandal pusztítás áldozata lett.

Ezen eredeti alakjában (t. i. 5 sorral) énekeltek egész a mostani énekes könyv megújításáig (1808), s mint más alkalmakkal is többször megjegyzém, akkor — a redactio nem értvén semmit a zenéhez — kegyetlenül megcsonkították gyönyörű magyar dallamát, kihagyván a dallam negyedik sorát! s így most a harmadik sornak nem levén a zenében kadenciája, érezhető a mostani harmadik és negyedik sor közt a mély zökkenés! Mert az utolsó sor nem egyéb, mint refraine, mint például e nagyon ismeretes 5 soros magyar nótában: „Megállj német, majd megbánod, hogy a magyart exequalod stb.

Ha már alkotunk valamit, tegyük azt a maga egész valóságában, hogy a valóban méltó hymnus, ős eredeti valóságában vétessék és tétessék vissza. Így van ez a XVI. századi gyűjteményekben is, e czimen: Hymnus ad Vesperas!

Dallamát, hozzá írva a kihagyott negyedik sort, a maga eredeti valóságában küldtem be a központi bizottsághoz s nagyon is szükségesnek tartom, hogy ne a mai módon megcsonkítva, a mint különben értelme sincs, hanem régi alakjában énekeltesék.

Kálmán Farkas.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, aug. 12. d. k.

— **Személyi hírek.** Főt. Nagy Péter püspök úr Drágából székhelyére visszaérkezett. — A nagy-paládi egyházközség, a nagy-bányai egyházmegye érdemes esperesét, Ben csik Istvánt egyhangulag papjává választotta. — A pápai ref. egyházmegye segédgondnokává Baráth Ferenczet, pápai ref. jogakadémiai tanárt választotta meg. — Csizsér Zsigmond, mikesfalvi papot a kálnoki egyházközség megválasztotta papjává.

— **A zsinati képviselők albuma,** Gondi és társa debreczeni fényképész által kiállítva végre-valahára megjelent. A kiállítás azonban teljességgel nem kárpótolja a hosszú várakozást. A fénynyomatok nagy része rossz sikerült s az összeállítás s boríték is, a tett ígéretekkel szemben, sok kívánni valót hagy fenn.

— **Gyász hírek.** Farczádi Sándor Elek, n.-enyedi polgármester s az ottani ref. egyháznak érdemes főgondnoka, f. hó 7-én életének 76-ik évében áldásdús életét bevégezte. A derék férfiú a közélet terén nemes önfeláldozással s önzetlen buzgalommal szolgálta hazája, városa, egyháza ügyét s maradandó érdemeket szerzett magának különösen szülővárosa érdekeinek szolgálatában. Temetése f. hó 9-én közrészvétel ment végbe. A templomban Hegedüs János imát, dr. Bartok György halotti beszédet tartott. A város ház előtti téren Kovács Gyula főjegyző, a sirnál Vajna Károly tanácsos s a 48-iki honvédek nevében Ferenczi Ferencz mondottak búcsubeszédet. B. Kemény Gábor miniszter úr koszorút küldött a ravatalra. Legyen áldott a szelid lelkű, derék, buzgó férfiú emléke! — **J u h á s z M i h á l y** böösházi ref. pap július 26-án, hosszas szünet után, jobb létre szenderült, özvegyets árvákat hagyva hátra. Mint Szabó Pál esperes úr értesít, az özvegy oly szegénységbe maradt hátra, hogy nem volt képes férje el takarításáról gondoskodni. Az egyházközség melynek egész életét szentelte föl, nem vállalkozott a költségek hordozására. A szomszéd község lelkésze, tiszt. Józsa Ferencz úr értesülvén e botránnyos dolgról, intézkedett, hogy a temetés kellő rendben s tiszteséggel menjen végbe. A temetésre szükséges összeget Friedmann Izák izraelita s családja saját körében adakozás útján gyűjtötte össze, s a hátramaradott szerencsétlen özvegyet s árvákat nemes indulattal istápolja. Mint az esperes úr értesít, e derék zsidó férfiú a böösházi csekély jövedelmű papi családokkal eddig is többször éreztette szive jóságát s az egyházlátogató bizottságok iránt is mindig vendégszerető indulatot tanusított. Nyilvános fölemlítésre s elismerésre méltó tény.

— **Kriza-alapítványok.** A Kriza-ünnepély alkalmából a kolozsaári unitárius főgymnázium tanári kara 50, a székeskeresztúri gymnázium tanári kara pedig 30 frtos alapítványt tettek, melynek kamatai évenként kitűzendő szépirodalmi és theologiai pályázatok díjazására fognak fordítatni. Chalmerston Angliába ugyan célra 50 frtot küldött.

— **A ref. zsinati törvények.** megerősítésének halogatása — mint a „Prot. Egyh. Isk. Lap“ írja — minden-

felé visszatetszést szül, annyival is inkább, mert tudva van, hogy a zsinati elnökség több ízben megsürgette már a kormányt. Ha e hó végeig sem érkeznék le a megerősítés, a tiszáninneri superintendens szept. 27-dikén Kassán tartandó gyűléséből fel fog irni a kormányhoz s hasonló eljárásra fogja felszólítani a többi egyházkerületeket is.

— **A Guztáv-Adolf-egylet** lipcei jubileumán a magyarországi egyetemes ref. egyházat Ballagi Mór és Filó Lajos fogja képviselni, kiknek számára a megbízó levelet a zsinati elnökség fogja kiállítani.

— **Tanügyi jelentés.** A kolozsvári államilag segélyezett nyilvános felsőbb kereskedelmi iskolában az 1882—83-ik tanévre a beiratások f. évi szeptember 15-dikéig d. e. 9—12 óráig az intézet helységében (Főtér, plébánia épület) eszközöltetnek; ugyanazon napokon d. u. órákban 3—5-ig tartatnak a felvételi és javító vizsgálatok. A tanév ünnepestélyes megnyitása szeptember 5-dikén 10 órakor lesz s a következő napon reggeli 8 órakor a rendes tanítás kezdetét veszi. E felsőbb kereskedelmi iskola első osztályába oly növendékek vétetnek fel, kik a gymnázium, real vagy polgári iskola 4 alsó osztályát legalább kielégítő sikerrel végezték. A felsőbb osztályokba való felvétel, vagy a megelőző osztály tantárgyaiból sikeresen kiállandó felvétel vizsgálat, vagy valamelyik hasonrangú és nyilvánossági joggal felruházott intézet megfelelő bizonyítványa alapján történhetik. A tanintézetbe lépő növendékek beiratások alkalmával „beiratási díj“ czimen mindenkorra három frtot tartoznak fizetni. Tandij a rendes tanulóktól 30 frtot, melynek fele a beiratalkalmával, a másik fele pedig február elsején fizetendő. A rendkívüli tanulók annyi 3 frtot fizetnek, a hány órára járnak be hetenként, miadaddig míg dijaik a rendes tanulók tandiját eléri. A tandij fizetés alól hiteles bizonyítvánnyal igazolt szegénység alapján, kitűnő és jeles általános osztályzatú bizonyítványt felmutató tanulókat részben vagy egészben fel is menthet a felügyelő bizottság. Ifjúsági könyvtár alapjára minden tanuló 2 forintot tartozik fizetni mely alól egy tanuló sem nyerhet feloldást. Oly tanulók kik a középtanoda alsó osztályát nem végezték s felvételi vizsgálat alapján kívánnak az intézetbe lépni rendkívüli tanulók, az ilyen felvételi vizsgálatért 5 frtot tartoznak fizetni. Vidéki tanulók csak oly házaknál fogadhatnak szállást, a hol megnyugtató felügyeletben részesülnek; épen ezért a vidéki szülők tartoznak fiaik beiratása alkalmával az igazgató tudtára adni, hogy kit bíztak meg a tanuló házi felügyeletének és gondozásának kötelességeivel és jogai-val. Az elszállásolás eszközésében az igazgatóság készséggel nyújt segédkezet a hozzá fordulóknak. E felsőbb kereskedelmi iskola azonos szervezetű és telyesen egyrangú a budapesti akadémiával s növendékeit ugyanazon életpályákra készít elő mint amaz. A végzett növendékek katonai kötelezettségek kitöltésében az egy évi önkéntessége vannak jogosítva. Az intézet szervezetével részletesen megismertető programokkal minden díj nél-

kül szolgál az érdeklődőknek az igazgatóság. Kolozsvártt, 1882, augusztus 8-dikán. Kiss Sándor, igazgató tanár.

— Az unitárius kiskönyvtár II-ik füzeté megjelent. Tartalma: Az unitárius ker. vallás erős érve i s A krisztusi ker. vallás, mindkettő Gaskell Vilmos után dolgozva. Szerkeszti Derzsi Károly, budapesti unitárius pap. Ára 5 frt.

FŐTISZT. NAGY PÉTER PÜSPÖK ÚR A KÖVETKEZŐ
KÖRÖZVÉNYEKET BOCSÁTOTTA KI:

Köröztetnek.

905—1882. A püspöki vizsgálat alatt álló m.-vásárhelyi 6 oszt. leányiskolánál egy tanítói állomás. Fizetése: 420 frt. és 80 frt. lakbér. Az állomást csak okleveles tanító nyerheti el. A megválasztott egy évi próbaidőnek, a kivánalmaknak megfelelő eltöltése esetén a jövő 1883-ik év július havában állandósíttatik. Pályázati határidő aug. 25. Folyamodványok mlts dr. Antal László főgondnok úrhoz M.-Vásárhelyre küldendők.

903—1882. A sepsii egyházmegyében a besenyői kántor-tanítói állomás. Javadalma: 44 kal. rozs; 44 kal. zab kepe; 5 köből férő földnek — ömaga által mivelve — haszonélvezete; 12 tere fa; tanítás és temetésért m. e. 25 frt., oszpora m. e. 4 frt., tisztességes lakás. Hivatalos becslés szerint a fizetés összesen 160 frt-ra van téve.

883—1882. Ugyanazon egyházmegyében a szemerjai énekvezetői állomás. Javadalma 40—50 kal. ősz-, ugyanannyi tavasz kepe; 3 köből férő szántó, 2 sz. szénát termő hely haszonélvezete; 15—20 tere tüzifa; 12 o. é. frt. oszpora, kepeváltás és temetés díj; tisztességes lakás, gazdasági épületekkel. Az összes fizetés 250 frtban van megállapítva, melyből azonban 50 frt. értékűt a nyug. énekvezető használ életében; azonban ennek halálával ezen felül 7 köből férő szántó és 2 sz.-re való kaszáló haszonélvezete is a megválasztottra száll. Pályázati határnap: szept. 15. Folyamodványok mindkét állomást illetően t. t. Csizsér Gábor esperes afiához Egerpatakra (u. p. Nagy-Borosnyó) küldendők.

897—1882. A széki egyházmegyében a bonczhíddai kántor-tanítói állomás. Fizetése: 131 frt. 40 krt tesz közép számítás szerint, mi a közhallgatók által fizettetik, — hogy a helybeli mlts. gróf és báró patronus urak ezen fizetés pótlására mennyiben fognak befolyjni, az e tárgyban ígért nyilatkozatukat még eddig nem tették meg. Pályázati határnap: szept. 15-ike. Folyamodványok t. t. Báthori Dániel esp. afiához Székre küldendők.

891—1882. A görgényi egyházmegyében a tancsi IV. oszt. papi állomás. Fizetése: tisztességes lakás, gazdasági épületekkel és kerttel; 230 vékányi jó gabona, 230 v.-nyi zab; 16 frtnyi fapénz, mely összeg-

gel vásárolt fát az egyhk. tagjai vágják le és szállítják haza; 2 frt. 52 kr. garaspénz, 6 sing vászon; 25 napszám; 12 h. 422 □ öl tagosított szántó, 4 h. 135 □ öl kaszáló, melyekből az egyhk. tagok élelmezés mellett megmivelnek 16 vékára őszit és 8 v.-ra tavaszt, lekaszálnak, felgyűtenek és hazahordanak 8 sz.-re való szénát; stola: keresztelésért: 12 kr.; esketésért: 12 kr.; más helységebelitől 90 kr., temetésért: 90 kr.; 16 kal. búza a gróf Teleki Miklós úr udvarától; 60 frt. Köiönte-féle alapítvány kamatja fapénz pótlásra. Az össz. évi fizetés egyházmegyileg 411 frt. 87 kr. értékre van becsülve. A megválasztott f. évi „Mihály-naptól“ a következő „György-napig“ félfizetést kap; a többi az özvegyi illetékekhez tartozván a törvény szerint.

Ugyanezen egyház megyében az erdőcsi-nádi kántor-tanítói állomás. Fizetése: tisztességes lakás, gazdasági épületek nélkül; 50 kal. búza; 94 v. törökbúza, 20 kal. és 70 véka zab; 3 frt. 45 kr. garaspénz; 5 sing vászon; 4 napszám; 18 frtnyi tandij; 6 h. 1013 □ öl canonica portio, melyet a tanító élelmezése mellett az egyhk. tagok mivelnek; stola: temetésért: 4 garas, búcsuztatóval: 10 garas. Az össz. fizetés 230 frt. 60 kr. pénzértékre van becsülve. A megválasztott tartozik a rendes tanszakra beköltözni s hivatalát folytatni. Pályázati határnap mindkét állomásra nézve: szeptember 25-ike. Folyamodványok mindkét állomást illetően t. t. Benkő János esperes afiához. M.-Péterlakára (u. p. Sz.-Régen) küldendők.

882—1882. A n.-szebeni egyházmegyében a mikeszászi lelkészi állomás. A lelkész köteles tanítani, míg az államiskola föllállittatik s ezért kapja a tanítói fizetést is. Fizetése: a) a lelkészi: br. Radák Ádám úrtól 12 frt. 60 kr.; 12 sz. fa; 20 v. bor; 30 kal. búza; 30 v. csős t. búza; 2 frt.; 40 frt. déz-makárpótlás; 8 frt. 40 kr. pium legatum; 3 frt. 47 kr. consistorale benifitium; 5 h. 504 □ öl szántó, 4 h. 298 □ öl kaszáló; 1510 □ öl szőlő haszonélvezete; tisztességes lakás, 700 □ öl kerttel; stola: esketés, keresztelés, temetésért: 1—1 frt.; b) tanítói fizetés: br. Radák Ádám úrtól: 26 kal. búza; 28 v. csős törökbúza; 22 v. must; 2 sz. széna; 2 sz. szalma; 5 sz. fa az iskola fűtésére; 6 sz. fa saját szükségletére; 2 drb. sajt; 2 bárány; 25 frt. kegyepénz; a magtárból: 6—8 frt.; 8—10 v. gabona s minden egyes tanuló után 1 gabona; ezenkívül tandijul a szülők fizetnek 40 — 40 a hallgatóktól 2¹/₂v. sz. törökbúza; 20 frt. déz-makárpótlás; 4 frt. 20 krt; kr. pium legatum; 2. h. 1420 □ öl szántó, 325 □ öl szőlő, 173 □ öl kenderes haszonélvezete. Az össz. fizetés pénzértéke: 567 frt. 20 kr. Megjegyzendő, hogy a tanítói fizetésre a lelkész csakaddig tarthat igényt, míg a tanítás reája lesz bizva. Pályázati határnap: szept. 15-ike. Folyamodványok t. t. Sylvester Domokos esp. afiához Vizaknára küldendők.

Kolozsvártt, 1882 augusztus 9.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZÁLLAS:

b.-farkas utca 16 szám, továbbá a lap szellemi s anyagi ügyeit illető minden küldemények czimzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDETÉSI DIJAK

kétszer hasábozott garmond sor vagy annak fele 5 kr. Bélyegdíj minden beigtatás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvezményt nyújt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Egy test, egy lélek vagyatok. Gal. IV. 4.

Tartalom: Zsinati törvényeink és a királyi leirat. — Teleki Sámuel prédikációja. (Közli: Konez József.) — Az áll. ig. üléseiből. (r. t.) — Tanodai értesítők. — világ folyása. — Tárca: Nagy Pétert — Különfélék.

Zsinati törvényeink és a királyi leirat.

Kolozsvár, 1882. aug. 18.

Ő felsége koronás Királyunk, augusztus 7-dikéről kelt s felelős kormánya útján br. Vay Miklóshoz, mint a zsinat világi elnökéhez, juttatott leiratában legmagosabb akaratát zsinati törvényhozásunknak királyi szentesítés alá fölterjesztett munkalatára kijelentette. A folyó évben Debreczenbe összehívandó zsinat tagjai nem sokára hallani fogják felolvasni a királyi szavakat, s alkalmuk lessz a magyar állam és a koronás király jogait nem kevésbé tisztelő, mint az egyetemes magyar reformált egyháznak, századok küzdelmei által megszentelt, alaptörvényeken és szerződéseken nyugvó autonomikus szabadságához tántorithatlanul ragaszkodó érzelmeik vezetése mellett, tanácskozni és — bizton reméljük — megtalálni azt az utat, a mely a közös egyetértéshez, a kölcsönös megnyugtatáshoz s eredményében egyházi alkotmányos életünket regenerálni hivatott zsinati törvényeinknek királyi szentesítéséhez vezet.

A legfelsőbb leirat nem állván még a nyilvánosság előtt, arra részletesen nem is nyilatkozhatunk, de szolgálatot vélünk teljesíteni még is, ha olvasóinkat már most előre tájékozunk, ha csak

átalánosságban is azokról, a melyeket értesülésünk alapján e tárgyban elmondhatunk.

Mindenek előtt megnyúgvásunkra szolgálhat az, hogy zsinati törvényeink királyi megerősítésének $\frac{3}{4}$ évi függőben tartását, nem valamely a mult időkben fájdalmasan tapasztalt protestáns ellenes s az összes zsinati törvényalkotásokkal szemben elfoglalt álláspont okozta; hanem az állam felelős kormánya és Ő Felsége által szükségesnek tartott azon pontoknak és intézkedéseknek kijelölése, a melyeknek módosításához, vagy kihagyásához, pótlásához, vagy javításához — mint föltételhez — lön kötve a kir. szentesítés ténye és ez a tárgy nagyfonságánál s az állam közéletére is messzi kiható jelentőségénél fogva nem kevés időt igénylő hosszadalmas és részletes tárgyalást vont maga után.

Megnyugovásunkra szolgálhat továbbá az, hogy ha a zsinati törvényhozásnak alkotásai már úgy a mint vannak megerősítést nem nyerhettek, a kívánt változtatások és módosítások nem egyoldalulag hajtattak végre rajtunk kívül és nélkülünk — a mint ezt a multban még a két oldalú szerződés jellegével bíró alaptörvényeknél is nem egyszer kelle sajnosan tapasztalnunk, — hanem az igazi alkotmányosság követelménye szerint önmagunk tehetjük meg azokat, vagy irhatunk föl esetleg koronás királyunkhoz, ha valamely pontnál a tanácskozó zsinat annak szükségességét látná.

Reánk nézve a földolog az, hogy a zsinat által tervezett egyházi alkotmány, mely alap institúciónak gyökérszálaival mélyre vissza nyulik a

magyar protestáns egyházi élet talajába, az összes ref. egyházkerületet felölelő új alakjában, az egyesüléssel erőt nyújtva s az erőben hatalmat adva: életbe lépjen. Ez ellen nem tesz kifogást a királyi leirat, sőt méltánylólag ismeri el a czélnak üdvös voltát; helyesli az alkotmány tervezett alapelveit és irányát; kiemeli Erdély politikai uniója után — még a specialitások fenntartása mellett is — az erd. ref. egyházkerületnek, egy közös egyházi alkotmány keretében való egyesülése nagy jelentőségét. De fenntartja a régi országos törvényeken nyugvó és a fejedelmi elődök által is gyakorolt megerősítési felségjogát az erdélyi püspökre nézve.

Kimondja, hogy egyházi szabványaink a szentesítés által senki által meg nem támadható törvények lesznek; de megkivánja, hogy a szintén királyi szentesítést nyerő országos törvényekkel való összezavarás kikerülése czéljából, a mely cikkekben a „törvény“ szó előfordul az „egyházi“ jelző mindenütt hozzá tétessék.

Az ezen egyházi törvényeink szerint szervezett egyetemes Konventnek az előirt teendőkkel és hatáskörrel való beillesztését egyházi alkotmányunkba czélszerűnek és szükségesnek jelzi, valamint az egyház fegyelmi biráskodás terén eddig nélkülözött s a modern törvénykezés szempontjából szükséges 3-ik felelbiteli forumnak t. i. az egyetemes konventi biróságnak tervezett felállítását is.

Lényegesebb megszorítást tartalmaz a legfelsőbb leirat az egyházi biráskodás körül a hatáskör tekintetében. Alanyilag a fegyelmi hatalom és biráskodás kizárólag az egyházi hivatalnokokra és tisztviselőkre terjedhet ki, de nem az egyházi tisztet nem viselő egyháztagokra. Tárgyilag is elvonatnak azok a cselekvények, a melyek fölött a leiratban elfoglalt álláspont szerint nem az egyháznak, hanem az államnak áll tisztében a biráskodás.

Nagyon helyesen van kiemelve, hogy a testület, mint olyan, fegyelmi vétséget el nem követhet, még akkor sem, ha a testület minden tagja részes az egyházi vétség elkövetésében. Miután kiki csak a vétkes cselekvény elkövetésében való részvéte mértéke szerint eshetik beszámítás alá, e tekintetben az illető cikkeknek kívánt helyreigazítása, határozott javítást foglal magában.

Nem különben az is hogy az egyházi hivataltól való fel függesztés hatályának megszüntetése olyan egyházi hivatalnokok ellen a kik bűnvádi eljárás alatt állottak, de ítéletesen büntetlennek nyilvánítottak, a legfelsőbb leirat szerint, mindig be nem következhetik igazságot fejez ki; mert lehetséges, hogy valakinek cselekvénye nem minő-

síthető ugyan bűnténynek, s így ítéletesen büntetlennek nyilvánítottak, de azért képezhet ugyan az a cselekvény fegyelmi vétséget, s mint ilyen a mig el nem bíraltatik, addig a felfüggesztés hatálya is fönny kell hogy maradjon.

Az egyházi hatalom csak morális fegyverekkel rendelkezvén: az állam és egyház közötti viszonyt is mélyen érintő kérdés az, hogy az állam a „jus advocatiae“-t miképen fogja föl és a hol felmerül a szükségesség, mennyiben és mily esetekben áll védelmére és segélyére az egyházi hatóságok és bíróságok határozatainak és ítéleteinek végrehajtásában. A kir. leirat bármely alsó és felső egyházi hivatalnokok fegyelmi eseteiben az állami hatóságok segélyével s illetőleg igénybe vételével való végrehajtást biztosítja ugyan; de magára hagyja az egyház morális hatalmát a büntetés és birság-pénzek felhajtásában, valamint polgári bíróság elébe utalja a számadásos perkérdéseket általában. Ellenben igénybe vehető lessz az állami polit. hatóságok segélye mindennemű egyházi adók, rovatatok, papi, tanítói, kántori s egyéb egyházi hivatalnoki fizetések és tartozások fölhajtásában. Mondanunk sem kell, hogy ez a felállítani czélzott s a felség által is üdvösnek kijelentett egyetemes domestica cassa érdekében életkérdést képez reánk nézve.

Végezetül — egyebeket mellőzve — utoljára hagytuk a fontosságánál fogva tán legelső helyet érdemlő „kihagyást“ mely a tanintézetek szervezését tárgyazó részére vonatkozik a zsinati törvényeknek. Ezt ezuttal a szerves egészé alkotott egyházi törvényeink keretéből kiszakítani, a zsinat többi törvény alkotásai szentesítésének egyik feltételül van kitzüzve. Mi, kiknek egyedüli célunk ez alkalommal nem volt egyéb, mint az, hogy így általánosságban a legfelsőbb leirat tartalmáról és irányelveiről olvasóinkat némileg tájékozzuk, tartozkodunk ezen egyházunknak éppen életerét érintő kérdésben minden észrevételünk megtételétől. Küszöbön van a folytatólagos zsinat. Egyházunk bölcsei, választottai, hisszük, reméljük, megfogják találni az utat az elől is jelzett egyetérteshez és kölcsönös megnyugtatóshoz. Legyen meg az állam részére az a mi az államé, de legyen meg egyházunké is az, a mi elévülhetetlen alaptörvények alapján az államban az egyházé.

Az egybeülendő zsinat nemes feladata leendő megtalálni a helyes közép utat s az ellentétesnek látszó, de ugyanazon egy czélt, a magyar nemzet fölvirágzásának fonséges czélját szem előtt tartó felfogások között az érdekek egyensúlyát biztosítani.

GR. TELEKI SÁMUEL PRÉDIKÁCIÓJA*)

Közlő: KONCZ JÓZSEF.

„Teleki Sámuel szép életét fölmegegetni: szent kötelesség, azon becses tanulságok tekintetéből, melyeket abból csaknem minden lép-ten vonhatni.“ K. M. (=Krizbai Miklós). Mentor 1843 51 l.

Gróf Teleki Sámuel erdélyi udvari kancellár önkészítette és sajátkezűleg írott ezen alább közlött egyházi beszéde világos bizonyosága az ő általános ismereteinek s annak hogy más tudományzakok mellett az egyháziak sem voltak ismeretlenek előtte, sőt oly gyakorlottságot szerzett ezekben is, mintha bizony az anyagi szükség, a minden napi kenyérkereset kényszerítette volna prédikáció írásra a tanulmányait lényesen és alaposan végzett fiatal grófot, kit a svájci, hollandi és párizsi tudósok már jól ismertek és a ki előtt a bécsi császári udvar ajtai is megnyitáltak. Hiú vágy nem vétetett tollat kezébe, anyagi szükség sem sarkalta erre. Mi tehát? Megfejtí ezt nekünk beszéde végére írt e pár sor: „Irtam Sáromberkén 1769-en augustus elein; midőn sok viszontagságaim után az urnak gondviselésében biznám.“ És tovább a bibliájába sajátkezűleg jegyzett, házassága idejét jelző e pár szó „A napok után, a melyekben láttam sok gonoszt, jegyzettem el magamnak örökös házastársul gr. iktári Bethlen Zsuzsánnát 1868 die 14 nov., kit hittel is magamhoz elköteleztem ao 1769 die 13 nov. Drágban. Egyben kelésünk volt ugyanottan minden pompa nélkül ao 1770 die 19 februárii Susánna napjára.“

A sok viszontagságon, a sok gonoszon egy előbb szándokolt, de az ellenkező elementumok (r. kath. klerus) által erőszakosan meggátolt házasságát érti, melyet Méhes Sámuel kolozsvári ref. koll. tanár a kancellár fölött tartott halotti beszédében kissé leplezve ekkép rajzolt le:

„A nagyreménységű ifju hazájába visszatérvén,**) azután csakhamar házassági szövetségre kívánt lépni egy fényes familiájú — szép mivelésű — nagy gazdaságu haza leányával. Mely egyben kötetésből az egész hazára nézve fényes reménységek viritának, hogy valamint a természet alkotója a különböző erőket egyesíti, hogy ezeknek harmoniás munkálkodásokból remekek szülessenek: így az emberi keskeny kinézések szerint, ha ezen két nagy familiának nevezetes folyamai ezen két fő csemetékben egyesülhetnek volna, egyesült erejekkel mind tulajdon körököt, mind az egész hazát boldogíthatták volna. De más-képpen tetszett a mindentudó isteni felségnek. A Mindenható keze volt az, mely ezt vezérelte. Oh véges ember! ne kívánd véges elméddel a Véghetetlenl megérteni;

*) M.-Vásárhelyt a Teleki-könyvtárban 45 könyvtári szám alatt.

**) 1759-en ősszel indultam el akadémiákra isten segedelmével és 1763 die 15 dec. érkeztem vissza hazámba szerencsésen. Saját följegyzése bibliájában.

eltévednek mindazok, a kik a véghetetlen Valóság munkáit megfogni s felszámítani kívánják. A természet rende ércztakaróval van befedezve; minden emberek s minden századok egyesült ereje nem emelheti fel ezen takaró szélélt; a filozofus tudománya csak abban áll, hogy tudja megesmerni azon batárpontot, hol a titkok kezdődnek s bölcsesége csak abban, hogy azt tisztelje. Ezen környül-állásokban is a mi nagy emberünk férjfiásan állott meggyőződése mellett; megtett mindent, a mit az emberi erő véghhez vihet: de az ellenkező elementumokon keresztül nem törhetvén, mint igaz keresztyén megnyugodott az isteni szent végzésen Atyám! ne az én, hanem a te akaratod legyen meg.“*)

A Méhes említette nagy gazdaságú haza leánya, kit Teleki nőül akart venni, Bánffi Ágnes, gr. Bánffi Dénes és Barcsai Ágnes leányuk volt, ki gr. Eszterházi Nepomucenus János veszprémi főispánhoz adatott férjhez, mert az egyedül idvezítő r. kath. vallás őrei károsnak tartották, hogy a szép műveltségű és nagy gazdaságu grófnő egy oly református grófot boldogítson, mint Teleki Sámuel, kinek tántoríthatlan ragaszkodású vallásához már ismeretes volt az uralkodó ház előtt is.**)

E házasságot tehát meg kellett akadályozni úgy, a mint lehetett — ad majorem dei gloriám még erőszakkal is. Egy éjszaka fegyveresek vették körül M.-Örményesen a grófi lakot, melyben a szép Ágnes gróf kisasszony akkor talán épen ked es vőlegényéről és jövő boldogságáról álmodott. A zajra álmából fölriadott anya ijedtében-rémültében Ágnes leányával oly szűk szükségparancsolta helyre vonult, melyet legbiztosabbnak tartott a hajlékban. A huszárok ott is megtalálták, tusa keletkezett. Kik között? Fölfegyverzett férfiak és két rémült nő közt. És minő fegyverekkel? Azok karddal, pisztolylyal, ezek gombostüvel. S mi leit a küzdelem eredménye? A győzők messze távoztak hadi foglyaikkal, kimentek nemcsak Erdélyből, hanem Magyarországból is és Bécsben tartottak diadalmenetet a két amazon fogollyal.***)

Szilágyi Márton a grófné udvari papja s leányának franczianyelv tanítója (előbb 1764—1765-ig székely-kocsárdi pap) szintén elkísérte patronáját Bécsbe, hol „a főpapság kísérletet tett a grófné áttérítésével is: de ez azt felelte, hogy csak akkor tehetné azt, ha udvari papja

*) Teleki Sámuel emlékezetének tiszteletére tartott halotti beszédek 54—55 ll.

**) Mária Therésiánál többször volt kihallgatáson s a királynő igen szívesen és nyájasan fogadta: de az utolsó kihallgatáson — midőn arra kívánta rábírní Telekit, „hogy változtassa meg vallását s térjen át a kath. vallásra, mert előmeneteles embert csinál belőle.“ Teleki pedig kezét szívére téve, így felelt: „Felséges asszonyom! Istenemet, vallásomat soha semmiért meg nem tagadom“ — elfordult tőle a királyné s távozásra intette. (Gróf Teleki Ferencnek — Teleki Sámuel fiának — elbeszélése után G. M. és H. M. fültanuk nyilatkozata szerint.)

***) Ezen esemény bővebb és részletesebb adatait tartalmazó okmányok most még zár alatt lévén, annak kimerítőbb közlése későbbi kornak van főtartva.

már előre megtette. Szilágyi Márton az ígéretek csábjainak engedve, csakhamar katholizált s barát ruhában néhány katolikus pap kíséretében megjelenván a grófné szállásán, ezt példája követésére unszolta. A grófné könyekre fakadva bítahagyott papját kemény szavakkal megdorgálta s Bécsset örökre elhagyva, lejött Erdélybe s Piskiben halt meg. Azonban a hit-zegés is nem maradt büntetés nélkül mert József császár trónra léptével elvesztvén „librorum censor“-sígából álló jövedelmes hivatalát, midőn az azért járó rendes fizetésnek visszaadatásáért a Császárhoz kérelmének azon indokolásával folyamodott volna, hogy ő leginkább ezen hivatalért hagyta el vallását, Ő Felségétől ily kegyelmes választ nyert: „Rólad felteszem, hogy megfontolásból s meggyőződésből cselekedtél, mikor az egyedül idvezítő katolika vallást elfogadtad: tehát elsőbb lévén az örök idvesség minden földi jutalmaknál, azzal elégedjél meg.“*)

Ime, a sok viszontagság és sok gonosz, melyek arra indították Telekit, hogy az Urnak gondviselésében való bizodalmit külsőleg is kifejezze ezen itt következő egyházi beszédében:

Letzke:

Szt. Péter apostol 1 lev. 5 Részének 7 verse: *Minden gondolatokat ő reá vessétek, mert ő neki gondgya vagyont ti rollatok.*

Világ gőző hitünknek ama nagy példája, az Abraham, midőn megkísértetnek az Istentől, hogy tudniillik: venné az ő edgyetlen edgyét, az Izsákot és elmenvén a Moryának földéres áldozná meg ott azt égő áldozatul a hegyek közül edgyen; a Mozes 1. könyv 22. részében nevező Abraham a hegyet, melyen falmont vala, hogy meg áldozná az ő Fiát, ilyen névvel: Az Ur gondot visel; nemcsak annak emlékeztetire hogy az Ur ottan gondot viselt az ő szükségéről és megszabadította őtet az ő szívet szorongató kísértetéből, hanem egyszersmind kiváltképen az ő Isteni gondviselésében vetett tsalhatatlan reményének is örökös tanubizonyságára. Ezen nevezetes példának elő adásával az Istennek lelke is nem csak tsupán az Abraham hitén való álmélkodásra akar minket fel indítani; hanem ennekfelette az Abraham hitének példájában le is rajzolja midőn megkísértetünk, mi légyen a mi reménységünknek vas matskája midőn szorongattatunk, és mely tsalhatatlan légyen az Isteni gondviselésben megnyugodott bizodalom.

Az Istennek Anyaszentegyháza, a Moryának az a valóóságos hegye a hol az Ur gondot visel, és a mellynek mind alkotásában, mind pedig megtartásában a maga gonviselésének látható és tapasztalható jeleit adgya a maga hiveinek. Ez okon is kívánta Isten a maga Templomát, melly az Anyaszentegyháznak kiábrázoló példája volt, Moryának, az Ur gondviseléséről neveztetett és fellyebb említettett hegyére építettetni, hogy tudniillik megtanulnák hogy annak erőssége nem egyéb, hanem az Istennek gondviselése. Ezen a meg mozdulhatatlan kősziklán építettett, és ezen az erős

fundamentumon áll ma is az Istennek háza, mellyen a Pokolnak kapui erőt nem vehetnek, és ennek eselédői az igaz Hívek, kik Abrahamnak hitbéli maradéki, köteleztetnek az ő hitbéli atyoknak az Abrahamnak nyomdokát követni, köteleztetnek ezen symbolumat, mint őket hitetlenektől megkülömböztető jegyek, magoknak el választani, és magokat az Abrahamnak példája szerént a kísértetek, inségek, szorongatások és nyomoruságok között ezzel vigasztalni: Az Ur gondot visel. Ez a mi hitünknek Istáppja, és reményünknek megmozdulhatatlan fundamentuma, ez a mi vigasztalásunknak alapadhatatlan kútféje, és keresztényi Valásunknak olly hathatos tanúsága, melly által mindennap az életnek viszontagságai között békességes türesre tanítatunk, szomorúságainkban vigasztaltatunk, kétséges kimeneteli dolgainkban bátorítottatunk, nyughatatlan szorgalmosságainkban könnyebbítettünk, és minden kísérteteinkben győzedelmeskedünk. Ezáltal tsendesítetnek le a mi elméinknek és szíveinknek fel háborodott habjai. Erre tanít minket Szt. Péter apostol s a felolvasatott Szt. Letzkében: Minden gondotokat, ugy mond, ő reá vessétek, mert ő neki gondgya vagyont ti rollatok.

Ezen Szt. Letzkének értelme a fellyebb való versből világoztatik, a holott így tanít az Apostol: Aláz zátok meg magatokat az Istennek hatalmas keze alatt. Tudniillik: a mi magunk megtagadása nélkül nem lehetvén tökéletes az mi Istenben való bizodalmit, előll teszi az apostól az alázatosságot, mely származik a mi gyarlóságunknak, nyavalyásságunknak, és jóra való tehetetlenségünknek ösméretéből, és annak gyümölcsét mintegy utánna veti az Istenben való bizodalmit, mely az Isten kegyelmének gazdagságából és az ő ígéreteinak csalhatatlanságából következik. Szoros edgyessége és edgyben köttetése vagyont e kettőnek, mert ugyanis a mi büneinknek és nyavalyásságunknak ösméretéből származott alázatosság, Istenben való bizodalom nélkül, kétségben esést hoz, az Istenben való bizakodás pedig a mi gyarlóságunknak ösméreti nélkül tsak haszontalan ketsegtetést okoz. De midőn e kettő edgyben foglaltatik az Isten előtt kedves, töredelmes szívnek állapotját teszi szemünk eleiben; a melly midőn a maga természeti romlottságának és nyavalyásságának ösméretiben magát meg alázza, meg tagadgya, és nem a maga erjiben, vagy más magához hasonló gyarló embernek segítségével, hanem az Istennek irgalmosságában és hatalmában bizván, fel emelkedik Istenhez, folyamodik az ő segedelméhez, és minden gondgyát veli az Urra, mert hív és igaz az Ur hogy tselekedjék, az ő beszéde szerént.

Lássunk azért K. H. az Apostolnak czélya szerént: legelsőbbenis az Szt. Letzkében előnkbe szabott köteleesség-ről ezekben: Minden gondolatokat ő reá vessétek; annak utánna pedig az arra indított okról, mellyet az Apostol fel tézen: mert ő neki gondgya vagyont ti rollatok.

(Vége következik.)

*) Erdélyi ref. anyaszentegyház névkönyve 1867-re. 35—36 1.

AZ ÁLL. IG. TANÁCS R. ÜLÉSEIBŐL.

Kolozsvár, 1882. aug. 13 és 15.

Igazgató tanácsunk a jelzett két napon tartott rendkívüli üléseiben jelen voltak: főt. Nagy Péter, mint elnök, Gyarmathy Miklós, Szász Büla, Dr. Kolosvári Sándor, Parádi Kálmán, Deák József, Szabó Ádám, Bodor Antal.

Az időközben elnökileg ellátott ügyek tudomásul vétele után, a főt. elnök ur jelenti, hogy az eddigi szándéktól eltérőleg nem egyházkerületenként, hanem az egyetemes egyház részéről lesz két képviselő a Gusztáv Adolf-egylet jubileumára küldendő; mihez képest egyházkerületünk a maga részéről is csatlakozik br. Vay Miklós ő nmltga intézkedéséhez, melylyel Dr. Ballagi Mór és Filó Lajos az egyetemes magyar ref. egyház ünnepi képviselőiül fölkéretnek.

A frátai közbirtokossági — de egyházi főhatóságunk alá rendelt — iskola tanítója ellen, mind képességét, mind buzgóságát illetőleg, igen hátrányos tudósítások érkezvén be: főt. püspök ur fölkéretik a tanító ellen a közkereset megindítására.

A b.-hunyadi templom könyezetének és kerítésének szabályozása, a politika községgel egyetértőleg és felelősségre terelve vétetvén: a munkálatokhoz az engedély megadatik, az egyházköztség utasítatván a költségek tervezetének és fedezetének kimutatására.

A moldva-oláhországi missió költségei mind többre emelkedvén a testvér superintendentiák fölkéretnek fokozottabb segély-nyújtására, a missionárius aafának 150 frt. rendkívüli díj szavaztatván meg.

Az erdő-törvény, az erdő-üzem tervezetének benyújtását minden erdő-tulajdonosnak büntetés terhe alatt elrendelvé: az erdő-tulajdonos egyházi testületek figyelme fölhivatik a törvény határozmányára.

Néhai Biró Károly, tasnádi volt pap, egyházközségével szemben fönmaradt tartozásának biztosítására a kellő lépések megtételnek.

A szamosujvári roskadozó templom kijavitása iránti szerződés helyben hagyatik, e célra az idej államsegélyből 200 frt. utalványoztatik, valamint a sz.-ujvár-nómethii kamarai-javadalom ez évi összege is a közgyűlés jóváhagyásának fönntartásával — az építési költségek fedezésére engedélyeztetik.

A diósadi egyházközség 700 frtnyi tartozásának fedezésére 400 frtnyi kölcsön szavaztatik meg, a központban kezelt 200 frt. tőke kamatai e kölcsön kamatainak fedezésére oly módon rendeltetvén, hogy az egyházközség tartozzék a fönmaradó kamatokat évenként 100 frtra kiegészíteni, mind addig, míg a tartozás egészen le lesz törlesztve.

Több felmerült eset nyomán köriratban hivatik föl az egyházi és tanodai hatóságok figyelme arra a törvényre, hogy az illető testületek tagjai adóssági viszonyban nem állhatnak egyházaikkal s illetőleg tanodáikkal.

A lecsméri egyházközség erdő-elkülönítési pere véleményezésre áttétetik a jogügyi bizottsághoz.

A kolozsvári egyházközség, követeléseit biztosításául több fekvőt vásárolván meg, ezeknek eladása engedélyeztetik, fölhevátván azonban az egyházközség az így biztosított tőkék természetének kimutatására.

Az idej egyhker. közgyűlés határozata értelmében az egyhmeigyék felhevátnak a papfizetés minimumának kérdésében való véleményadásra.

A kaczkói missionárius-papság ügyében az esperes-megsürgetettik jelentése megtételére.

A kereskedelemügyi miniszter a fogarasi egyhker. vásárvámjának felemelését engedélyezvén, a jelenlegi bérlővel a 400 ftal felemelt bérelti szerződés megkötöttet. A szerződés a folyó évre megerősítettetik, azonban az egyházközség utasítottik az eredeti szerződés felküdésére, valamint az irányadóul szolgáló statistikai adatok fölkerjesztésére.

Korondi József nyugalomba lépett papnak az egyhker. közgyűlés határozata értelmében az újabb pályázati engedély kiadatik.

A küküllői esperes fölterjesztése a medvesi és radnoti cameraticum beneficiumokat illetőleg áttétetik a kamarai bizottsághoz véleményadásra.

Az őralya-boldogfalvi megürült papi állomás, a régi gyakorlathoz képest, az ig. tanács által levén betöltendő, a Kendeffy patronus-család patronatusi jogának érvenyítése érdekében az esperes felhevátik a család-tagok kimutatására, hogy az illetők felhevátók legyenek a papi fizetéshez való járulások értékének biztosítására, hogy aztán a pályázat ehhez képest ki legyen írható.

A hosszú-falusi műfaragó-iskolánál felekezettünk hívei körül telyesített vallás-tanítás díjazását kérvén az ottani tanfelügyelő: igazgató tanácsunk értesiti, hogy erre szolgáló alappal nem rendelkezik.

Az udvarhelyi egyházközség leányiskolája ellen a ottani tanfelügyelő által fölhozott kifogások, mint alaptalanok, visszantastatnak.

Ezekenkívül ellátatott több folyó ügy.

r. t.

TANODAI ÉRTESEITŐK.

— Hatodik közlemény. —

„A kolozsvári evang. reform. collegium értesítője az 188¹/₂-dik évről. Az előljárosság megbizásából szerkesztette: Debreczeni József, tanvezető tanár.“ Az értesítő elején a Hegedüs István igazgató-tanár által tartott (lapunkban közrebocsátott) igazgatói megnyitó- és zárbeszéd foglal helyett.

Az anyagi állapot, a kamarai javadalomnak az eddigi segélyt csaknem 1000 frttal meghaladó többlete, a Décsy László-féle (350 frt. névértékű földterhermentesítési kötvény, egy 120 arany forint névértékű vasuti kötvény és 84 frt. 78¹/₂ kr. készpénzben) alappal — és Sági László-féle — 1318 frt. 7 krt. tevő u. n. „Koszoru“ alappal gyarapodott.

A mult tanévben életbe lépett kegy-koszt adáshoz 41 család járult, mely 34 tanulóknak nyújtott ebédet. A kolle-

gium épületeinek kijavitása, s a gyűjtemények helyiségeinek átalakítására 2579 frt 40 krnyi összeget adott ki, melyből a „természetrizai gyűjteményre tett kiadás az 1000 frtot megközelíti. A tanítói testület állott: 7 rendes- és 2 segéd-tanár, 2 lelkész, 5 tanárjelölt, 1 végzett theologus, 1 egyetemi hallgató (orvos növendék) és 6 szaktanítóból (szépirás, rajz, torna, zene, egyházi és műének tanítóból).

A tanulók összes létszáma tanév elején 437; tanév végén: 393 volt. Ebből esik a bölcselmi tanfolyamra (VII.—VIII. gymn. oszt.) 57; a középtanodára (I—VI. gymn. oszt.) 182; az elemi tanodára (I—VI. oszt.) 154. Vallásra nézve: ref. 311; luth. 14; unit. 1; r. kath. 48; gör. kat. 8; izraelita 11. Nemzetiségük szerint: magyar 385; német 0; oláh 8. Bizonyítványok osztályzata szerint: kitűnő 60; jeles 125; első reudű 201; másodrendű 61; osztályzatot nem nyert 14. A megelőző 188°/₁, tanév végén a létszám 416, mi a jelen tanév végén volt létszámhoz viszonyítva létszámapadás 23. A collegium növendékeit — a kegykoszton kívül — 11204 frt. 45 kr. és 3 drb. arany segélyben részesítette. Ez összegből „egyházi árvák“ czimén hat tanuló részesült össz. 426 frt. 26 krban. 60—60 frt. állami ösztöndíjat kaptak 6-an, kenyeret (cipót) kapott a szorg. idő alatt naponta 58 tanuló. Kiosztatott év folytán 6858 pár cipó 628 frt 86 kr. pénzértékben. A szegény sorsu tanulóknak tan-, ágyhely- és egyéb díjakban elengedetett össz. 2419 frt. Az érettebb ifjak legatiból mintegy 1300 frtot; magántanításért 5593 frtnyi összeget vettek be.

A tanuló ifjuságnak következő egyletei voltak: a) ifjusági önképző megalakult 72 taggal. A beadott munkák száma ifj. Szász Károly titkár évi jelentése szerint, nem számítva a 30 bírálatot 54 volt; melyből 70°/_o a költői műfajhoz tartozik; b) a zenekarnak (vonó-hangszeres) volt 15 tagja; c) az énekkar 48 tagból állott; d) az ifjusági olvasó-egylet évi bevétele: 721 frt 46 kr., kiadása 659 frt 59 kr., pénzármaradék 61 frt. 87 kr. A tanszerek gyarapodásánál első helyen a természetrizai gyűjtemény áll, eltekintve a 8 rendes tanárnak külön-külön 20—20 forint évi általányából beszerzett szakkönyveket. A jövő 188²/₃-ki tanévre a tanulók beiratása és fölvétele szeptember 1—5-éig fog megtartatni. Ezen időre vannak kitűzve a fölvételi, pótló és javító vizsgák is.

Az unitárius vallás köz ség iskoláiról Kovács János igazgató terjedelmes collectiv jelentést adott ki a nevelügyi bizottság megbízásából. Az unitárius intézetek a következő sorrendben következnek egymásután:

1. A Kolozsvári főtanoda dr. Brassai Sámuel, Hajós János, Kövály László és P. Horváth Kálmán felügyelő godnokok, valamint Kovács János igazgató vezetése alatt áll. A főtanoda papnevelő intézetében hat, a nyolcz osztályos gymnáziumban 25, az elemi iskolában pedig 5 tanító működött. A tanulók száma a papnevelő intézetben együtt: 53, a gymnáziumban 223, az elemi iskolában 83. A főtanoda 1430 frtra rágó ösztöndíj alappal, kórházzal, iskolai egyletekkel és alapokkal volt ellátva, a tanulók létszáma

gyors gyarapodásban van. Az iskolai év szeptember 1-én kezdődik.

2. A tordai középtanodát Szigeti Sándor polgármester és Veres Dénes alispán gondnokok felügyelete alatt Pálfi Károly igazgató vezette. Ezen középtanoda 1878-tól fogva fokozatosan állami polgári iskolává alakul át s az első 5 osztály alakulása már megtörtént. Az átalakítás azom kikötéssel történik, hogy az unit. egyház a classicus nyelveket a gymnáziumi tervnek megfelelőleg adathassa elő. Az igazgatót az egyház ajánlatára az állam nevezi ki. A tanulók száma a) az 5 gymnázialis osztályban együtt 90, köztük magyar 78, román 9, német 3; b) a 4 elemi osztályban 87, köztük magyar 73, román 14.

3. A Székely kereszturiközéptanodát a gondnokok felügyelete alatt Sándor János igazgató vezette 9 tanárral. Az intézet 5 gymn. osztályába összesen 123 tanuló járt, nemzetiség szerint magyar 129, román 7. Vallás szerint 91 unitárius, 20 helvét. 20 rom. cath. A tanulóknak segélyegyletük és ifjusági egyesületük van.

Az unitáriusok kicsiny, de elősmerésre méltó tevékenységkifejtő vallásfelekezetének emez intézetek mindenestre becsületére válnak.

A VILÁG FOLYÁSA.

— Heti szemle. —

Fejedelmek utazása. Ferencz József ő felsége mindjárt Vilmos császárral találkozására után Münchenben utazott leánya, Gizella herczegnő meglátogatására, s a főherczegnővel és férjével Lipót herczeggel e hó 13-kán hajnalban tért vissza Ischlbe, hová a trónörökös-pár is megérkezett. — Vilmos császár Ischlből neje látogatására Babelsbergbe ment, hová e hó 11-én érkezett. — Ugyanaz nap a görög király Berlinbe érkezett, hogy Wiesbadenbe folytassa útját, de előbb Babelsbergbe ment a német császári pár üdvözlésére. A császár e hó 12-én délben érkezett Berlinbe, hol visszaadta a látogatást a görög királynak. — Az olasz király és a német trónörökös e hó 11-dikén reggel Monzából Milánóba érkeztek. A király tovább utazott Turinba, a trónörökös pedig haza felé. — A szerb király e hó 10-én Belgrádból Bécsbe utazott; a királyné Baziásig kísérte a hajón. A királyt Baziásnál Voernle szolgabíró üdvözölte Krassó-Szörény törvényhatósága nevében. Verseczen nagy néptömeg várta este az udvari szalon-kocsiból álló vonatot s a közönség zsivó-kiáltásokba tört ki Milán láttára, ki jól néz ki, de sápadt. Temesvárra esti 10 órakor érkezett, a hol szintén nagy közönség várta az indházban. — A görögényi udvari vadászatok. A trónörökös Hát-szeg vidékéről elutaztakor kijelentette, hogy hat hét mulva ismét Erdélyben fog vadászni. E hó 8-kán táviratilag rendelkezte le Görögény-Szent-Imréről az erdészeti hivatal főnökét, Weszter Sándor kezelő-főerdészt, ki délután megérkezett Tövisre, s az utazó trónörökös ott közölte vele rendeleteit. Weszter hosszasan nyilatkozott a vadállományról s azt

tanácsolta ő fenségének, hogy a kukoriczaérés idején, október elején rendelje el az udvari medveadászatot. Akkor a medvék egészen a görgény-sóaknai és görgény-adorjáni határok kukoricza-földjeire szoktak lejönni, mely időtájt a megelőző években is nagy pusztításokat tettek a kukoriczában. Valoszinű tehát, hogy a görgényi medveadászatok az idén okt. hó elején fognak megtartatni. A görgényi kincstár-uradalom személyzetében történt változásokat akként magyarázzák, hogy Rudolf trónörökös megkedvelte a görgényi vadászterületet s az udvari medve-vadászatok állandósítása biztosan várható. — Az okkupált tartományokból. — Bosznia kormányzása egészen új kezdekbe tétetett. Báró Dahlen tábornokot, a szerajevói főparancsnokot, b. Appel tábornok váltotta föl. Ezzel egyidejűleg azt jelentik Bécsből, hogy Bosznia kormányzatát szigorúan elválasztják a katonai s polgári ügyektől, s egyik a másiktól független lesz. A polgári adlátus, b. Nikolics Feodor, szintén új ember. E változások által be van vallva az eddigi kormányzat eltévesztett volta. — Appel már negyedik kormányzója Boszniának négy év alatt. Elődjei voltak: Filippovics báró, Würtemberg herczeg és Dahlen báró. Mindenikkel együtt Bécsben is változtak a nézetek. — A közlekedési miniszter lemondása. Ordódy Pál közlekedésügyi miniszter annyira ragaszkodott lemondásához, hogy nem lehetett rábirni az ügyeknek az országgyűlés összejöveteleig való vezetésére. A fölmentést e hó 13-án közölte a hivatalos lap. A közlekedési ügyek vezetésével br. Komény Gábor kereskedelmi és iparügyi miniszter bízott meg ideiglenesen. Hieronymi

államtitkár, ki szintén ragaszkodik a lemondáshoz, teendőt egy időre még folytatja. — A forradalom Egyiptomban. Az egyiptomi hadsereg aug. 7-én Tefvik pasát trónjától megfosztottnak nyilvánította és Arabit kiáltotta ki khedivének. Arabi azonban visszautasította a hadsereg által részére följánlott méltóságot. Ellenben mind ő, mind miniszter társai följánlották hadi czélokra magán vagyonukat. A diktátor szervezi az ellenállást, erősíti Kairót, a szuezkairói vasut több pontját. Ez alatt a khedive az angol oltalom mögül ismét egy proklamációt bocsátott ki Arabi ellen és a következményekkel fenyegeti a hozzája szitókat. A szultán proklamációja is kész a lázadók ellen. Előre sejtteni lehet azonban, hogy egyiknek sem lesz meg a kellő hatása. Arabi folytatni fogja az ellentállást, s a nemzeti mozgalom már Egyiptomon túl is nagy erányokat öltött. Az angolok annyi sok időt engedtek a forradalom szervezésére, mintha erőnek erejével földézni akarták volna, hogy okot nyerjenek Egyiptom meghódítására. — A czár koronázása. Ujabb és ujabb hírek mindig másképen, de folyvást tudatják, hogy meg lesz a koronázás. A bécsi hivatalos lap egy pétervári levele szerint valószínűleg okt. 1-én fog megtörténni Moszkvában. Kijavítva készen áll az ünnepélyre a husz aranyozott diszkocsi, melyek közül az öt legszebb még a múlt századból való. A koronázási templom is resturálva van, de a sok új aranyozás meglehetősen csökkentette eddigi ünnepélyes benyomását. A híres Granovitaja-palota belsejében serényen folynak a munkálatok.

A „PROTESTANS KÖZLÖNY” TÁRCZÁJA.

NAGY PÉTER.*)

Az erdélyi ref. egyházkerület ékesen szóló s széplelkű püspöke, s a zsinatnak közkedveltségű elnöke egyházi részről, született 1819. ápril 22-én, Kolozsváron, hol szülői Nagy Péter és Kecskeméti Klára az időben laktak. A földi javakban nem igen bővölködő szülők tehetséges gyermeköket legdrágább kincsökül tartva, igyekeztek annak lelki kiképezését eszközölni, s beadták őt jó idején a kolozsvári ref. főiskolába, hol azután a középiskolai, bölcsészeti, jogi és theologiai tanfolyamot nagy szorgalommal és kitűnő eredménnyel megfutva, 20 éves korában végzett a már akkor is szép reményeket keltő ifju.

Tanuló korában kitűnt tehetségével, élénk felfogásával, jó kedélyével, s kedves humorával; ékesen szólásáról pedig híressé lett szélesebb körben is, a beszéd erejének hatalmával megáldott ifju. A merre csak járt az élénk kedélyű fiatal deák, a hol csak megfordult ünnepkor mint legatus, mindennütt megnyerte a sziveket kedves modorával, s elragadta a

lelkeket beszédes ajkairól patakként áradó szavainak erejével, s gyűjtani volt képes már akkor is hevülő lelkének tüzeivel.

A pályavégzett 20 éves ifjut még azon évben, melyben az iskolától megvált — 1839. decz. 27. megválasztották segéd-lelkésznek Kolozsvárra, mely állomását jan. 1. 1840. foglalta el. Alig töltött azonban itt másfél évet, már 1841. junius havában a kolozsvári ref. egyház rendes lelkészévé lett. — Régi vágya volt felkeresni a külföldi egyetemeket, hogy azokban lelkét tovább képezve, megszerezze magának azon ismereteket, melyek életpályájához szükségesek; — előbb azonban — az akkori szokás szerint — a philosophiai és theologiai tudományokból a kolozsvári, nagyenyedi, és maros-vásárhelyi főiskolákban nyilvános szigorlatoknak vetvén alá magát — pappá szenteltetett az 1842-iki Marosvásárhelyen tartott közszinaton. Most már valósíthatja régi szándékát; s egyházától egy évre távozási engedélyt, annak néhány buzgó tagjaitól anyagi segílyt is nyerve, — kiment a göttingai egyetemre, hol theologiai tanulmányai mellett a természettani, természetrajzi s főleg Bartling, Liesting és Wagner előadásait hallgatta. Bevégezván tanulmányait, hazatért, s reá váró hivei között elfoglalta állomá-

*) Mutatvány a „Zsinati Emlékkönyv“-ből.

sát; de hallgatói nem sokáig épülhetnek ékes előadásából, mert még azon év telén súlyos betegségbe esett meghülés folytán, s annyira rosszul lett, hogy életben maradása is igen kétséges volt. Így küzdött a halállal egy egész éven át, míg az 1844-ik év tavaszán betegségéből kiépülve, képes lett ismét a szolgálatra.

Az 1846-ik évben az egyházi főtanács segédtanárul nevezte ki a természettani tanszékre a kolozsvári főtanodához. Az ifju tanár — papi teendőit is végezve — nagy előszeretettel tantárgya iránt, s nagy szorgalommal kezdette el működését, kiadván tanítványai számára kézikönyvül Milne Eduárdtól francia nyelven megjelent „Állattan.“-át magyar fordításban.

A nemzeti önvédelmi harcz 1848-ban kezdetét vevén, a honszeretet kiragadta őt is a muzsák köréből s szokott foglalkozását oda hagyva, önkéntesen vállalkozó segédekkel egy gyutacs-gyárt rögtönzött s ennek lett vezetője. És mikor Erdélynek túlnyomó része — Háromszék kivételével, hol még Gábor Áron küzdött, s tartotta fenn magát — meghódítva, Urbán hatalma alá került, ő is annyi jó hazafiakkal együtt az elbizakodott győző által fogságba jutott, s mint ilyen N.-Szebenbe vitetett, honnan csak akkor szabadult ki, midőn Bem tábornok Szebent bevette.

A szabadságharcz gyászos vége után Nagy Péter is visszatért békés foglalkozásai mellé, s 1850-ben papságának megtartása mellett megválasztatott a kolozsvári főiskolába természettani rendes tanárnak, s ezen minőségben működött 9 éven keresztül megkedveltetve tantárgyát az őt lelkesülten szerető ifjúsággal.

Ez időig Erdélyben 4 iskola mellett volt a theologiai seminarium egy-egy tanárral töltve be. — Ekkor azonban az erdélyi főtanács — a szétszorva működő erőket összevonva, — Kolozsváron állított fel egy theologiai intézetet oly módon, hogy az itt működő 5 theologiai tanárt díjazza a n.-enyedi collegium pénztára; az intézet azonban a n.-enyedi iskola pecsété alatt állítsa ki hivatalos iratait, — és csak addig legyen az iskola Kolozsvárhoz kötve, míg a forradalomban feldult Nagy-Enyed romjaiból felépül. — Ezen intézkedés folytán alakult theologiai seminariumhoz Nagy Péter az egyházi főtanács által a gyakorlati lelkészet tanszékére kineveztetett. E minőségben töltött 7 év — a legnagyobb munkásságban töltve el, — oly kedves emlékü multja életének, melyre ma is csak örömmel gondol vissza. Tanítványai rajongva szerették őt s egy általa kiválóan kedvelt szakban működve, lelkesült buzgalma folytán egy egészen új korszak állott elő; a nagykéességü egyházi szónok hatása meglátszott tanítványain is, kik tőlök telhetőleg igyekeztek nyomában haladni a nagy mesternek.

Hiányos lenne ezen életrajza nagyon, ha egy-két epizódot nem vennénk fel abba a nagybíró egyházi szónok életéből; s bár jól tudjuk, hogy az ő nemes szerénysége tiltakozni fog ellene, — de csak ide iktatjuk egykori életrajzi írója „K. t. adatai nyomán és folytán a következőket, melyek eléggé bizonyítják elragadó szónoki képességét.

1856-ban Zilahon levő barátait látogatta meg. kik őt igyekeztek minél tovább körökben tartani, s egyuttal kérték, hogy prédikáljon nálok egyet. — „Egy feltétel alatt — mondá ő — ha Tunyogi Lázár ad a zilahi collegiumnak ezer forintot.“ A nagy vagyonnal bíró, s áldozatkész Tunyogi L. az ajánlatot elfogadta, s a két nap mulva következő vasárnapon, Nagy Péter János ev. 11. r. 43. v. ama szavait véve fel alap igékül „Lázár jőjj ki“ — tartott egyházi beszédet. Nagy ünnepé lett e nap Zilah városának; az utcáik, s a templom zöld ágakkal lettek diszítve, s a templom nem volt képes befogadni a hallgatókat; — a megjelent halgatóság el volt ragadtatva a beszéd által, és sokan megnyitották erszényeiket az iskoja javára, mely célra így, s a több száz példányban kinyomatott e egyházi beszéd elárusításából is jelentékeny összeg folyt be. — Nagy Pétert Zilah városa nem is késétt tiszteletbeli polgárává választani.

Az 1862-ik évben Nagy-Enyed követelése folytán a theologiai seminarium áttételett Nagy-Enyedre, de Nagy Péter megmaradt kolozsvári papságában. — Ez áthelyezést hozzászas és heves küzdelem előzte meg, melyben Nagy Péter és pártja — a nagyobb részben Nagy-Enyeden tanult székely papság ellenében — kisebbségben maradt. — E küzdelem sokakat elidegenített tőle; s így történt, hogy midőn ezen izgalmas időben a generalis notarius választásra került a sor — bár a fő consistorium által az ő neve is a jelöltek sorába vétetett fel — nem ő nyerte el a többséget. — De az igaztalan útra tévedt közvéleményt lassanként sikerült újra megnyernie, s 1864-ben, mikor a főjegyzői hivatal Fogarasy Sámuel halála után ismét választás alá jött, már annyira birta a közkedveltséget, hogy a szavazatok nagy többségével választatott közfőjegyzővé. — F. t. Bodola S. püspöknek 1866. ápr. 22. történt halála után, — mint főjegyző — ay erdélyi másfél százados gyakorlat szerint — minden választás nélkül következő, püspökké lett az erdélyi egyh. kerületnek, csakhamar megnyerte a királyi megerősítést, s a kir. tanácsosi czimet is.

Ez idő óta Nagy Péter e diszes és magas helyet tartja elfoglalva — betöltve jól, s helyen emelkedve folyvást a közkedveltség lépcsőin — neveli érdemeinek fényes sorozatát.

Irodalmi téren tett működéséről szóló soraink már nagyon is hézagosok lesznek, mert — szerénysége több oldalú munkásságánál is nagyobb levén — többnyire álnév alatt, vagy épen névtelenül szokta közzé tenni dolgozatait. — A mit azonban még is sikerült megtudnunk azt — a már említett „K.—t.“ után következőkben hozzuk tudomásra.

Igen fiatal korában lépve az irodalmi térre, rendes dolgozó társa volt Mátrai „Regélő-“jének, Brassai „Vasárnapi Ujság-“ának, s a Méhes által szerkesztett „Koszoru“-nak. — Ezeken kívül irt Hunfalvy „Család Könyvébe“ — s „Protestáns egyházi és iskolai lapok-“ba; — s néha az erdélyi politikai lapokban eredeti és angolból fordított novellák, vagy közhasznu ismeretterjesztő cikkek jelentek meg tőle. — Lefordította Boz „Karácsonyi éj“ című regényét, s a magyar olvasó közönség számára Jervold Douglasnak egy humoristicus művét, melyet akkor az egész magyar sajtó osz-

Folytatás a mellékleten.

Melléklet a „Protestáns Közlöny“ 34 számához.

tatlan tetszéssel fogadott. — Saját neve alatt kiadott művei következők:

1. Szent történetek, növendék ifjaknak, Lame Fleury nyomán, — két kiadás 1855.

2. Uj szövetségi történetek, növendék ifjaknak, két kiadás 1859.

Konfirmatiói kisebb káté. — Az erdélyi ref. anyaszentegyház számára. — Az 1857-ben tartott közsinat által az egész anyaszentegyház számára bevett koszoruzott pályamű. — Két kiadás 1868.

4. Konfirmatiói nagyobb káté. — 1860.

5. Mythologia, növendék ifjaknak Lame Fleury után.

6. Agenda. Halotti beszédek gr. Széchenyi István, gr. Teleky László, gr. Teleky József, gr. Mikó Ádám br. Radák Istvánné, gr. Mikó Imre stb. felett. — Vadas Józseffel szertartási beszédek, és imák az erdélyi ev. ref. anyaszentegyház rendtartása szerint. Első rész. 1866. — (Csak felét írta ő.)

Ezekon kívül több remek egyh. beszéd jelent meg tőle az „Isten ígéje“ — czimű gyűjteményben. — Ha hatalmunkban állna — így szól „K—t.“ betűk alatti életrajz írója — ezek mellett részletesen megnevezni a nem saját neve alatti munkáit, — melyek száma mondhatjuk, hogy a megnevezetteket igen sokban felyül mulja, — ki tűnnék, hogy Nagy Péter életét gazdag és közhasznú irodalmi működés is jelöli.

Magán életére vonatkozólag, szinte a már említett életrajz írójának következő sorait szólaltatjuk meg. — Magán életét nem tudók szebben vázolni, mintha egy hozánk küldött magán leveléből saját szavait idézzük; — „Magán életem keserű emlékekben gazdag; első nő három év múlva meghalt, maradtam két árva csecsemővel; — szülémet, 19 éves, életben maradt egyetlen öcsömet, a szép reményű ifjút eltemettem; volt idő, mikor házamtól minden évben vonult ki egy-egy temetési menet- s mindogyik után maradt szivemben egy-egy megsajduló seb — De ezek az én keserveim, s mint Salamon király mondja: „az embernek az ő maga szive tudja az ő örömet, és az ő fájdalomában idegen sziv nem részes.“ — Nem is kellett volna említenem, de mikor egy futó pillantást vetettem lefolyt napjaimra, lehetetlen vala szememnek meg nem ütközniök e szírtkövekben.“ — Második házasságra lépett Weselényi Krisztina bárónővel, kiben kised két árvája igazi édes anyát, gondos nevelőt, ő maga pedig örömeiben, bánataiban osztózó, szerető hű feleséget nyert.

Szólanunk kell végül zsinati működéséről. — A zsinaton mint az erdélyi ref. egyh. körület püspöke hivatalánál fogva jelent meg, s annak miután a legidősb püspök f. t. Török Pál ur nem jelent meg — mint sorrendben következő püspök egyházi részről elnöke lett. Mint a zsinatnak egyházi elnöke, mondott buzgó imát az okt. 31-ikén tartott megnyitó ünnepély alkalmával ragadva magával a lelkeket a magasba, s kérve áldást Istentől az egybegyűltekre, a királyra, a magyar nemzet védangyalára, szeretett királynénkra; — a fonséges tönörökös párra, az ország kormányzóira, a szeretett hazára, ennek földjére és lakosai-

ra, a magyar ref. egyházra, s a testvér felekezetekre. — Mint elnök jelen volt a zsinat minden — 29 — ülésén, s elnöktársával megosztva az elnöki teendőket, vezette a tanácskozást pártatlan szeretetre méltóságával, ügyes tapintattal s kellő higgadsággal.

Nem titkolhatjuk el azon tapasztalati alapon álló meggyőződésünket, hogy az ő ügyösségének, és bölcsességének sokat köszönhet a zsinat, s a magyar országos ref. egyház. — Nincs az a testületi tanácskozás — bármely higgadtak legyenek is annak tagjai, — melynek irányát néha el ne sodorná, vagy a beszédben jártas, s eszmébőltséggel rendelkező képesség szóáramlata egy felől, vagy más felől a nyelv erejével nem bír, s gondolatok után kapkodó jó akaratnak a rendes kerékvágásból kikökenő eltérése, — bizonytal volt ott is eset mindkettőre; hanem az ő vezető lelke oly hamar vissza tudta terelni a tanácskozást rendes medrébe, hogy sokszor maguk a kitérők sem vették észre a mollettök termelt komolyság segítségül érkezését. — Szelid lelkének egyszerű nemességével pedig annyira képes volt megnyerni a sziveket, hogy azok csak szeretettel fordulnak feléje mindennünnon! — S mikor a zárulésen hálaadó imát rebegtek ajkai, nem egy két szem fordult könnyezve felé, — s mikor a nőla tisztelgők bucsulátogatásait fogadta, arcvonásain ott ült az érzelem bensősége, — szemein láttuk felcsillámlani az emberi lélek legnemesebb kincsének parányát, mit emberi fogalom könynek nevez... mi érző lelkeknek sajátja csupán.

E sorok írója, ki a zsinaton, és zsinat körül — napi teendői mellett — figyolt mindenre, megemlíti még azt, hogy az ülés ideje előtt löbnyire megjelent a tanári olvasó teremben, — hova szives meghívás folytán minden zsinati tag szabadon mehetett bármikor — s ott a hazai lapokat nagy érdekeltséggel nézte át. — Tanuja ez is annak, hogy lelke nemesebb szorakozásban talál örömet, s hogy a hazai irodalom iránt ma is érdeklődéssel van.

Tegye a jó Isten boldoggá és hosszuvá drága életét!

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, aug. 19 dikén.

— A zsinati törvények s a nectiója tárgyában a királyi Felség utasítása nyomán kelt s lapunk mai számának élén ösmertetett miniszteri intézvény következtében br. Vay Miklós ő nagyméltósága, elnök társával egyetértve a zsinatot Debreczenbe szeptember 10-re hívja össze s azt megelőzőleg a nagyfontosságú kérdések előzetes megvitatása céljából szept. 9-én értekezlet fog tartatni. A hivatalos meghívók pár nap alatt szét küldetnek.

Hazafias határozat. A tiszai ág. ev. egyház kerületnek f. hó 17-ikén Péchy Tamás elnöklete alatt tartott közgyűlése, Kramacsik János rozsnói főtanodai igazgató indítványára, egyhangulag kimondotta hogy azon egyh. tisztviselő, ki saját nemzetiségét a magyar ál-

lam s a magyar nemzet érdekeinek megsértésével mozdítja elő, vétkezik a lutheranus egyház ellen is s kanoikus bünt követel, s mint ilyen állásáról elmozdítható.

— **A magyarországi reformált egyház** múlt év november havában Debreczenben ülésezett zsinatának munkálata — mint az „Ellenőr“ írja — a vallás és közoktatásügyi miniszteriumban történt beérkezése után a miniszterelnökség, az igazságügyminiszterium és a vallás- és közoktatásügyi miniszterium képviselőiből álló bizottság által részletesen tárgyalatott. — A minisztertanács f. é. június 17-diki ülésében a bizottság javaslatait magáévá tévén, megbizta a vallás és közoktatásügyi minisztert, hogy ezen határozat alapján ő Felségének előterjesztést tegyen. Ezen előterjesztés július 2-dikán meg is történt. Az erre vonatkozó legfelsőbb elhatározás július 30-dikáról van keltözve. E legfeljebb elhatározás a zsinat elnökének, báró Vay Miklósnak azzal adatott ki, hogy az ő felsége által kívánt változtatásokat az újból összehívandó zsinat elé terjessze és a szervezeti munkálatot a zsinat ezen utasítások szerint módosítsa.

— **Templomszentelés.** Holtvárosi ref. egyházunknak leégett temploma helyett épített diszes új temploma f. hó 27-dikén fog ünnepélyesen felszenteltetni a főt. püspök úr által. A nevezett egyházközség s ennek élén Boka György tiszteletes paptársunk Isten előtt kedves dolgot cselekedett midőn buzgó áldozatkészséggel az örökké Élő tiszteletére új hajlékot emelt!

— **A zsinati emlékkönyv** a múlt évi debreczeni zsinaton jelen voltak életrajzaiból összeállítva Dömény József által, Sz-Fehérvárott megjelent, s 2 frt. 50 krért füzött példányban s 3 frt. 5 krért diszkötésben, arany földrattal és színes nyomásban kapható. Kiválóan érdekes életrajzi gyűjtemény, ajánlva szerző által br. Vay Miklósnak s Nagy Péternek, mint a zsinat elnökeinek. — A zsinati arczkép album, — mint szerző az előszóban helyesen megjegyzi

bárha kedves emléke a jelenvoltaknak, de magában véve csak néma emléktárgy, mely csak a külsőre emlékeztet, míg ez az emlékkönyv maradandóbb becsü, mert a jelenvoltak szellemi arczképcsarnokát tünteti föl. Megnyitja az elnökök életrajza. Következnek a hivatalból tagok (püspökök s főgondnokok), továbbá a zsinati jegyzők s háznagy életrajzai. Ezután jönnek a képviselők, szám szerint 80. A jelenvoltak közül 22-nek életrajza hiányzik, miután szerzőnek, utánjárása daczára, nem sikerült az életrajzi adatokat megszerezni. Ez érdekes gyűjteményt, mely által szerző magának maradandó érdemet szerzett, olvasóink figyelmébe legmelegebben ajánljuk.

— **Utasítás a házassági váló ügyek ellátására** nézve az erdélyi ev. ref. egyházkerületben. E czim alatt folyó évben tartott házassági főtörvényszékünk határozata folytán a közjegyző önálló füzetben közre bocsátotta a főtörvényszék által készített váló-ügyi perrendtartást, melynek főczélja az egyes törvényszékek részéről az egyöntetű eljárás szabályozása. Az utasítás a következő részekre oszlik:

A) Általános meghatározások, B) A házassági törvényszékek szervezete s hatásköre. C) A perben való eljárásról és pedig I. A per alapja. II. A per megkezdése. III. A bizonyítás. IV. Az ítélet kimondása. V. A perújítás. VI. A egyes házassági váló perekben való eljárás. VII. A „per viam instantiae“ indított váló ügyek. VIII. A házasság megsemmisítésének s a végleges elválásnak jogi következményei. Az utasításhoz toldalékul ügyirati minták is vannak csatolva.

— **A tervezett Új énekes könyv** ügye iránt hová tovább mind nagyobb érdekeltség nyilvánul az arra hivatottak soraiban. Tanusítja ezt egyfelől a mi lapunk is, mely eddig elő is feles számú szöveg és dallam kísérletet bocsátott közre s másfelől azon körülmény, hogy az egyetemes énekügyi bizottság elnöke már a harmadik füzetet adta sajtó alá, s a negyedikre is már jelentékeny anyag van rendelkezése alatt. A főt. elnök ur — mint értesülünk — a bizottságot nem Miskolcra — mint tervezve volt — hanem a zsinattal egy időre, Debreczenbe fogja össze hívni.

— **Figyelmeztetés a Bethlen főtanoda növendékei számára.** Az 1882—3-diki tanév ünnepélyes megnyitása szept. 4-dikén lesz a ref. templomban, egybe kötve Váro Ferencz és Szilágyi Gyula beiktatási ünnepével. A beírások szeptember 3-dikáig tartanak; a később jövők kimaradásukat a tanári kar előtt igazolni tartoznak, azonban beíratásra és egyéb kegyletre sem számíthatnak. A pótló és javító vizsgák szept. 1—3-dikáig lesznek; ezen időntül minden egyes tantárgyért 2 frt. vizsga díjt kell fizetni. A papi szigorlat szept. 5-dikén veszi kezdetét. Az elemi tanító képesítési szigorlat szept. 14-én és következő napjain lesz. Minden beírató tanulóknak el kell látva lennie 3 rendbeli változóval, 2 párnahéjjal, 2 fehér lepedővel 1 éji takaróval, 1 törölköző kendővel. Ezen felszerelés nélkül egy tanuló sem lakhatik a főtanodában. Beíratásra csakis 10 évet már betöltött tanulók vétetnek föl; ezen koron alul legfennebb kivételesen, és csakis olyanok, kiknek számára szülőik ápoló nőket fogadnak a városon. Az ujonnan jötteknek himlőoltási bizonyítványt kell hozniok és orvosi bizonyítvánnyal igazolniok, hogy lappangó vagy ragályos betegségben nem szenvednek. N.-Egyed 1882 aug. 12. Az igazgatóság.

— **A nagy-enyedi ev. tef. Bethlen főtanodának** következő birtokai: 1) nagy-enyedi (tinodi) 2) miriszlói 3) m. décei, 4) torockó-szent-györgyi, 5) m.-szentimrei, 6) henningsfalvi, 7) vingárdi és 8) szentkirályi, 1884 márcziás 1-én kezdve 9 vagy 12 évre haszon bérbe adandók, még pedig a viszonyoknak megfelelőbben átalakított és a jószág és jogügyigazgatói irodában a hivatalos órákban megtekinthető feltételek mellett. A főtanoda jószágigazgatósága felhívta a pályázni kívánókat, hogy zárt ajánlataikat folyó év szept. 1-ig adják be a jószág igazgatói irodába, a jelenlegi haszonbér 10 %-át tevő bánatpénzzel. Azon jelenlegi haszonbérletől kiknek pénzben vagy telekkönyvileg biztosított ovadékok van letéve, elfogadtatik bánatpénz helyett az ezt biztosító kötelező erejű nyilatkozat is.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZÁLLAS:

b.-farkas utca 16 szám, hová a lap szellemi s anyagi ügyeit
illető minden küldemények ezimzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDETÉSI DIJAK

kétszer hasábozott garmond sor vagy annak tere 5 kr. Bélyegdíj minden beigtatás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvezményt nyújt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Egy test, egy lélek vagytok. Gal. IV. 4.

Tartalom: A királyi leirat. — Teleki Sámuel prédikátioja. Közli: Konez József. (Folytatás.) — Tanodai értesítők. — Világ folyása — Különlélek.

A KIRÁLYI LEIRAT.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter, a magyarországi ev. ref. egyház 1881. évi október és november hónapban Debreczenben tartott zsinatának elnökségéhez, f. évi 1301. eln. sz. alatt, a következő intézkedést bocsátotta ki:

A magyarországi reformált egyház országos zsinata elnökségének, nagyméltóságú báró Vay v. b. t. t. kezeihez.

A magyarországi reformált egyháznak a múlt 1881. év október hó 31-étől november hó 24-éig Debreczenben tartott országos zsinata által alkotott egyház szervezeti munkálata, az Ő cs. és Apostoli királyi Felségéhez a legfelső jóváhagyást és megerősítést kérő kísérő irattal együtt, a zsinat elnöksége által a kormányhoz felterjesztvén, a kormány a munkálatot az ügy fontosságát megillető bebató tárgyalás alá vette és azt minden részeiben figyelemre méltatva, mint vallás- és közoktatásügyi minisztert, engem bizott meg, hogy a kormány észrevételeit -- melyek az állam és egyház közötti viszony és az állam érdekei által határozottak, legalázatosabb előterjesztésben Ő császári és Ap. királyi Felségének legmagasabb szine elé juttassam; mire Ő császári és Apostoli királyi Felsége folyó év július hó 30-án Bécsben kelt legfelső elhatározásával az előterjesztés tartalmát helyeslőleg tudomásul vevén, engem legkegyelmesebben megbizni méltóztatott, hogy a zsinati mun-

kálatra vonatkozó és a legalázatosabb előterjesztésben foglalt észrevételeket Ő Felsége nevében a zsinat elnökségével azon felszólítással közöljem, hogy az e végből ismét egybehivandó zsinat elé terjesztvén, ugyanezt hívja föl, hogy munkálatait, egyelőre az iskola-ügyeket tárgyaló második rész kihagyásával, a többiekben pedig az észrevételek figyelembe vételével átalakítva, az én közvetítésemmel Ő Felségéhez helybenhagyás és megerősítés vegett újra terjeszse föl.

Ezen hódoló tisztelettel vett legfelső elhatározásnak megfelelőleg van szerencsém Ő császári és Apostoli királyi Felsége nevében a legfelsőbb helyen bemutatott zsinati munkálatot a következő észrevételek kíséretében az országos zsinat elnökségének visszaküldeni.

Mindenekelőtt általánosságban tekintve a magyarországi reformált egyház alkotmányos szervezkedését, lehetetlen örömmel nem üdvözölni a tényt, hogy ezen egyház, mely Magyarországon fennállása óta századokon át csak részletes zsinatok s azokon létrejött kánonok vagy egyes egyházkerületi gyűlések s azok által alkotott szabályzatok által rendezte ügyeit, s melynek első egyetemes zsinata (1790-ben, Budán) sem juthatott el arra, hogy az általa alkotott egyházi törvények legfelsőbb helybenhagyást és megerősítést nyerjenek, most végre egy tiszteletre méltó s egészben véve sikerültnek mondható kísérletet tett arra, hogy ügyeit végre országosan szervezve, alkotmány szerveztét egyöntetűen és állandóan megállapítsa, s egyetemes képviselőletét mind önmagában s egyes részei és egésze között, mind az állam és Ő Felsége legfőbb felügyeleti joga irányában rendezze.

Különösen örvendetes és helyeslendő azon tény, mely szerint az Erdély nagy fejedelemségnek az anyaországtól különállása idején létrejött és szervezkedett erdélyi refor-

mált egyház, most midőn Erdély az anyaországgal ismét törvényesen egyesült, szintén egyesül a magyarországi reformált egyházzal s közös zsinatban egyöntetűen állapítja meg egyházi törvényeit és szervezetét.

Helyeselendő a közös egyházi törvényhozó zsinatnak, valamint egy közös administratív testületnek, az egyetemes conventnek, az egyházi alkotmányba való beillesztése s hatásköreiknek szabatos meghatározása, ezek levén azon legfőbb közegek, melyek az egyetemes reformált egyházat az állambatalom irányában képviselni hivatvák.

Nem kisebb fontosságú az eddig nagyrészt határozatlan és mindenik egyházkerületben különböző eljárásokat magában foglaló törvénykezésnek olyatén szervezése, hogy az alsóbb fokokon is, egyházmegyénként és kerületenként egyöntetű legyen s azonkívül egy eddig merőben nélkülözött harmadik felebbviteli fokkal birjon, a modern törvénykezés igényeinek megfelelőleg.

És végre nem lehet megtagadni a helyeslést egy egyetemes reformált egyházi közalap megteremtésére irányzott törekvéstől, melynek rendeltetése leendő szegény vagy csapások által sújtott egyházak és iskolák, lelkészek és tanítók felsegélése, egyes helyeken új egyházak alapítása, vagy — a felekezeti és nemzetiségi áramlatokkal küzdő gyöngye egyházak megerősítése s a felekezeti jótékonyági ügy gyámolítása.

Másfelől azonban nem lehetett helyeselni azt, hogy az alkotmányozó zsinat a közoktatás ügyét is oly szoros összefüggésbe hozta az egyházi alkotmánnyal és szervezettel, hogy annak egy lényeges és elmaradhatatlan kiegészítő részévé tette s mindjárt az általános határozatok között előálló 3. §-ban kimondotta, hogy a „reformált egyház alsó és felső iskolái, mint a vallás szabad gyakorlatának jogával lényeges kapcsolatban álló intézmények s az egyház önfentartásának eszközei, mindenestől az egyház testéhez tartoznak s az egyházi hatóságok alatt állanak.“

Nem lehet ugyan kétségbe vonni a felekezeteknek s azok közt a reformálnak is iskolatartási jogát, mely részökre törvényekkel is s jelesen az 1790—91. XXVI. törvényzikkkel is biztosítva van; de ugyanazon törvényzikk, a mindkét hitvallású evangélikusok iskoláira nézve, nemcsak a felség legfőbb felügyeleti jogát világosan kifejezi, hanem az államnak is fentartja az iskolaügy rendezésének és a tanulmányi rend törvényben leendő megállapításának jogát.

Az iskola nem különíthető el oly szorosán az államtól, mint az egyházi belélet. A törvényhozás mindig s legközelebb az 1868: XXXVIII., az 1876: XXVIII. és az 1879: XVIII. t. cikkek által is rendelkezett az iskolatügyben, még a felekezeti iskolák felett is, természetesen a felekezetek iskolatartási és szabad vallás gyakorlati jogainak épségben tartásával; s a mi az idézett törvényekkel a népiskolákra nézve történt, most a középiskolákra nézve czéloztatik a gymnasiumi és reáliskolai oktatásról szóló s a törvényhozás tárgyalása alatt álló törvényjavaslattal; s megtörténhetik s a maga idejében meg kellend történnie, a felsőbb (egyetemi) oktatást illetőleg is.

E szempontból kiindulva — ő Felsége felhivandónak rendelte az országos zsinatot arra, hogy a bemutatott alkotmány szervezeti munkálatokból az iskolákról szóló egész második főrészt különítse el s annak idején, a többi részek legfelső jóváhagyása és megerősítése után külön terjessze fel. S ezzel összefüggőleg meghagyni méltóztatott ő Felsége, hogy a hol a munkálat első és harmadik főrészében ezen egyelőre mellőzendő második főrésze történik hivatkozás, s jelesen az első főrésznek a tanárookra és tanulóokra vonatkozó tizenegyedik és tizenkettedik fejezetében, a hivatkozások mellőzésével teendő szükséges átalakításra is a zsinat figyelme felhivassék.

Továbbá szintén még általánosságban, ő Felsége mindenekelőtt arra kívánta figyelmeztetni s felhivatni az országos zsinatot, hogy valahol csak ezen munkálatban maga e munkálat vagy annak egyes részei törvéynök neveztetnek, mint pl. a 87. és 107. §§-okban, e szó elébe az „egyházi“ jelzőt illessze be, nehogy az autonom hatáskörben hozott bár legfelső helybenhagyást és megerősítést is nyert egyházi törvények a szentesített országos törvényekkel összetévesztessenek.

Áttérve már az egyes §-okra, és pedig először az egyházalkotmányt magában foglaló I. részre, itt az általános határozatok között a már fentebb is említett és az iskoláknak mindenestől az egyház testéhez tartozását és az egyházi hatóságok alatt állását feltétlenül kimondó 3. §-ba a mindenestől szó elébe „a hazai törvények intézkedéseinek épségben tartásával“ szavak beiktatandók.

A 4. §. második kikezdése így szól: „A mennyiben azonban a fentebb megjelölt egyházi testületek saját körükben hozott rendszabályait, határozataikat s ítéleteiket önhatóságilag nem foganatosíthatnák, — miután az egyház önkormányzati joga, intézményei és törvényei az állam oltalma alatt állanak — azok végrehajtása végett jogosítva vannak az állam közigazgatási hatóságainak segélyét és eljárását igénybe venni (jus advocatiae).“

Ezt ily általánosságban kimondani és elfogadni nem lehet. Igen is, az egyház önmegadóztatási jogánál fogva, az illetékes egyházközségi s felsőbb egyházi hatóságok és közegek által kivetett egyházi adók, valamint az egyházi hivatalnokok (lelkészek, tanítók) megállapított fizetési és járandóságai behajtására, a mennyiben azokat önhatóságilag be nem hajthatná, jogosítva van a közigazgatási hatóságok segélyét igénybe venni; azon jogánál fogva pedig, mely szerint tisztviselőit maga választhatja s alkalmazhatja — és függesztheti fel s bocsáthatja el fegyelmi törvénykezési eljárás útján, a mennyiben egyik-másik felfüggesztett vagy elbocsátott egyházi tisztviselő a felfüggesztési vagy elbocsátási határozatnak nem akarna engedelmesskenni, az állam és hatóságai e végrehajtásban való segédkezést meg nem tagadhatják.

Ellenben a mennyiben az egyház, nem tisztviselői, hanem egyes tagjai irányában fegyelmi hatóságot gyakorol, azokat talán pénzbírság vagy fegyelmi büntetések alá veti: ezeknek végrehajtásába az államtól segédkezet nem követel-

het. Erkölcsi eszközöket alkalmazhat, de kényszereszközöket nem.

Miután pedig a jelen egyházi törvényekben számos oly szabály foglaltatik, mely csak azon esetben erősíthető meg, ha azok végrehajtására a világi hatalom segélye igénybe nem vétetik: ennél fogva a fentebb idézett 4. §. második kikezdésében a „jogositva vannak” szók után a következő szavak igdatandók be: „a jelen egyházi törvényben kijelölt esetekben.”

A 7. és azzal kapcsolatban a 136. §-okban Ő császári és Apostoli királyi Felségének azon az erdélyi fejedelmektől örökölt és mindig fentartott joga, mely szerint az erdélyi reform. egyház püspöke, megválasztatása után, állásában a Felség által erősítendő meg és a hűségi esküt letenni tartozik, továbbra is fentartandó és az említett §-okba beiktatandó.

Ugyancsak a 7. §. harmadik sorában a zsinat által alkotott törvényekről lévén szó, az „alkotott” szó után „és Ő Felsége által megerősített egyházi” szavak igdatandók be.

A 16. §. második bekezdésében felsorolják az egyházközségi tagok kötelességei. Hogy ezen köteleességek nem pusztán erkölcsi köteleességek, melyeknek teljesítésére az egyháztagnak csak erkölcsi eszközökkel szoríthatók, kitűnik a 417. §. b. pontjából, mely szerint megfenyítendő oly cselekmény, vagy mulasztás, melyből az egyház vagy iskolának kára származik, vagy haszna elmarad, a mennyiben a cselekmény a reformált egyház törvényeiben vagy az egyházi hatóságok szabályrendeleteiben tiltva, illetőleg az elmulasztott köteleesség rendelve van, és a 400. §-ból, mely szerint a fegyelmi vétséget követők pénzbírsággal is büntetnek.

Ily körülmények között nem lehet körömbös az államra nézve, hogy az állampolgároknak — mint egyházi tagokra — az egyházi törvények által mily köteleességek rovatnak.

A 16. §. szerint köteleességük az egyházközségi tagoknak magánéletükkel, mint közszolgálataikkal az egyház és iskola javát előmozdítani; gyermekeik oktatásáról és vallásos neveltetéséről gondoskodni, a fennálló egyházi felsőségnek engedelmességet, az egyházközség és presbyterium által reájuk ruházott hivatalokat elvállalni; végül az egyház és iskola fentartása végett reájuk rótt terheket viselni.

E szerint tehát a mely egyháztagnak magánéletével vagy közszolgálatával az egyház vagy iskola javát elő nem mozdítja, pénzbüntetésben fegyelmi uton elmarasztalható, mely végrehajtandó a világi hatóság által. De a többi köteleességek is oly szigorral és a mellett oly általánosságban vannak fogalmazva, hogy a nagy mérvben ruganyos meghatározások az alkalmazásnál visszaélésekre szolgálhatnak okúl.

Leghelyesebb azon felfogás, hogy az egyház tagjai tartozzanak ugyan egyházi és iskolai adó fizetése által az egyház anyagi terheinek fedezéséhez hozzájárulni, és ez által az egyház lételet biztosítani, de ha nem állanak az egyház szolgálatában, ne is álljanak annak fegyelmi hatalma alatt s reájuk az egyháznak csupán erkölcsi befolyása legyen.

Az állam szempontjából kifogás teendő az egyháztagnokra rótt azon köteleesség ellen, hogy az egyházközség és presbyterium bizalma által reájuk ruházott hivatalokat elvállalni tartozzanak.

Ezen szabály meg nem erősíthető, mert az egyháztagnak ezen egyházi kötelessége sok esetben összeütközésbe jöhetne ugyanazoknak, mint állampolgároknak, kötelességeivel.

Különbösen sem méltányos az, hogy meg ne engedtesék, miszerint az illetők ezen egyházi köteleességük alól való felmentésüket kellő okok miatt ne követelhessek.

Elfogadható okok lennének például: előhaladott életkor, idült betegség, katonai vagy polgári közszolgálat és azon körülmény, hogy az egyháztagnak minden idejét kenyérkeresetre kell fordítania.

E szakasz a fentebbiek szerint a zsinat által módosítandó s ily szerkezetben megerősíthető volna.

A következőkben három §-ra, gyumint az 51., 117. 136. §-okra egybefoglalva szükséges a következő észrevételeket tenni.

Az 51. §. b) pontja szerint az egyházkerületi közgyűlés intézkedik a kormány rendeletek végrehajtásáról, a mennyiben azok a reformált egyház önkormányzati jogjaival megegyeznek.

A 117. §. szerint a lelkipásztorok azon megkereséseket, melyeket a politikai hatóságok a közigazgatás érdekében hozzájuk közvetlenül intéznek és melyek az ország törvényeivel megegyeznek, teljesíteni tartoznak.

A 136. §. szerint a püspök a felsőbb rendeletek végrehajtását eszközli, azon kormányrendeletek azonban, melyek az egyház közjogi állását érintik és az egyházalkotmányval vagy az egyház hitelveivel összeütközésben vannak, vagy azokkal épen ellenkeznek, egyházkerületi közgyűlési tárgyalás előtt nem teljesíthetők és nem közzétehetőek.

Ezen határozatok azon jogot látszanak adni a püspöknek, sőt az egyes lelkészeknek, hogy a kormányrendeleteket s azok törvényességét bírálat alá vehessék és pedig két szempontból: az országos és az egyházi törvények szempontjából, s ha azok egyikével vagy másikával összeütközésnek találják, azok végrehajtását is megakaszthassák.

Nem kívánja Ő Felsége megtagadni a püspököktől vagy superintendensektől és az egyházkerületi közgyűlésektől a kormány rendeletei elleni felírás jogát, ha a rendeleteket törvénybe ütközőknek találják; de kétségbe kell vonni a jogot, hogy az egyházi közegek a kormányrendeletek végrehajtását még az esetben is megakadályozhassák, ha a kormány a felírás után is megmaradt rendelete mellett és annak végrehajtását kívánja. S nem engedhető meg főleg, hogy a kormány és a közigazgatási hatóságok rendeleteinek bírálására minden egyes lelkész feljogosíttassék.

Ő Felsége ennél fogva fölhívati rendelte az országos zsinatot, hogy miután egyáltalában csak törvényes rendeletek végrehajtásáról lehet szó, s esetleg csak a törvények alkalmazásának magyarázatában lehet nézeteltérés, ezen §-okat az országos törvények analog eseteinek megfelelőleg módosítsa; jelesen a püspököknek a kormányrendelet ellené-

ben egyszeri felirási jogát fentartja, sőt fölhatalmazza a püspököt arra is, hogy az ügyet az egyházkerületi közgyűlés elé vihesse, s esetleg a közgyűlés is az egyházi felirati jogot gyakorolhassa, oly intézkedést javasoljon, mely szerint a végrehajtás biztosítottatik, fenmaradván a netaláni kérelem ellenében az egyház központi hatóságainak — a conventnek és zsinatnak — felterjesztési joga.

A 87. §. i) pontja az országos zsinat hatáskörének meghatározásában az iskolák fölöttek hatóságáról szólván, de az országos törvények korlátait itt is, mint fentebb, a 3. §-ban mellőzvéni érinteni, ennek ötödik sorába, „rendezése” szó után, beiktatandó „az országos törvények korlátai között.”

A 174. §. minden egyháztagnak köteleességévé teszi, hogy azokat, kik rendetlenül járnak és a testvéri jóakarátú intést figyelembe nem veszik, a lelkipásztor útján feljelentessék a presbyteriumnak. E rendelkezést Ő Felsége nem találta megerősíthetőnek, mert ez a kémkedésre és vádaskodásra való hajlamot terjesztené s a jellemek elaljasodására és az egyesek közti ellenségeskedésekre vezetne; elégségesnek vélvén, ha a felügyelet és feljelentés az egyházi tisztviselőknél vagy legfőleg a presbytereknek tétetik köteleességévé.

A 231. §-ból, mely az egyházigazgatók számadásairól, azoknak megvizsgálásáról s netaláni elmarasztalásáról szól — az utolsó két sor: „s a netalán szükségelendő végrehajtásra a polgári hatóság segélyét a 140. §. alapján felkéri” — kihagyandó. Az egyházi hatóságnak ugyanis van fegyelmi birói hatalma a szolgálatában álló egyének fölött. Büntetheti őket intéssel, feddéssel, a járandóságaiukból levonandó pénzbírsággal, hivatalvesztéssel, — de nem ítéltet felettük a polgári bíróság elöl tartozó vagyoni jogi ügyekben, tehát nem bírhat a számvéviszték elmarasztalása oly jogerővel, hogy ennek alapján a polgári bíróság elöl az elmarasztalás és azon összegnek, melyben az illető az egyházi számvéviszték által elmarasztaltatott, végrehajtása kérhető volna, hanem az egyház kötelek számadó tisztviselője ellen annak illetékes polgári bírójára elöl pert indítani.

A 232. §-ban az „egyházi és iskolai adó s mindenféle fizetés” szavak helyesebben és szabatosabban irandók körül: jelesen az illetékes egyházi hatóságok által kivetett mindennemű egyházi és iskolai adók, valamint az egyházi tisztviselők és szolgák megállapított fizetései és járandóságai említendők fel, mint olyanok, melyeknek a fizetésben késlekedőktől való behajtására a polgári közigazgatási hatóságtól segély kérendő; és pedig első ízben a helyi presbyterium által a községi előljárandóságtól, másodízben az egyházmegyei hatóság — illetőleg az esperes által a vármegyei közigazgatási hatóságtól, mely a kért segélyt megadni köteles, az eddigi gyakorlat szerint is.

Áttérve az egyházi törvénykezés szervezetét tartalmazó harmadik részre:

A 399. és 400. §§. azon intézkedései ellen, hogy az egyházközség tagjai az egyházközségi bírák fegyelmi hatósága alatt álljanak és hogy a fegyelmi büntetések közt a pénz-

bírság is felsoroltassék, csak azért nem tétetik kifogás, mert a mint már fentebb is említve volt, a fegyelmi határozatok végrehajtására polgári jogsegély nem nyújtható, egy esetet kivéve, midőn t. i. a fegyelmi bíróság, valamely egyházi tisztben alkalmazottat hivatalától vagy szolgálatától foszt meg és az elmozdított a végzésnek ellenszegül.

Ez esetre nézve a világi hatóság segélye igénybe vehető s ez a 400. §. d) pontjában ki is fejezendő.

A 405. és 410 §§. szerint az egyházmegyei bíróság mint elsőfokú, az egyházkerületi bíróság pedig mint másodfokú bíróság ítélt a presbyterium mint testület által elkövetett fegyelmi vétség fölött. Ezen rendelkezés azért nem erősíthető meg, mert testület, mint ilyen, nem követhet el semmiféle vétséget, hanem ha vétség követtetik el, azt a testület nevében mindig személyek követik el és csakis ezen személyek vonhatók felelősségre. E személyek azok, a kik bizonyos vétséget magában foglaló határozathoz vagy tethoz személyesen, vagy szavazataikkal hozzájárultak, vagy ha ez egyhangúlag történt, az összes jelen voltak. A jelen nem lévő tagok, vagy a hozzá nem járuló netaláni kisebbség tagjai nem büntethetők.

Nem lehet tagadni, hogy előfordulhat annak szüksége, hogy a presbyterium feloszlattassék és új választás rendeltessék el; de e jog gyakorlása, nem mint büntetés, a fegyelmi bíróságra, hanem mint egyházalkotmányos és egyházmegyei- és fellebbezésileg az egyházkerületi közgyűlésre ruházandó.

A 417. §-ban a fegyelmi vétségek meghatározása oly általánosságban van tartva, hogy ellene csak azért nem tétetik észrevétel, mert mint a 399. és 400. §§-oknál is felhozott, csak a hivataltól megfosztás esetében adható meg a polgári segély a végrehajtásra.

A 418. §-ra nézve felvilágosítandó, milynemű és természetű bírósági eljárások azok, melyek a fegyelmi eseteken kívül akár törvényszéki, akár közigazgatási úton eddig gyakoroltak mondatnak s melyeknek érintetlen hagyása kívántatik. Bírósági eljárást, közigazgatási úton nem ismernek az egyházi életben; törvényszéki úton, az erdélyi egyházi bíróságok által ellátott házassági ügyeket igen; ha csak ezek érintetnek: névszerint megemlítendők, ha mások is, vagy a §-ban elsorolandók, vagy irántok s mibenlétük iránt felvilágosítás nyújtandó.

A 429. szakasz negyedik és ötödik sorában előforduló „eskü alatt” szavak, valamint az egész 435. §. kihagyandó. A tanuzási s eskükényszert ugyanis az egyházi fegyelmi bíróságokra vonatkozólag, Ő Felsége nem tartja elfogadhatónak, mert ily kényszer az egyházi házassági bíróságokra nézve sem áll fenn. Az egyházi házassági bíróságok, ha a megidézett tanu nem jelenik meg, vagy ha a vallomástételt és esküt megtagadja, a rendes polgári bíróságokat keresik meg a tanu kihallgatása végett. Az ellen azonban nem tehető észrevétel, hogy a tanu, a ki önként megjelenik, önként vallomást tesz és késznek nyilatkozik az eskü letételére: kihallgattassék és megeskettessék.

A 444. §. harmadik sorából e szavak: „s a pénzbírság behajtását vagy” kihagyassék, mert mint a 399. és

400. §-oknál is említettett, az egyházi fegyelmi bíróságok által kiszabott büntetések közül csak a hivatalvesztésre szólónak adandó meg a végrehajtásnál a polgári jogsegély.

A 460. §-ra Ő Felsége azon észrevételt méltóztatott tenni, hogy a bűnvádi kereset megszünte nem minden esetben foglalja magában egyszersmind a fegyelmi kereset megszüntetését is, ellenkezőleg bűnügyi bíróságok megszüntethetik a bűnvádi keresetet s áttehetik az ügyet a fegyelmi bírósághoz.

Ezen jogelv szerint módosítandó tehát a szóban forgó §. a) pontja.

Ezek azon észrevételek, melyek a kormány egyértelmű megállapodása szerint hódolatteljesen Ő Felsége elé terjesztetvén s Ő Felsége által is helyeseltetvén, azoknak az országos zsinat elnökségével való közlése nekem legkegyelmesebben meghagyatott.

Mihez képest van szerencsém felhívni az elnökséget, hogy ezeket az e végből ismét egybehivandó országos zsinat elé terjeszteni sziveskedjék.

GR. TELEKI SÁMUEL PRÉDIKÁCIÓJA

Közli: KONCZ JÓZSEF.

„Teleki Sámuel szép életét fölmelegetni: szent kötelesség, azon becses tanulságok tekintetéből, melyeket abból csaknem minden lépten vonhatni.“ K. M. (= Krizbai Miklós). Mentor 1843 51 l.

(Folytatás.)

Ha megvizsgáljuk, Atyámfiai! az épségnek állapotját, melyben az Isten teremtette az embert, azt találjuk: hogy az ember minden teremtett állapot felett leg nemesebb, leg ékeesebb, és leg tökéletesebb remek munkája a Teremtőnek, mert a kit a maga képére és hasonlatosságára egyedül teremtett vala; le rajzolván és ki ábrázolván abban mint egy tükörben a maga Isteni tulajdonságainak, tökéletességeinek, és szentségének némü némü példáját. De oh siralom! minekutánna az első embernek engedetlensége, és abból származott esete után, el terjedett az embereknek fiaira a bűn és a bűnnek solgya a halál, ottan meg homályosított mi bennünk az Istennek képe, el vétetett mi töllünk a mi Lelki szépségünk, fel fedeztetett a mi Testi mezitelenségünk, ki tettzett természeti romlottságunk, fel bomlott Istennel való békességünk, és már az embereknek minden rendü fiain egy aránt uralkodik a busulás, háboruság, inség, nyomoruság, és végre a halálnak félelme; elannyira hogy az embernek sorsa és állapotja az eset után, annyi val boldogtalanabb és siralmasabb, a mennyivel boldogabb és dicsőségesebb vala az épségnek állapotjában. Az okatlan állapotok, melyek tsak a testi érzékenységektől igazgattatnak, tsak a jelen való dolgoktól illettetnek; de mi kik a józan okosság által világosítottunk, és a mi nyavallyásságunknak érzésében tovább mégyünk, nem tsak a jelen való

dolgoktól illettetünk, hanem annak felette, az elmultakon bánkodunk, és a következőktől rettegünk, mely szerónt mind az elmultak, mind a jelen valók, mind pedig a következők által egyaránt és egyszersmind gyóttrettetünk; ez életnek külömb külömb féle gondgyaival terhelletünk, sok nyavallyákkal küszködünk, számtalan szükségjeinknek kiosztásokban éjjel nappal verojtékezőnk; kísérteteink ellen hartzolunk; a minket ostromló gonoszoktól félünk, azoknak elfordittásokban szorgalmatoskodunk; az élet terheinek hordozásában szüntelenül fáradozunk, és a mi nyomoruságos állapotunknak meg jobbitására nyughatatlanul törekezőnk. Erre nézve mondgya a békességes türésnek ama nagy példája a Job. 14 Részének 1 versében: Az asszonyi állattól születtetett ember, rövid életü, és bővölködő háboruságokkal. Ezt erősíti az Istennek kedves embere is a Mozes a 90 zoltárnak 10 versében: A mi esztendeinknek napjai hetven esztendő, vagy mennél fellyebb nyolczvan esztendő, és azoknak szinte a java is, nyomoruság és fáradtság. De tapasztallyák ennek valóságát még mais az igaz hivek, és tapasztallyátok ti is K. H. mert jollehet azok a kik az igaz Istennek ösméretin kívül vadnak, az Istennek utait nem tudják, és az ő gondviselésében nem biznak, a világi szorgalmatosságokban sokkal inkább elmerülnek, és az élet terheinek hordozásában hamarább el tsüggednek, mint azok a kik magokat az Istennek gondviselésével vigasztallyák, és az ő ígéréteiben biznak; mindazonáltal ezek is testi erőtlenségek alá vettetett emberek lévén, nem lehetnek üressék az életnek gondjaitól, és bizony miis midőn egy felől érezzük számtalan sok Lelki és Tesi szükségjeinket, más felől pedig meg gondollyuk a mi nagy tehetetlenségünket, el tsüggednénk reménységünkben, és a mi hitünknek kitsiny salykája a kétttségben esésnek veszedelmes tengerében el merülne, ha ennek fel háborodott habjai között, az Istennek gondviselésében és ígéréteiben helyheztetett erőss bizodal munknak Vas matskája által meg nem tartatnék. Erre nézve mondgya az Istennek szive szerónt való emberis a David a 37. Solt. 5. versében: Hadgyad az Urra a te utadat, és bizzál ő benne, és ő meg tselekszi, Erre tzeloz az Apostol tanítása is a Letzkében: Minden gondotokat ő reá vessétek.

Könnyen által láthattyátok pedig K. H. mit tégyen Embernek gondgyát Istenre vetni; tudni illik szükséges mindenekelőtte hogy az ember meg ösmérje a maga természet szerónt való romlottságát, nyavallyóságát, és nagy tehetetlenségét; mert kitsoda vólna az embereknek fiai között a ki akármely szorgalmatos gondoskodással is meg nevelhetné az ő állapotját egy singnival? Szt. Lukáts 12. Részének 25. Versében. Szükséges továbbá meg vetni minden haszontalan emberi segítségben való bizakodást; mert azt mondgya az Ur Jeremias Profeta 17. részének 5. versében: átkozott a férfiu, ki bizik az emberben, és erősségét helyezheti a testben. Szükséges

ennekfelette hogy az Istennek hatalmát és bölts igazgatását meg ösmérjük, és az ő változhatatlan ígéreteiben bizván, még kétséges ki meneteli dolgainkbannis ne békétlenkedgyünk, és a Pogányoknak modgyok szerint ne terhellyük mi magunkat felettébb való szorgalmatossággal. Erre tanít minket Idvezítő Urunkis Szt. Matónál a 6. Részben Ne légyetek, ugy mond, szorgalmatosok a ti élete-tekről, mit egyetek, vagy mit igyatok, sem a ti testetekről mivel öltöztessétek, mert a Pogányok szokták mindezeket kérdeni. Jol tudgya a ti Mennyei Atyátok, hogy mindezek nélkül szükölködtek ti. Keressétek azért először az Istennek országát, és annak igazságát, és mind azok meg adatnak néktek; Ne légyetek szorgalmatosok a holnap napról, mert a holnap nap gondot visel az ő dolgairól. Elég a napnak az ő mindennapi szorgalmatossága. Kérjétek és meg adatik ti néktek. Keressétek és megtalállyátok, zörgessetek és megnyittatik ti néktek. Szt. Lukás 11. Részének 9. Versében: Kérjétek pedig hittel semmit nem kételkedvén. Szt. Jakab Apostol Levelének 1. Részében a 6. Versben: mert minden kérő meg nyeri azt a mit kér, és a kereső megtalállyá azt a mit keres, és ha ti gonoszok lévén, tudtok a ti fiaitoknak jó ajándékokat adni, mennyivel inkább a ti Mennyei Atyátok ad jokat azoknak a kik ő tőlle kérik. Szt. Máté 7. Részének 8. és 11. Verseiben ugyanis, A ki az ő tulajdon Fiának nem kedvezett, hanem adta azt mi érettünk, mi módon nem adna ingyen az ő Fiával minékünk mindeneket? Szt. Pal. Rom. 8. Részének 32 Versében Tekintsetek az égi madarakra, mert azok nem vetnek, sem aratnak, sem a tsürben nem takarnak, mind az által a ti Mennyei Atyátok el tartya azokat. Nemde nem drágábbak vagytoke ti azoknál? Szt. Mátónál a 6. Résznek 26. Versében. (Vége következik.)

TANODAI ÉRTESEITŐK.

— Hetedik közlemény. —

A szászvárosi ev. ref. [Kun-tanoda értesítője az 1881—82-ik évről. Szerkesztette Dósa Dénes tanvezető tanár. A tanoda életében nagyobb fontossággal bíró mozzanatok között első helyen áll a tanodai épületnek 9 tanteremmel való kibővítésének megkezdése, mely 10,600 frtra van előirányozva. Ezen építkezés csakis gróf Kun Kocsárd főgondnok úr nagylelkű ajánlata folytán vált lehetővé, ki áldozatkészségének a Makray-féle gyűjteménynek a tanoda részére való megvásárlása (700 forint) által is tiszteletre méltó jelét adta. A szegény tanulói alap a lefolyt évben 2044 frt 96 kr-ra emelkedett. Ugyanezen célra létesített Háver Mihály által véghegymányilag egy 1000 frt — urbéri kötvényben — értékű

és egyik tanár által egy 120 frtos alapítvány. A nemes szász nemzeti egyetem a tanodát a rendes 3000 frton felül 1000 frt. rendkívüli segélyben részesítette. A tanuló ifjuság erkölcsi magaviselete és szorgalma példás, egészségi állapota megnyugtató volt. A tanító testület állot: 4 rendes, 2 tiszteletbeli, 4 segédtanár; 3 köztanító és 4 szaktanítóból. A tanulók száma év végén: 230 volt. Ezek közül válasukra nézve: ev. ref.: 84; ágostai 10; rom. cath.; 38; gör. kat. 16; gör. kel. 69; héber 13: Nemzetiségökre nézve: magyar 132; német: 13; román: 85. Tanjegyeik szerint: kitűnő; 24; jeles; 34; elsőrendű: 133; másodrendű: 33; osztályzatot nem nyert: 6. Érettségi vizsgálatra jelentkezett 7; érettnék ítéltetett kitüntetéssel: 4; egyszerűen 3. Deáki szigorlatra jelentkezett 11. Deák lett mind a 11 és pedig 3 kitűnő, 1 jeles és 7 elsőrendű osztályzattal. A jövő 1882—83-iki tanévre a tanulók beírása és felvétele f. év szept. 1—4-ig eszközölhető. A tanév ünnepélyes megnyitása pedig szept. 4-én d. e. 10 órakor fog megtartatni.

— „A zilahi m. kir. állami tanító képezde értesítője az 1881—2-ik tanévről. A képezdei igazgató-tanács megbízásából szerkesztette Faluvégi Albert igazgató.“ Az értesítőt Uy Bálintnak „A tornázás mint a nemzet jóllétének előmozdítója“ című rövid értekezése nyitja meg. Az igazgató tanács a lefolyt tanévben tartott 3 rendes és 3 rendkívüli ülést. Ezeket elinlézett 45 ügyet. Az intézeti személyzet állot: 3 rendes, 1 segéd, 1 rajz, 1 zenetanár; 1 torna és kézi munka, 1 gyakorló iskolai tanító és 1 kertészből. Vallást a 4 különböző felekezelt növendékeknek hitsorsos lelkészeik tanítottak. A tanulók összes létszáma év elején a képezdében: 43; a gyakorló iskolában: 52. Év végén a képezdében: 40; a gy. isk. ban 50. Vallásra nézve: a képezdében: ev. ref. 24; ágostai: 4; rom. kath. 6; gör. kath. 3; gör. kel.: 1; mózes vallásu: 5; a gyakorló iskolában: mind ev. ref. vallásuak. Nemzetiségükre nézve: a képezdében: magyar: 37; tót: 2; román: 4; A gy. iskolában mind magyarok. Tanítóképességi vizsgálatra jelentkezett 1881ben 14. Képesnek találtatott 3 jeles, 8 jó és 3 elégséges minősítéssel. 1882-ben tanképeségi vizsgálatra állot 18, kik közül 5 jeles 8 jó eredménnyel tette le a vizsgát; a többi újra készülésre utasított. A jövő 1882—3-iki tanév az új ministeri tanterv szerint, mely a tanfolyamot ezentul a 3 évről 4 évre emeli fel, folyó évi ezept. 4-én délelőtt 10 órakor nyitattik meg.

A VILÁG FOLYÁSA.

— Heti szemle. —

A király utazása Triesztbe és Olaszországba. Az osztrák kikötő városban a kiállítás megnyitása előtt aug. második felére várták a király és királyné látogatását, a bombamerénylet után azonban alig merte valaki hinni, hogy ez a látogatás csakugyan bekövetkezik. Most a triesztieknek ismét megnyilt reményük ehhez a látogatás-

hoz. Most Triesztben úgy reménylik, hogy az uralkodó szeptember hó második felében, — mindazáltal a királynő nélkül, — két napi látogatást fog tenni a kiállítás megtekintésére. Ennek megtörténte után Pólába utazik az erődítések megszemlélése végett, onnan olasz partra hajózik és Anconában fog kikötni. Nem bizonyos, hogy vajjon Umberto királylyal is Anconában fog-e megtörténni az anyyniszor emlegetett találkozás. — A s z e n t I s t v á n n a p i n é p ü n n e p. A népünnep, melyet e hó 20-án a fővárosi szeretetház javára a városligetben rendeztek, valóban országos népünnep volt; tömegében oly óriás, minőt egy nagy város is csak akkor szolgáltathat, ha ezernyi ezer idegen időzik falai közt. Mindenesetre a roppant tömeg volt e népünnep főjellemvonása, és a nagy összeg, mely a jótékony célra jutott: hogy mennyi ez, még nem lehet tudni. De a 40 krajczáros belépti jegyek, a tömérdek sátor, csapszék és egyéb árus által fizetett helypénz oly nagy összeget képviselnek, hogy a jövedelmet 30—40,000 frtra számítják. — A h o n v é d e l m i m i n i s z t e r h a l á l a. Szende Béla honvédelmi miniszter, 1848-ban vitéz honvéd, Szeged város egyik képviselője, meghalt aug. 18-án krassómezei birtokán, Gavosdián, 60 éves korában. Tíz évig volt miniszter, de már előbb is, mint miniszteri tanácsos, jelentékeny részt vett a honvédség szervezésében. A t e m e t é s e h ó 19-én alkonyatkor történt meg, kedvezőtlen esős időben. De azért a környékből úgy, mint a látvói részokről, sokan gyűltek össze a csöndes faluba. A miniszteriumot gr. S z a p á r y Gyula pénzügyminiszter és b. B e d e k o v i c h Kálmán horvát miniszter képviselték. A kastélyban felállított ravatalt k o s z o r u k árasztották el. Ezek közt volt J ó z s e f főherczegé e felirással: „Tisztelete és barátsága jeléül“ T e m e s m e g y é e i l y felirattal: „Mély tisztelete jeléül, Temesmege közönsége“, volt továbbá koszorú Tisza Lajostól: „Az eltávozott barátnak“, P a t t y á n s z k y t ó l Krassó-Szörénymegye főispáni helyettesétől, a l u g o s i izraelita hitközségtől, a nagy családnak majdnem minden tagjától; csupán ezek koszorúinak száma meghaladta a 30-at. A ravatal körül négy diszgyenruhába öltözött honvéd katona állott őrt. — A n g l i a é s a p o r t a. A porta és Anglia közti katonai egyezkedés megakadt, sőt e hó 19-ről azt táviratozzák Konstantinápolyból, hogy a szultán tudni sem akar semmit, se a konvenzióról, se az Arabi elleni proklamációról. Épen e nap (aug. 19-én) indultak el Alexandriából az angol csapatok a hadműveletekre. Anglia tehát tényleg úgy is megkezdte a katonai operációkat. — A z a n g o l t ö r ö k k o n v e n z i ó javaslatát az angolok készítették. Ebben elő van adva, hogy Anglia kénytelen volt csapatokat küldeni Egyiptomba, mert a szultán erre nem mutatkozott hajlandónak, midőn ezt Anglia kívánta. A szultán közreműködése tehát ily körülmények között felesleges volna, de hogy a szultán világos jelekkel is kitüntethesse rokonszenvét a khedive iránt, Anglia a konvenzió szerint beleegyezik abba, hogy a szultán csekély haderőt küldjön Egyiptomba, mely azonban kizárólag a khedive parancsnoksága alatt fog állani. Török részéről nagy volt az ellenszenv e javaslat iránt, s

még súlyosította az Arabi elleni proklamáció. Bizonyosnak mondják, hogy az Arabi pasa elleni kiáltvány kihirdetése és a katonai egyezmény elfogadása ama körülmény miatt zenved halasztást, mert a sejk-ül-Izlam, a kitől a szultán anácsot kért, a porta részéről tanusított készség daczára, a jelzett intézkedésekről kedvezőtlen véleményt nyilvánított — A t r i e s z t i m e r é n y l e t. A bombavetés óta nagyon sok házkutatás, befogatás és a városból való kiutasítás történt. Mondják, hogy a bombavető csakugyan kézre került a befogottak között, de magában véve jelentéktelen személyiség, mert más eszköze gyanánt működött. Az igazi intézők Olaszországban vannak. A múlt héten egy láda bombát és proklamációt foglaltak le, melyet Velenczéből küldtek Triesztbe, hogy a király születésnapjának ünnepélyességénél használják. — S z ö v e t s é g G a r i b á l d i h o l t t e s t é n e k e l é g e t é s é r e. Nápolyban néhány száz garibaldista szövetkezett, hogy titkon Kaprerára megy; ott a holttestet kiássa, s Garibaldi végső akarata szerint elégeti. A hatóság, mely e vállalatnak nesztét vette, gyorsan „Esploratore“ nevű figyelő hajót küldött egy zászlóalj gyalogsággal Kaprerára. A katonaság meg fogja akadályozni a garibaldisták partra szállását s egyuttal a tábornok sirja fölött is őrködni fog. — E g y i r k é p v i s e l ő e l i t é l t e t é s e. E hó 16-án Dublinban Gray parlamenti tagot, mint a Freemans Journal (az agrar liga közlönye) tulajdonosát, olyan cikkek és iratok közzététele miatt, melyekben az agrar büntettek felett ítélő személyek támadtattak meg, három havi fogságra és 500 font sterlingre ítélték el. Gray azonnal fogságba vitetett. Gray elzáratása Dublinban a nép közt olyan izgatottságot keltett, hogy a kormánynak katonai óvrendszabályokhoz kellett nyulnia s a dublini lordmayer, Parnell, Dillon és Davitt képviselőkkel együtt proklamációt bocsátott ki a polgársághoz, ezt nyugodtságra és önuralomra szólítva föl. Grayt egyébiránt 3 havi fogságon kívül 10,000 font sterlingnyi kauczió letételére ítélték, mely biztosítékul szolgáljon arra nézve, hogy félévig békén fogja magát viselni. — Ú j a b b p o l i t i k a i g y i l k o s s á g o k. Dublinból táviratozzák, hogy e hó 17-én este Mullag-hadrumában (Mayo grófság) az agrar liga tagjaiból álló banda megrohant egy családot, és a családapát, ennek anyját, nejét és leányát agyonlőtte és két gyermekét megsebesítette.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, aug. 26 dikán.

— A z s i n a t i t ö r v é n y e k t á r g y á b a n é r k e z e t t királyi terjedelmes leiratot lapunk mai számának élén, teljes szövegében, megszakítás nélkül, közöljük s bár e miatt irodalmi s tárca rovatusunk kizsoruúl, szolgálatot vélünk ez által tenni olvasóinknak.

— S z e m é l y i h i r e k. Főt. Nagy Péter püspök úr, a ma reggeli vonattal elutazott a holt-marosi új templom

fölszentelési ünnepélyére. — Szoboszlai Mór kolozsvári főtanodánk köztanítója, a balassa-gyarmati polgári iskolához a latin- és németnyelv rendes tanárául választatott meg. — Dr. Török István, kolozsvári főtanodánknak néhai Sámi László helyére megválasztott tanára, szeptember 6-án tartja beköszöntő beszédét, a tanodai év megnyitási ünnepélye alkalmával.

— **Nemes adomány.** A Luka-Ilonafalvi ref. egyházközségnek, templomi használatra, dr. Kolozsvári Sándor, igazgató tanácsos és családja egy műizléssel készített fedeles, aranyozott, tömör ezüst urasztali poharat ajándékozta a következő felirattal: Kolozsvári Lajosné, néhai Jánosi Juliánna emlékére a Luka-Ilonafalvi ev. ref. egyháznak adták a néhai akférje és gyermekei. 1882. Tiszt. Rákosi Lajos paptársunk a nemes adományért a derék családnak, mely egyházközsége iránti áldozatkész buzgalmának eddig is több jelét adott, lapunk útján hálás köszönetét nyilvánítja.

— **Figyelmeztetés!** A sz.-udvarhelyi evang. reform. főtanodában az 1882—83-ik isk. év ünnepélyes megnyitása szeptember 1-én lesz. A beiratások augusztus két utolsó napján tartatnak. A bennlakó tanulók a belső rend és tisztaság érdekében tisztességes ágyán és lánán kívül, kivétel nélkül, gondoskodjanak legalább két rendbeli ág és fehérneműről s törölköző kendőről. Ezen felszerelés nélkül a bennlakás nem engedhető meg. Testvéreknek sem szabad egy ágyban aludni. Az újonnan belépőknek himlőoltási bizonyítványt kell fölmutatni s orvosi bizonyítvánnyal igazolni, hogy lappangó vagy ragályos betegségben nem szenvednek, különben előzetes vizsgálat alá fognak vétetni. Sz.-Udvarhely, 1882. augusztus 20. Az igazgatóság.

— **A marosvásárhelyi ev. ref. egyház** — mint az „Erdélyi Értesítő” írja — id. Hincz Miklós úr kegyeletes érzelméből kifolyó gondossága által becses eréklye birtokába jut. Két táblába foglalt régi fölirat ez, mely egykor a várbeli nagy-templom menyezetéről hirdeté Széky Teleki

Mihály nagylelkűségét. Mint tudva van, a várat a templommal egyetembe először 1601-ben Básta katonái, másod ízben pedig II. Rákóczi ellen berontott törökök 1658. jan. 29-én fölégették. A templom e rombolás után 30 éven át folytonos pusztulásnak volt kitéve, mig nem 1693-ban Halmágy Mihály bírósága, Zilahi István és Felfalusi István papsága idejében romjaiból fölepítettett. A szükségét javítási, átalakítási költségekhez főleg Apafi Mihály fejedelem és tanácsosa Teleki Mihály járultak nagyobb összegekkel, nevezetesen Teleki 1685 aug. 7-én gernyeszegi dézmáját rendelte örök időre a templom felépítésére s későbbi fenntartására. Erről szól a két tábla latin felirata. Később a Rákóczi forradalom alatt ismét elpusztult a templom, de miután Mária Theresia uralma alatt a prot. egyházak kijavitása tiltva volt, az időromboló hatalmának volt sokáig kitéve s csak II. József alatt jöhetett ismét fedél alá. 1830-ban újabb átalakításon menvén át, famenyezete is leszedtetett s úgy került a nevezett 2 feliratos nagy koczka is egyik fölkébe, honnan id. Hincz M. úr a törmeléket összeszedve, nemcsak összeilleszteté, de új keretbe is foglaltatta. A kijavitást, felkérés folytán, Nemes Ödön rajztanár eszközli, minek megtörténte után azok méltó helyökre, a ref. nagy templom falára fognak kifüggesztetni.

— **Nyilvános köszönet.** Méltóságos Simó Lajos úr ki egyházunknak 1876 óta buzgó és áldozatkész főgondnoka, szives volt minden évben az egyház földjei megmivelésére 10 forintot adni. Most ezen jótettei láncolatát még egy nagyobbval tetézte. Adott ugyanis újabban a templom és czinterem fala kiigazítására 100 nagy véka meszet. Midőn egyházam nevében köszönetemet fejezem ki, nem tehetem hogy egyszersmint ne nyilvánítsam azt is: hogy vidékünkön alig van egyházközség — értve az alatt mind a ref. mind a rom. mind pedig a görög cath. valamint a görög keletit is — melylyol jót ne tett volna. Domokoson 1882 aug. 6-án. Koncz István ref. lelkész.

H I R D E T É S.

PÁLYÁZATI HIRDETMÉNY.

Állami tanodába történt kinevezés folytán a csurgói főgymnasiumnál a magyar, német nyelv és irodalom tanszéke megüresedvén, ezen állomásra pályázat hirdettetik.

Évi fizetés 600 frt., 50 frt. ötöd éves pótlékkal, 800 frt. legmagasabb összeg erejéig, természetbeni lakás, kerttel.

Az elválasztott a tanári nyugdíj és gyámintézetnek kötelezett tagja, tanóráinak száma 24. Kiköttetik 2 próba-év, a mely alatt egyttal a netán hiányzó tanári oklevél is beszerzendő.

Pályázati kérvények, szakképzettséget igazoló okmányok, születési és egészségi bizonyítványokkal felszerelve, f. évi szeptember hó 15-ig Kaposvárra czimezve, közvetlen hozzám küldendő; a később beérkezettek figyelmen kívül hagyatnak, azért is, mert az állomás már f. évi szeptember 18-án elfoglalandó lesz.

(1—2)

MATOLCSI JÓZSEF,
a gymn. igazgató bizottság elnöke.